

Analiza govora i govorne izvedbe katoličkih propovjednika

Biondić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:240442>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-01**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za fonetiku

Ivana Biondić

ANALIZA GOVORA I GOVORNE IZVEDBE KATOLIČKIH PROPOVJEDNIKA

Diplomski rad

Zagreb, srpanj, 2021.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Ivana Biondić

Naziv oba studija i smjerova: Fonetika (smjer Govorništvo) i Kroatistika (smjer Nastavništvo)

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Analiza govora i govorne izvedbe katoličkih propovjednika

Naslov rada na engleskome jeziku: Analysis of speech and speech performance of Catholic preachers

Datum predaje rada: 2. 6. 2021.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

Analiza govora i govorne izvedbe katoličkih propovjednika

i da sam njegova autorica

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Ivana Biondić

Zagreb, 2. 6. 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Propovijed.....	2
2.1. Definicija pojmova propovijed i homilija	2
2.2. Povijesni razvoj propovijedi	3
3. Retorika u kršćanskoj misli.....	5
4. Propovijed kao retorička vrsta.....	9
4.1. Priprema propovijedi.....	10
4.2. Retorički dizajn propovijedi.....	12
4.2.1. Uvod i zaključak.....	13
4.2.2. Figurativnost i argumentacija propovijedi.....	15
4.2.3. Govorna izvedba	16
5. ISTRAŽIVAČKA PITANJA.....	18
6. METODOLOGIJA I KORPUS	19
7. Analiza govora i govorne izvedbe u propovijedima.....	20
7.1. Retorički dizajn.....	20
7.1.1. Propovijedi Damira Stojića.....	20
7.1.2. Propovijedi Ivana Šibalića	26
7.1.3. Propovijedi Dražena Marije Vargaševića	36
7.1.4. Propovijedi Roberta Perišića	47
7.1.5. Propovijedi Antonija Marija Ćirka	53
7.2. Govorna izvedba.....	59
7.2.1. Govorna izvedba Damira Stojića	59
7.2.2. Govorna izvedba propovjednika Ivana Šibalića	60
7.2.3. Govorna izvedba Dražena Marije Vargaševića.....	62
7.2.4. Govorna izvedba Roberta Perišića.....	64
7.2.5. Govorna izvedba Antonija Marija Ćirka	65
8. Rezultati i rasprava.....	66
9. Prijedlog nastavnoga sata.....	73
10. ZAKLJUČAK.....	79
Literatura.....	82
Mrežni (internetski izvori).....	84
Sažetak	85
Abstract.....	85
Prilozi- Transkripcija korizmenih propovijedi 2020. godine	86

1. Uvod

Dok je Isus sjedio s učenicima za stolom, uze kruh, zahvali, razlomi ga pa im ga daje. Njima se otvoriše oči i prepoznadoše Ga. (...) Oni jedno drugom rekoše: Zar nije srce gorjelo u nama dok nam je putem govorio i tumačio Pisma?

(Lk 24:30–32)

Kršćanstvo je propovjednička religija *par excellence* (Pederin, 1969), a sama propovijed važna je sastavnica bogoslužja. I današnji svećenici, poput Isusa Krista, imaju zadaću lomljenja Kruha, odnosno propovijedanja Božje Riječi okupljenom vjerničkom narodu.¹ Koliko pak srca vjernika danas *gòrē* nakon slušanja tumačenja Svetog Pisma, pitanje je o kojemu bi svaki propovjednik trebao razmisliti.

O tome se ponajprije govori u okrilju homiletike, znanstvene discipline o kršćanskom propovijedanju. Budući da je propovijed javna, upućena određenoj publici, odnosno vjernicima, te joj je cilj potaknuti na obraćenje i djelovanje, u ovome će se radu analizirati kao jedna od retoričkih vrsta (prema Škarić, 2000).²

Budući da je bitna zadaća propovijedi ohrabriti i utješiti vjernike u vremenima nevolja, u ovom se radu zanimljivim učinilo analizirati propovijedi u razdoblju pandemijske krize, odnosno u vremenu ukinutih javnih misa s vjernicima i masovnog vjerničkog *online* praćenja misa. Isto tako htjelo se pokazati koliko katoličke propovijedi uistinu imaju snagu promijeniti slušatelje s obzirom na to da propovijed jest retorička vrsta.³

U radu će se prvo iznijeti teorijski dio s osnovnim analiziranim pojmovima na temelju pročitane literature o propovijedi (njezinoj povijesti i terminologiji). Zatim će biti riječi o ulozi retorike u kršćanskoj misli općenito, o propovijedi kao retoričkoj vrsti s obzirom na njezinu pripremu, retorički dizajn i govornu izvedbu te dosadašnja istraživanja i zaključci na tu temu. Analiza će obuhvatiti 10 rimokatoličkih propovijedi 5 propovjednika u kojoj će se analizirati retorički dizajn: uvod, zaključak, figurativnost i argumentacija (središnja misao) i način na koji pojedini propovjednik u svojoj propovijedi ostvaruje temeljne ciljeve svakog tog dijela. U analizi govorne izvedbe pokušat će se uočiti kako pojedini propovjednik postiže

¹ Riječi *Kruh* i *Božja Riječ* (*Riječ Božja*) metaforički su i metonimijski nazivi za Bibliju ili Sveto Pismo, stoga su velikim slovom napisani i tako će se kroz rad pojavljivati.

² „disciplina koja upućuje u vještinu kršćanskog propovijedanja (teorijski i praktično) i njegovu povijest.“ (www.hjp.hr)

³ 88 % katolika prema Popisu iz 2011. g (www.dzs.hr; zadnji pristup: 3.7. 2021.)

ekspresivnost, dakle stankama, ritmom, tempom, logičkim isticanjem te kako boja glasa, dikcija, dijalektalnost ili standardnost izgovora, odnosno govornička elegancija utječu na praćenje propovijedi i opći dojam o propovjedniku.

U sklopu metodičke komponente ovoga rada osmisлит će se i mogući sat koji bi se održao propovjednicima radi poboljšavanja retoričkog dizajna propovijedi i govorne izvedbe.

2. Propovijed

2.1. Definicija pojmova propovijed i homilija

Definicija pojma *propovijed* nije jednoznačna. Poteškoće u definiranju posljedica su povezanosti pojma *propovijedi* s pojmom *homilija*. Riječ *homilija* etimološki potječe od grčkog *homilein* – *homilia*, što znači „razgovarati međusobno, familijarni razgovor“. Iako se ne može naći u Novom Zavjetu u tom obliku, pronalazimo je u glagolu *homilein*, što znači „prijateljski razgovarati“. U poglavlju *Od propovijedi prema homiliji* profesor homiletike R. Waznak spominje da je sam pojam homilije u svome osnovnom obliku prvi upotrijebio ranokršćanski crkveni pisac Origen (u 2. i 3. stoljeću poslije Krista) definirajući taj pojam pomoću kriterija koje on mora ispunjavati, a to su: 1) mora biti dio liturgije 2) mora imati proročku kvalitetu 3) mora se oslanjati na pročitani biblijski tekst 4) treba imati konverzijski karakter. Origen je pritom razlikovao homiliju (*trado*) i logos (*sermo*), odnosno homilija je bila slobodniji oblik od retoričkog logosa, jednostavniji i prilagođeniji puku. Latinska riječ *sermo* zaživjela je u engleskoj literaturi gdje se najčešće za propovijed koristi riječ *sermon*. Razgraničenje propovijedi i homilije različito je i u različitim jezicima. Kršćanski autori danas tvrde da se homilija razlikuje od propovijedi svojom bitnom povezanošću sa svetopisamskim ulomkom i svojom usmjerenosti na svete sakramente tijekom mise (što je prvi puta zabilježeno u *Prvoj apologiji mučenika Justina*). Propovijed, s druge strane, nije bila izričito vezana uz liturgiju, odnosno propovijedati se moglo i izvan mise.⁴ Protestantski autor D. W. Stake ističe da su obje, i propovijed i homilija objava Božje Riječi. U rimokatoličkoj crkvi bilo je onih koji su smatrali da homilija treba biti most između Božje Riječi i euharistije, odnosno liturgijska, i onih koji su homiliju poistovjećivali s katehezom ili propovijedi. Sama upotreba pojma *homilija* u katoličkoj crkvi zaživjela je tek na Drugom Vatikanskom saboru 1962. g. s obnavljanjem liturgijske dimenzije propovijedi koju je već Origen istaknuo u trećem stoljeću (Waznak, 1998:

⁴ Sinonimni su pojmovi: *kršćansko bogoslužje* i *misa* (prema hjp.znanje.hr).

1–3). Nastavljajući se na Drugi Vatikanski koncil, *Homiletski direktorij* (2015: 27) homiliju smješta u „liturgijski kontekst“ odnosno uočava njezinu vezu s euharistijom. U Konstituciji o liturgiji *Sacrosanctum concilium* smatra propovijed kao legitimnu, neizostavnu sastavnicu liturgije u kojoj se “na temelju svetoga teksta tijekom liturgijske godine izlažu otajstva vjere i pravila kršćanskoga života” (1986: 35, usp. Džinić, 2003: 29).

Prema Zagorcu propovijedanje je viši i širi pojam od homilije. U *Općem religijskom leksikonu* (Rebić, 2002, prema Mikor, 2019: 10) piše za homiliju da je: „propovijed u obliku komentara i tumačenje biblijskog teksta pročitano za liturgije“. U homiletics, koju Džinić (2013a) definira kao „teološku disciplinu koja se bavi sadržajem i oblicima kršćanskog govorništva, odnosno usmenog navještaja u obliku bogoslužne propovijedi“, homilija ima praktičnu primjenu, proizlazi iz evanđeoskog odlomka i naglašena je njezina usmjerenost na život zajednice. Budući da se kod većine autora *propovijed* i *homilija* ili smatraju sinonimima ili se propovijed uzima kao nadređeni pojam homiliji, u radu će se koristiti naziv *propovijed*.

Osim s pojmom *homilija* propovijed se u literaturi pojavljuje paralelno i s ostalim nazivima poput *poticanja*, *nagovora*, *kerigme*, *kateheze* (Wills, 1984; Dunn, 1998, Kennedy, 1999, McDonald, 1980). D. Grasso (prema McDonald, 1980: 7) razlikuje trostruku strukturu propovijedi: evangelizaciju, katehezu i homiliju te napominje da sva tri dijela u središtu imaju osobu Isusa Krista. Evangelizacija, koja je kerigmatska, odnosno proklamira povijest spasenja, križ i uskrsnuće i zahtijeva odluku za život u skladu s vjerom.⁵ Kateheza je instruktivna, težnja joj je poučavanje vjernika životu Isusa Krista te obraćanje, a homilija je bitno liturgijski kontekstualizirana. Sva tri dijela čine cjelinu propovijedanja i ne mogu se jedno od drugoga odvojiti. Koja je od tih funkcija i karakteristika propovijedi u kojem razdoblju povijesti prevladala, pokazat će povijesni razvoj propovijedi.

2.2. Povijesni razvoj propovijedi

Židovstvo, kršćanstvo, budizam i islam religije su riječi. Temelje se na svetim spisima i propovijedanje je važna značajka njihovih obreda. Kršćanstvo je posebno upravo zato što ono ima zapovijed propovijedati evanđelje, točnije Isusa Krist (Kennedy, 1999: 144–145). Povijest homiletike razvijala se paralelno s povijesti hermeneutike. Najvažnija ličnost u razvoju kršćanske hermeneutike i najveći kršćanski filozof između apostola Pavla i Augustina Aurelija

⁵ Usp. grčki glagol *keruso* u značenju: „navijestiti, propovijedati“ Mk 13:10: „Najprije se mora Radosna vijest navijestiti svim narodima.“ (prema Kennedy, 1999: 145) (istaknula I.B.)

bio je spomenuti Origen (v. *poglavlje 2.1.*). On je smatrao da je Biblija posve nadahnuta Bogom i da ima više slojeva tumačenja te da nikada ne može biti interpretativno iscrpljena. U drugom stoljeću, kada se propovijed počela razvijati, više je bio naglasak na razumijevanju, komentiranju biblijskog teksta. Naglasak je bio na moralnoj i duhovnoj razini. Homilije su bile jednostavne, klasičnog stila, izravno su se obraćale sugovorniku te su bile imperativne, odnosno s mnoštvom retoričkih pitanja čija je uloga bila održavanje kontakta s publikom (Kennedy, 1999: 157–160).

Origen je smatrao da je svećenik onaj koji miče veo s Riječi Božje i prenosi duhovnu poruku i nutarnju kompleksnost biblijskog teksta svim vjernicima olakšavajući im razumjeti Božji glas. U srednjem vijeku (4. stoljeće) propovijed sve više poprima ulogu obrane crkvenog nauka protiv hereza te do izražaju dolaze njezine funkcije instruiranja i poticanja, odnosno cilj je propovijedi poučiti i zadovoljiti slušatelje (usp. i Dunn, 1994: 524)

Waznak ističe da je Augustin Aurelije, poznati kršćanski filozof, prvi uočio persuazivnu ulogu propovijedi i da nakon tog procvata, zlatnog doba propovijedanja u trećem i četvrtom stoljeću (kada su bili poznati propovjednici Ivan Zlatousti i Augustin Aurelije) dolazi do pada kvalitete propovijedi, odnosno propovijed postaje samo instrukcijska i njezine teme postaju objašnjavanje dogme. To traje sve do 13. i 14. stoljeća, odnosno do pojave novih propovjedničkih redova, franjevac i dominikanac. Franjevci za razliku od dominikanaca, koji ostaju vjerni skolastičkom principu (eksplanacijskom), propovijedaju radi poticanja puka na religijske/vjerske prakse. Takav pristup poticao je i Tridentski koncil te u propovijedi posebno do izražaja dolazi njezina transformirajuća, persuazivna dimenzija. Svećenici su trebali prenijeti određene poruke puku i dotaknuti srca vjernika da usvajaju evanđeoske kvalitete i vrline. U posttridentskom crkvenom razdoblju funkcija propovijedi sve više postaje opominjanje grešnika i pozivanje na obraćenje. U središtu je poticanje volje na dobro, odnosno funkcija *movere*. Iako je Tridentski ideal bio da propovijed bude vezana uz biblijski odlomak, rimokatolički katekizam podijelio je tematski propovijedi drukčije i one su više služile poduci vjernika i moralnom poučavanju. Drugi vatikanski koncil vratio je oslanjanje propovijedi na svetopisamska čitanja. Iako su i dalje u propovijedi bili prisutni teološki elementi i tumačenja crkvenih učitelja, sve se više razvijaju biblijska, kerigmatska i liturgijska dimenzija propovijedi (Waznak, 1998: 4–9). Narav propovijedi u tom je crkvenom dokumentu isto promijenjena. Eksplanacijska uloga (tumačenje biblijskog ulomka) ustupila je mjesto interpretacijskoj ulozi. U dokumentu koji su napisali američki biskupi *Fulfilled in Your Hearing* propovijed je definirana kao svetopisamska interpretacija ljudske egzistencije koja omogućuje zajednici da

vidi Božju prisutnost, da bi odgovorila toj prisutnosti u vjeri kroz liturgijsku riječ i gestu i izvan liturgijske zajednice – kroz življenje u suglasju s Evanđeljem (Waznak, 1998: 14). Dunn (1994: 221) ističe da je današnja propovijed za razliku od srednjovjekovne većinom vrsta proklamacije i poziv na zahvaljivanje (inače propovijed uvodi u euharistiju (*euharistia* 'zahvaljivanje')).

3. Retorika u kršćanskoj misli

Aristotel (1991: 37) je prvi definirao retoriku kao „sposobnost pronalaženja uvjerljivog u svakoj danoj stvari ili pojavi“. Najveći rimski retoričari Ciceron i Kvintilijan ističu da je retorika „umijeće govorenja prilagođeno uvjeravanju“ (Ciceron) te da je retorika „lijepo, vješto govorenje“ (Kvintilijan) (prema Škarić, 2000: 9). Kennedy (1999: 167) ističe da je kršćanstvo, budući da je cvjetalo u doba retorike, prva religija koja je implementirala retoričke oblike u svoje pobožnosti primjerice glasno čitanje Svetog pisma, odgovaranje tijekom mise, posebno kršćansko propovijedanje (usp. Džinić, 2013a: 93). Nerazdvojivost retorike i homiletike pokazuje i zanimljiva činjenica da su najveći rimski učitelji Crkve: Tertulijan, Ciprijan, Arnobije, Laktancije i Augustin bili profesionalni učitelji retorike prije obraćenja, dok su ostala trojica: Ambrozije, Hilarije i Jeronim pohađala retorske škole. Međutim autor ističe da se kršćanska retorika razlikuje od klasične retorike. Apostol Pavao, jedan od prvih kršćanskih govornika i retoričara, u više navrata u Bibliji savjetuje kako treba propovijedati i opisuje po čemu se kršćansko propovijedanje treba razlikovati od poganskog. Njegovo poslanje, smatra Pavao, je: „propovijedati Radosnu vijest, ne u govornoj mudrosti, da ne izgubi snagu križ Kristov“ (Kor 1:17). Na drugom mjestu se nalazi sljedeće: „Moja riječ i moje propovijedanje nije se sastojalo u uvjerljivim riječima mudrosti, već u očitovanju Duha i snage da se vaša vjera ne oslanja na ljudsku mudrost, nego na Božju snagu“ (Kor 2:4–5). Kršćanska propovijed je, po mišljenju homiletičara, više proklamacija, nego persuazija jer Isus kaže u Markovu evanđelju da se ne brinemo tjeskobno što ćemo reći, nego da će nam Duh Sveti dati govoriti u određeno vrijeme (usp. Mk 13:11). Propovjednici propovijedaju osobu (*kerygma*) Isusa Krista, dakle nikako ne sebe i to je najveća razlika u donosu na klasičnu retoriku. Kršćanska propovijed utemeljena je posve na autoritetu (Biblije), milosti i poruci obznanjenoj cijelom čovječanstvu (Isusu Kristu), a ne na dokazima. Priprema govora je skoro posve završena u razmatranju Božje Riječi i osluškivanju Duha Svetoga za razliku od govorničkog kanona (faza priprema govora)

o kojemu će biti riječi kasnije (Kennedy, 1999: 146–147).⁶ Duboka svijest o intencionalnoj zamagljenosti, hermetičnosti Božje Riječi i otvorenosti samo onima koji traže istinu bila je nit vodilja najvećem kršćanskom retoričaru i misliocu Augustinu Aureliju (Kennedy, 1999: 151), ujedno prvom crkvenom piscu koji je uočio nerazdruživost teologije i retorike. Šeba (2020: 111) ističe da je Augustin postavio temelj za retoričko promišljanje propovijedi i da je najveći autoritet u homileatici sve do danas. Džinić (2013a: 96–97) ističe da je u Augustinovoj misli retorika sredstvo, alat koji može biti upotrijebljen za dobro ili za zlo ovisno o namjeri govornika, za traganje za istinom ili za širenje pogrešnih uvjerenja. Govornička obdarenost, smatra Augustin, trebala bi se iskoristiti za uvjeravanje o dobrom i istinitom.

U četvrtom dijelu knjige *De doctrina christiana* Augustin raspravlja o funkciji retorike u propovijedanju, stoga će se u sljedećim poglavljima prikazati njegovo promišljanje o temeljnim retoričkim pojmovima: *logos, etos, patos, elokventnost, uvjeravanje*.⁷

Augustin nastavlja na Cicerona i spominje njegovu trostruku ulogu javnog govorenja: *podučiti, zabaviti i dotaknuti/potaknuti na djelovanje*:

Rječit govornik mora tako govoriti da poučava, razveseljava, uvjerava. [...] Poučavanje je nužan preduvjet, razveseljavanje čini govor ugodnim, umijeće uvjeravanja, konačno, pridonosi uspjehu.⁸ Među tim trima, prvo spomenuto, poučavanje, što je nužnost, ovisi o tome što govorimo; druga dva cilja (zabaviti i dotaknuti) odnose se na to kako smo nešto rekli. Onaj dakle koji govori ne smije smatrati da je rekao što je trebao reći sve dok nije posve jasno slušateljima što je rekao. (...). Ali ako želi ugoditi slušatelju ili uvjeriti slušatelja neće to postići samo izricanjem svoje misli, nego je tu od velike važnosti stil govorenja. I budući da slušatelj treba biti zadovoljen u svrhu zadobivanja i održavanja njegove pažnje, mora biti uvjeren kako bi odlučio djelovati. Ako pak ono što govoriš ne znaju, prvo trebaju biti poučeni prije nego što mogu biti potaknuti na djelovanje. (IV, 12: 27–28)⁹

⁶ Ta trostruka struktura svoju potvrdu nalazi u svetopisamskim recima iz Evanđelja po Ivanu koji su polazište svim propovjednicima: *U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše kod Boga, i Riječ bijaše Bog*. (Kennedy, 1999: 147)

⁷ Engleski prijevod izvorno latinskog teksta na hrvatski prevela autorica ovog rada. Puna referenca engleskog prijevoda nalazi se u literaturi. Pojedina označena poglavlja preveli su autori: Džinić (2013a) i Raguž (2010) čija su djela navedena u *Literaturi*.

⁸ Preveo Džinić (2013a: 97).

⁹ *On Christian Doctrine*, IV, 12; 27–28: „Accordingly a great orator has truly said that "an eloquent man must speak so as to teach, to delight, and to persuade." Then he adds: "To teach is a necessity, to delight is a beauty, to persuade is a triumph." (2) Now of these three, the one first mentioned, the teaching, which is a matter of necessity, depends on what we say; the other two on the way we say it. He, then, who speaks with the purpose of teaching should not suppose that he has said what he has to say as long as he is not understood; for although what he has said be intelligible to himself it is not said at all to the man who does not understand it. And as the hearer must be pleased in order to secure his attention, so he must be persuaded in order to move him to action. And as he is pleased if you speak with sweetness and elegance, so he is persuaded if he be drawn by your promises, and awed by your threats; if he reject what you condemn, and embrace what you commend; if he grieve when you heap up

Meyer i dr. (2008) ističu da propovijed polazi od Logosa (Božje Riječi, Istine) te da se „*inventio* i *elocutio* (prikupljanje i sastavljanje kao dijelovi pripreme govora) podređuju ciljevima razumijevanja Svetoga pisma.“ (prema Kišiček, 2010: 359)

Augustin polazi od Svetog Pisma. Posebno potiče one manje iskusne propovjednike da svoj nedostatak u govorničkim vještinama prekriju citiranjem iz Biblije čime pokazuju njezino poznavanje:

Uistinu postoje osobe koje dobro govore, ali nisu sposobne izložiti sadržaj onoga što trebaju izgovoriti. U tom slučaju neka se posluže rječitim i mudrim spisom drugih i neka ga pročitaju narodu, neka ga nauče napamet i izlože narodu. Ako se poistovjete s drugom osobom, ne čine nešto nečasno. Na taj vrlo koristan način mnogi postaju propovjednici premda nisu učitelji jer svi govore isto i među njima nema razdora. (IV, 5: 8)¹⁰

Važna značajka kršćanske retorike je veliki naglasak na ulozi slušatelja. Augustin čak izjednačava slušatelja s govornikom jer je vlasnik govora jedini Bog, a govornik i slušatelj posuđuju riječi, odnosno jednako su inventivni:

Kada pravi vjernici prikazuju tu službu istinitim vjernicima, obje strane govore ono što je njihovo jer Bog je njihov, kojemu pripada sve što govore; i čak oni koji ne bi mogli sastaviti ono što druga strana govori, čine to svojim (posvajaju) usklađujući svoje živote s onim što su čuli. (IV, 29: 63)¹¹

Da bi slušatelja potaknuo na djelovanje, propovjednik „ljupkim“ riječima treba proizvesti zadovoljstvo u slušatelja:

I budući da slušatelj treba biti zadovoljen u svrhu zadobivanja i održavanja njegove pažnje, mora biti uvjeren da bi odlučio djelovati. I kako je zadovoljen ako govoriš ljupko, bit će uvjeren i tvojim obećanjima i prijetnjama / opominjanjima. (IV, 12: 27)¹²

objects for grief, and rejoice when you point out an object for joy; if he pity those whom you present to him as objects of pity, and shrink from those whom you set before him as men to be feared and shunned. I need not go over all the other things that can be done by powerful eloquence to move the minds of the hearers, not telling them what they ought to do, but urging them to do what they already know ought to be done. 28. If, however, they do not yet know this, they must of course be instructed before they can be moved. (<https://faculty.georgetown.edu/jod/augustine/ddc4.html>)

¹⁰ Isto, IV, 5, 8: »Porro qui non solum sapienter, verum etiam eloquenter vult dicere, quoniam profecto plus proderit, si utrumque potuerit, ad legendos vel audiendos et exercitatione imitandos eloquentes eum mitto libentius quam magistris artis rhetoricae vacare praecipio; si tamen hi qui leguntur et audiuntur, non solum eloquenter, sed etiam sapienter dixisse vel dicere veraci praedicatione laudantur.« (s latinskog preveo Raguž, 2010: 506).

¹¹ Isto, IV, 29: 63: „But when true believers render this service to true believers, both parties speak what is their own, for God is theirs, to whom belongs all that they say; and even those who could not compose what they say make it their own by composing their lives in harmony with it.“

¹² Isto, IV, 12: 27: „And as the hearer must be pleased in order to secure his attention, so he must be persuaded in order to move him to action. And as he is pleased if you speak with sweetness and elegance, so he is persuaded if he be drawn by your promises, and awed by your threats; if he reject what you condemn, and embrace what you commend; if he grieve when you heap up objects for grief, and rejoice when you point out an object for joy; if he pity those whom you present to him as objects of pity, and shrink from those whom you set before him as men to

Poput Kvintilijana i Cicerona i Augustin je smatrao da je itekako važan etos govornika, čak važniji od elokventnosti (Kennedy, 1999: 179) što pokazuje i ova Augustinova opaska:

Veću težinu za poslušnije slušanje ima život govornika od veličine rječitosti.¹³ Postoje brojni koji traže izlike za svoje loše živote uspoređujući učenje s onima koji ga prenose, i koji u svome srcu znaju reći: Zašto ti sam ne činiš ono što predlažeš/govoriš? I stoga ne slušaju čovjeka koji sam sebe ne sluša, i u preziranju propovjednika preziru i riječ koju propovijeda. (IV, 27: 60)¹⁴

nego čovjek koji govori dobro, ali živi loše, taj zapravo uzima riječi koje pripadaju drugome. Jer dobre stvari koje govori čini se da su rezultat njegove vlastite misli, ali opet nemaju ništa zajedničko s njegovim načinom života. (IV, 29: 62)¹⁵

Kvintilijan govornike bez morala i čestitosti nije smatrao pravim govornicima (Sutherland, 2004: 6) Augustin ide korak dalje od Kvintilijana te smatra da bi loš čovjek mogao biti izvrstan govornik i obrnuto, ali da bi u tom slučaju loš čovjek trebao darovati svoj govor dobrom govorniku, odnosno ono što mu ne pripada dati onomu kome pripada (Kennedy, 1999: 180).¹⁶

Poput Cicerona i Augustin smatra da je patos važan, odnosno da može proizvesti u slušatelju određene emocije i potaknuti ga na evanđeosko ponašanje. Augustin stoga spominje važnost uzvišenog stila koji izaziva burne emocije:

Uzvišeni stil, s druge strane, često utiša publiku svojom impresivnošću, ali gane ih na suze.¹⁷ Primjerice često nije slučaj kada čujem pljesak nakon svog govora da sam nešto postigao, nego kada vidim suze u njihovim očima - tada znam da je moj govor postigao učinak. Pljesak mi pokazuje da su slušatelji podučeni i zadivljeni, a suze da su podčinjeni. U mnogim prilikama vidio sam da ljudi na snažnu elokventnost propovjednika ne plješću, nego reagiraju jecanjem, ponekad suzama u očima, konačno – promjenom života. (IV, 24: 53)¹⁸

be feared and shunned. I need not go over all the other things that can be done by powerful eloquence to move the minds of the hearers, not telling them what they ought to do, but urging them to do what they already know ought to be done.“

¹³ Preveo Raguž (2010: 511) s latinskog: »Habet autem ut oboedienter audiat quantacumque granditate dictionis maius pondus vita dicentis.«

¹⁴ Isto, IV, 27: 59–60: „For there are numbers who seek an excuse for their own evil lives in comparing the teaching with the conduct of their instructors, and who say in their hearts, or even go a little further, and say with their lips: Why do you not do yourself what you bid me do? And thus they cease to listen with submission to a man who does not listen to himself, and in despising the preacher they learn to despise the word that is preached.“

¹⁵ Isto, IV, 29: 62: „For those who steal, take what does not belong to them, but the word of God belongs to all who obey it; and it is the man who speaks well, but lives badly, who really takes the words that belong to another, For the good things he says seem to be the result of his own thought, and yet they have nothing in common with his manner of life.“

¹⁶ Isto, IV, 9: 63: „Hence it happens that a wicked man who is eloquent may compose a discourse in which the truth is set forth to be delivered by a good man who is not eloquent; and when this takes place, the former draws from himself what does not belong to him, and the latter receives from another what really belongs to himself.“

¹⁷ Prijevod lat. *granditer* 'uzvišeni' preuzet od Raguž (2010: 511).

¹⁸ Isto, IV, 24: 53: „The majestic style, on the other hand, frequently silences the audience by its impressiveness, but calls forth their tears. For example, when at Caesarea in Mauritania I was dissuading the people from that civil, or worse than civil, war which they called Caterva (for it was not fellow-citizens merely, but neighbors, brothers,

Konačno, dolazimo do uvjeravanja. Najvažnija razlika između Augustina i antičkih retoričara nalazi se u naravi persuazije. Ciceron izričito daje prednost uvjeravanju nad samim sadržajem uvjeravanja te kao jednu od kvaliteta govornika ističe upravo sposobnost uvjeravanja u bilo što, sve dok je izgovoreno urešeno i dolično (*De Oratore* I. vii. 30). Nasuprot tome, Raguž navodi da treća funkcija propovijedi – uvjeravanje svoju zadaću ispunjava u poticanju vjernika na slušanje i življenje Božje Riječi. Dakle propovijed mora potaknuti na promjenu života (Raguž, 2010: 511), ali izvor te promjene mora biti istina, kao što naglašava Augustin:

Nije ono što proizvodi užitak slušanja istine stil niti je sam stil izvor užitka, nego istina, zato što je istina, u svoj svojoj ogoljenosti i jednostavnosti pruža užitak slušanja. I laži su često izvor užitka kada su osvijetljene. Nije, dakako, da njihova lažnost proizvodi užitak, nego govor koji otkriva njihovu lažnost – on proizvodi užitak. (IV, 12: 28)¹⁹

Naposljetku Sutherland (2004: 8–9) ističe da je shvaćanje slušatelja u kršćanskoj retorici drukčije od klasičnog govorništva upravo zbog decentriranja govorničke moći od govornika prema Bogu i prema životu svakog pojedinog vjernika. Drugim riječima, cilj propovjednika nije uvjeriti slušatelja u bilo što, nego je njegov jedini cilj obraćenje i posvećenje grešnika.

Augustin je otvorio vrata promišljanju o propovijedi kao o jednoj od retoričkih vrsta, kako ju danas određuju suvremeni retoričari i homiletičari. Pojedini teolozi podrazumijevaju usku povezanost homiletike i retorike te tako govore o „retorici u kršćanskom kontekstu“, „božanskoj retorici“ ili „retoričkom nauku o propovijedanju“ (Džinić, 2013a: 93).

4. Propovijed kao retorička vrsta

Škarić (2000: 9) smatra da „gdje god se govori javno, govori se retorski.“ Retorika je stoga vrsta „govora koji je javan i usmjeren slušačima“ koji podrazumijeva preuzimanje više rizika jer propovjednik govori u ime udruge ili institucije. Primijeni li se to na propovijed, javni govornik bio bi propovjednik, slušatelji vjernici, a institucija u čije ime govore propovjednici

fathers and sons even, who, divided into two factions and armed with stones, fought annually at a certain season of the year for several days continuously, every one killing whomsoever he could), I strove with all the vehemence of speech that I could command to root out and drive from their hearts and lives an evil so cruel and inveterate; it was not, however, when I heard their applause, but when I saw their tears, that I thought I had produced an effect. For the applause showed that they were instructed and delighted, but the tears that they were subdued.“

¹⁹ Isto, IV, 12: 28: „It is not the fact, nor is it the intention, that the style of speech should make the truth pleasing, or that the style should of itself give pleasure; but the truth itself, when exhibited in its naked simplicity, gives pleasure, because it is the truth. And hence even falsities are frequently a source of pleasure when they are brought to light and exposed. It is not, of course, their falsity that gives pleasure; but as it is true that they are false, the speech which shows this to be true gives pleasure.“

jest crkva. Kišiček (2010: 538) stoga smatra da je i propovijed vrsta javnog govora. Škarić (2000: 9) navodi postojanje triju vrsta govora u antici: pohvalni, politički i sudski. Dunn (1998: 233) uočava u propovijedi značajke deliberativnog (političkog) govora čiji je cilj promjena slušateljeva života, odnosno nečijeg ponašanja, usvajanje prakse i poticanje na djelovanje. S druge strane, propovijed je usmjerena pohvali Boga, odnosno njezina je zadaća potaknuti vjernike na uočavanje Božjih dobročinstava u životu što su karakteristike pohvalnog ili epideiktičkog govora. Deliberativne i epideiktičke elemente uočava i Kišiček (2019: 332–335) u analizi božićnih poruka hrvatskih biskupa gdje se „ističu vrijednosti i vrline koje bi svaki vjernik trebao slijediti“. Autorica ističe i još jedan važan element deliberativnog žanra. Budući da je propovijed usmjerena budućnosti, očekuju se u njoj jasne tvrdnje, argumentacija koja je zamijenjena naracijom i većinski se u propovijedima sastoji od primjera. Osim pohvala kršćanskih vrijednosti još jedna epideiktička karakteristika prisutna u propovijedi jest raznolika figurativnost i svečani, viši stil. Dunn (1998: 233) uočava da propovijed dvojako djeluje na slušatelja budeći svijest o sadašnjem Božjem djelovanju u čijem životu i pobuđujući misli i stvarajući odluke za promjenu ponašanja u budućnosti. Sukladno tomu najvažnija je govornička strategija propovijedi transformacijska. Kišiček (2010: 358–359) navodi da retorički priručnici od svih vrsta govorničkih strategija propovijedi pripisuju transformacijsku strategiju budući da ona djeluje na uvjerenja, mišljenja i temeljne vrijednosti slušatelja. Cilj je obraćanje, odnosno mijenjanje lošeg ponašanja i življenje kršćanskih vrijednosti, što su zapravo značajke motivacijskog govora. Ostale su strategije: interpretativna, instruktivna i uvjeravajuća strategija koje su važne pri tumačenju evanđelja i poučavanju vjernika. Upravo zbog toga važno je, ističe autorica, da propovjednici imaju retorsku obrazovanost i da lijepo govore.

4.1. Priprema propovijedi

Prije samog govorenja Škarić navodi da je potrebno znati želi li se govoriti i je li to potrebno (Škarić, 2000: 68). Propovijed kao retorička vrsta nailazi na ista pitanja. Džinić (2013b: 29 –31) stoga postavlja pitanja: Zašto je propovijed važna? Je li uvijek bila važna? te ističe važnost propovijedanja Radosne vijesti citirajući apostola Pavla: „A kako da povjeruju u onoga koga nisu čuli? Kako pak da čuju bez propovjednika?“ (*Rim* 10:14), te nastavlja: „...vjera dolazi od propovijedanja, a propovijedanje biva riječju Kristovom“ (*Rim* 10:17). Nadalje autor spominje da Konstitucija o liturgiji *Sacrosanctum concilium* naziva propovijed legitimnom i neizostavnom sastavnicom liturgije u kojoj se “na temelju svetoga teksta tijekom liturgijske godine izlažu otajstva vjere i pravila kršćanskoga života“ (1986: 35). Neki od razloga za sve češćom propovijedi su i činjenica i mišljenje Crkve da je Božja Riječ uvijek aktualna te da može

transformirati vjernike, a sami vjernici žele čuti Božju volju i utjehu i odgovor na teške životne situacije jer je danas sve teže živjeti evanđeoske vrijednosti. Jedna otegotna činjenica je i to da veliki broj redovitih, praktičnih vjernika sluša i čita *Sveto Pismo* samo tijekom mise. Neki vjernici dolaze i samo radi propovijedi. Tu su i visokoobrazovani vjernici koji svojim visokim zahtjevima za estetičnošću i veličinom propovijedi isto predstavljaju izazov današnjim propovjednicima.

Ta očekivanja i percepcija o važnosti propovijedi povlači za sobom i potrebnu pripremu propovijedi kao za svaki javni govor.

Oslanjajući se na Kvintilijana i Cicerona i njihov kanon govora, Škarić razlikuje 5 faza pripreme svakog govora: "Govor nastaje ovim uzastopnim radnjama: pronalaženje, prikupljanje, raspoređivanje, sastavljanje, zapamćivanje te izricanje" (Škarić, 2000: 69). U fazi pronalaženja govornik određuje temu istražujući njezinu povijest, prikupljanjem dostatnog broja podataka iz više izvora te definiranjem termina. Prema Aračiću (2003: 65–68) neka od pitanja koje propovjednik sebi treba postaviti su: „Kome govorimo? S kime razgovaramo (*homiliai*)? Tko je čovjek, sudionik liturgijskih slavlja? Vrijede li pravila komunikacije i za propovijedanje? (...) ima li mjesta za druge u pripravi propovijedanja? Je li homilija puko prepričavanje biblijskog čitanja? „Koji je odnos retorike i propovijedanja nekad i danas?“ Autor nadalje ističe da postoje četiri važne značajke propovijedi o kojima propovjednik treba razmišljati za uspješnu propovijed, a to su: „vjernost Pismu, čovjeku, aktualnoj stvarnosti i komunikativnost.“ U pronalaženju građe za propovijed, očekuje se da svaki propovjednik kreće od *Svetog Pisma*.²⁰ To se čini kroz bavljenje Riječju Božjom, u kontemplaciji, studiju (u smislu iznošenja stručnih činjenica). Spontani doživljaji susreta sa Svetim Pismom u samoći ili u razgovoru s drugima putem asocijacije i bisocijacije uvelike mogu obogatiti interpretaciju *Božje Riječi* i pomažu propovjedniku u ostvarivanju vjernosti čovjeku i aktualnoj stvarnosti.

Svaki javni govor ne postoji bez slušatelja. Škarić (2000: 44) kaže da govornik „oblikuje govor do polovice“. To znači da slušatelj nije pasivni primatelj poruke te se govornik izlaže većem govornom riziku. Perelman (1969: 30) smatra da je odabir argumenata i općenita struktura govora bitno određena publikom koja sluša govor. Aračić (2003: 69–70) zapaža da komunikativnost propovijedi otežava monološka narav propovijedi (usp. Šeba, 2020). Ipak, ističe da propovijed može biti dijaloški postavljena upravo spomenutima spontanima susretima

²⁰ Konstitucija o liturgiji (koncilska) napominje da je izvor svake propovijedi u Svetom Pismu (usp. Zovkić, 1974: 367).

s ostalim vjernicima, u razgovoru s njima, osluškivanjem okolnosti i unošenjem vlastitog i zajedničkog iskustva življenja vjere. Ubacivanjem vlastitih i tuđih doživljaja života i postavljanjem pitanja, doduše uvijek retoričkih, tijekom propovijedi vodi tzv. „virtualnom dijalogu“ što propovijed čini komunikativnijom. Šeba (2020: 123) ističe da bi propovjednik trebao promatrati način življenja među vjernicima i trebao bi poznavati njihova vjerska i duhovna iskustva vezana uz poimanje Boga, vjere i života.

Budući da je jedna od funkcija propovijedi transformacijska, ona obavezno zadire u neka osobna uvjerenja i vrijednosti koje, za postizanje autentičnosti, propovjednik mora poznavati. Carrell (2009: 29) ističe da nije jednako drži li se propovijed mladim osobama ili starijima što uvelike utječe na strukturiranje govora, posebno na odabir primjera.

Zanimljiva su i različita očekivanja vjernika od propovijedi. Džinić (2013b: 34–35) navodi da većina vjernika očekuje autentično propovijedanje, djelotvornost propovijedi, prirodnost (jednostavnost i jasnoću) u govoru i opuštenu izvedbu, izricanje bitnog, ohrabrenje, svjesnost o sadašnjoj društvenoj situaciji te vezu sadašnjice s tumačenim biblijskim odlomkom.²¹ Od propovjednika se s druge strane očekuje da bude izgrađena ličnost, autentičan, prepoznatljiv, da može otvoriti svoju unutrašnjost slušateljima, priznati vlastite slabosti te istaknuti ono što je njega dodirnulo tijekom čitanja biblijskog teksta. Vjernici ne vole pokude, osuđivanje, predviđanje negativnih pojava u društvu i crkvi. Tomu se mogu dodati i vlastiti primjeri: spominjanje ideologije, politike. Ostali su prigovori i podcjenjivanje slušatelja prekomjernim šalama, trivijaliziranjem. Istovremeno su problem i kopirane, plagirane propovijedi. Zatim više monoloških dijelova svećenika tijekom mise: u uvodu mise, prilikom objašnjavanja *Oče Naša* ili bilo kojeg liturgijskog čina, te na kraju čitanja župnog oglasa i zaključnih riječi otpusta vjernika. To rezultira zamorenošću slušatelja i frustracijom trajanjem mise. Propovjednik ne bi trebao pretjerivati ni s nizanjem stručnih informacija da se propovijed ne bi pretvorila u katehezu/predavanje niti s pretjeranim šalama i prejednostavnim govorom.

Kako propovjednik može ispuniti spomenuta očekivanja i izbjeći govornički neuspjeh, pokazat će sljedeće poglavlje.

²¹ Autor u članku navodi jedno istraživanje u Njemačkoj koje pokazuje usku korelaciju između razočaranja s propovijedi i razočaranja cijelom liturgijom. Čak 76 % ispitanika svoja očekivanja od propovijedi smatra neispunjenima. (usp. i Grbešić, 2003).

4.2. Retorički dizajn propovijedi

Svaki javni govor sastoji se od: uvoda, glavnog dijela i zaključka (Škarić, 2000: 70).

4.2.1. Uvod i zaključak

Uvod se sastoji od: „zadobivanja naklonosti, stvaranja zanimanja i upoznavanja sa sadržajem“ (Škarić, 2000: 70), odnosno od „pozdravljanja, predstavljanja i oslovljavanja te predgovora - stvara naklonosti prema govorniku i zanimanja za temu“ (Škarić, 2000: 73) te ne bi trebao trajati više od 1/5 govora (Škarić, 2000: 70). Lucas (2015: 197–202) navodi četiri cilja uvoda: „privući pozornost i zainteresirati publiku, najaviti temu govora, pokazati vjerodostojnost i dobronamjernost govornika te najaviti tijek glavnog dijela govora“. Autor nadalje ističe da je uvod vrlo važan radi privlačenja i održavanja pažnje slušatelja. Govornik može koristiti neke od metoda privlačenja pozornosti i zainteresiranja publike: naglašavanje važnosti teme primjerice izricanjem statističkih podataka, nevjerojatnih i nepoznatih informacija čime se stvara napetost zatim stvarajući znatiželju u slušatelja postavljanjem pitanja, započinjući citatom. Važno je, prema autoru, najaviti temu radi povezivanja uvoda i glavnog dijela što je ključno za dobro praćenje i negubljenje pažnje slušatelja. Treći cilj uvoda je pokazati da je govornik vjerodostojan i dobronamjerman, ponajprije stručan što se može postići spominjanjem vlastitog iskustva i istraživanja o određenoj temi. Sustavnost i lakše praćenje olakšava i najava tijeka govora, odnosno o čemu ćemo točno govoriti (spominjanje termina, definicija) i kojim redom. Longfellow kaže da je „velika umjetnost početka, a još veća umjetnost završetka“.²² Zaključak bi, prema autoru, trebao sadržavati dva cilja: najavu da se govor bliži kraju te ponavljanje i podupiranje središnje misli govora. On razlikuje tzv. *crescendo* i *decrescendo* zaključak, odnosno zaključak koji je vrhunac govora, te zaključak kojim se govor stišava. Ponoviti i potkrijepiti središnju misao govora govornik može učiniti: sažimajući govor, citatom koji je često sinoniman središnjoj misli govora, dramatičnim završetkom i sličnim metodama. I uvod i zaključak trebali bi, prema Lucasu, trajati od 10 do 20 % cijelog govora. Škarić (2000: 72) smatra da bi zaključak trebao u sebi sadržavati sažetak u kojem se ponovno izriče glavna misao i cilj govora zatim poziv na prihvatanje govornikove poruke i odluke na djelovanje te efektni završetak u obliku snažne rečenice na kraju. Ako se to primijeni na propovijedi, Kišiček (2010: 542–544) u analizi svećeničkih propovijedi uočava redovito započinjanje s oslovljavanjem koje je najčešće s „braćo i sestre“ ili „braćo i sestre po Kristu“ (usp. i Žanpera 2020: 54). Zanimanje za temu i stvaranje naklonosti prema govorniku

²² Vlastiti prijevod.

u propovijedima je najčešće postignuto postavljanjem pitanja zatim anegdotama i izgovaranjem citata. U zaključku govornik najčešće najavljuje završetak govora izričući sažetak, u kojem se ponovno izriče glavna misao i cilj govora, zatim poziva slušatelje na prihvaćanje poruke evanđelja te na djelovanje. Efektni završetak najčešće je u obliku snažne rečenice na kraju. Autorica u svojoj analizi uočava da upravo efektni završetak najčešće izostane u propovijedima.

Današnji homiletički priručnici i homiletičari ističu poput retoričara da propovijed ima strukturu te da su u njoj posebno važni: uvod i zaključak. Aračić (2003: 71) nabraja da govor s obzirom na sadržaj može početi slijedom načina: „iz teksta, s problemom, problemskom situacijom, suprotnostima (spoznajna disonanca), doživljajem, slikom, izričajem, iz općega k pojedinačnom, iz pojedinačnog k općem.“ Govorniku je u uvodu s obzirom na komunikaciju važno steći povjerenje slušatelja i stvoriti zanimanje za temu. Džinić (2013b: 42) ističe da propovijed ne bi trebala počinjati klišeiziranim rečenicama poput: „Kako smo upravo čuli...“, nego bi svaka rečenica trebala izazivati u slušatelja sve veće zanimanje. U završetku propovijedi bitno sažeti sve rečeno i to povezati s konkretnom situacijom, kontekstom vjernika. Na kraju propovijedi treba doći do konkretizacije cilja, a to je služenje Bogu i bližnjemu (Aračić, 2003: 72). Služenje bližnjemu upravo je poruka svake mise čiji sâm naziv u sebi sadrži latinske riječi: *missa est* ('Idite u misije! Sada počinje vaša misija!'). Dobro je završiti propovijed pitanjem kao poticaj za promišljanje o cijeloj propovijedi (Džinić, 2003: 43).

Iako su uvod i zaključak, retorički gledano, najvažniji dijelovi propovijedi, važan je i njezin sadržajno najdulji glavni dio. U njemu se najčešće izriče i argumentira središnja misao. Škarić (2000: 71) uočava da svako izlaganje neke teme počinje s pričom koja služi kao uvod u argumentaciju i razdiobu građe. Zatim govornik iznosi svoj stav u obliku tvrdnje ili glavne (središnje) misli te potkrjepama i pobijanjima, odnosno argumentima i dokazima učvršćuje argumentaciju središnje misli. Kišiček (2010: 542) uočava da je glavni dio propovijedi sastavljen od tumačenja evanđelja i njegova približavanja svakodnevicu te se u njemu iznosi središnja misao propovijedi. Taj dio bogat je i figurama.

Da je važna argumentacija uočili su i hrvatski homiletičari koji u njoj vide uzrok „duhovnog pokretanja“ vjernika gdje je potrebno da propovjednik izrazi svoje razmišljanje (i pritom istakne svoju subjektivnost), ali da uvaži i postojanje različitih razmišljanja i moguće neslaganje s njim. Sve to stvara dojam skromnosti, dobronamjernosti i u slušatelja stvara osjećaj da ih propovjednik poštuje. Važno je pritom riječima ne stvarati zamor i buku, odnosno ne govoriti kvantitativno puno, nego imati mjeru (Džinić, 2013b: 43–44).

4.2.2. *Figurativnost i argumentacija propovijedi*

Ciceron je rekao da „Govorništvo koje ne izaziva divljenje ne smatra govorništvom.“ (Škarić, 2000: 109–110). Poput svakog govora epideiktčkih karakteristika i propovijed obiluje retoričkim figurama koje su „izraz kojim se nešto kaže na neobičan ili nedoslovan način, ali se njima ne stvara nesporazum, nego sporazumijeva ljude brže i potpunije, i najčudesnije – neposrednije“. Kišiček (2019: 336) tvrdi da se „figurama koristimo kako bismo govoru dali boju, stvorili interes, pobudili maštu.“ Škarić (2000: 110) dijeli figure na: „logičke figure, trope, figure misli, figure riječi, sintaktičke figure i morfološke figure.“ Krunska među njima je metafora koja olakšava razumijevanje govora (Kišiček, 2010: 540) te koja osnažuje dojam i uvjeravajuću, persuazivnu funkciju propovijedi (Kišiček, 2019: 336). Uz metaforu Kišiček (2019: 335) uočava i često korištenje usporedbi, figurativne analogije s biblijskim motivima, prolepsom. U analizi pak svećeničkih propovijedi najčešća su ponavljanja (najčešće anafora), *leitmotivi*, ilustracije, primjeri, retorička pitanja (usp. i Kišiček, 2012: 194–195). Važno je, ističe autorica, da pritom figure budu originalne, nikako klišeizirane (Kišiček, 2010: 542–543). Džinić (2003: 45–46) isto ističe da bi jednostavnost, konkretnost i bliskost slušatelju trebale biti osnovne značajke jezika propovjednika, baš poput Kristova pristupanja ljudima. Zanimljiva je opaska koju donosi Raguž (2010: 507) o Isusovu propovijedanju punom parabola, simbola, slika, primjera, upravnog govora. Aračić (2003: 70–71) ističe slično, da propovjednik komunikativnost najbolje postiže jednostavnim rječnikom, elegantnim govorom u verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji, figurativnošću, nečitanjem propovijedi, što odaje dojam prirodnosti, elegancije.

Kao što je spomenuto u retoričkom dizajnu, odnosno u strukturi propovijedi (usp. poglavlje 4.1.1.), argumentacija u glavnom dijelu čini velik dio propovijedi, zapravo najveći. Međutim argumentiranje u propovijedi nije klasično. Logičko argumentiranje biblijskih istina nema persuazivnu snagu i rijetko ga koriste propovjednici. Craddock (2001: 49–50) uočava da propovijedi češće sadrže analogije i identifikaciju sa slušateljem iznoseći vlastito iskustvo te uvažavajući iskustva vjernika. Iako nema argumentativnu snagu, većina propovijedi upravo na analogiji temelji cijelo razlaganje i tumačenje evanđelja jer najviše utječe na promjenu ponašanja slušatelja. Brown (2003) ističe da se argumentacija u propovijedi najčešće temelji na primjerima, dijeljenju vlastitog iskustva, emocionalnih priča, ilustracija, primjera (Brown, 2003: 402; 404; 446–447; 476–477; 544). Škarić (2000: 113) navodi da primjer i ilustracija apstraktno čine konkretnim i približavaju tvrdnju slušateljevu iskustvu. Brown (2003: 401–403) smatra da je moć ilustracije u propovijedi sposobnost otkrivanja istine i zadržavanja slušateljeve

pažnje te približavanja biblijskih poruka, a najvažnija njihova uloga je identifikacija i poticaj na djelovanje. Zaključno se može reći da analogije, primjeri i ilustracije imaju najveću persuazivnu moć. Uzimajući u obzir sve rečeno, iako te figure Škarić (2011: 27) navodi kao očitosti u argumentaciji, zbog svoje prvotne uloge približavanja biblijskih istina vjernicima i djelovanja na njihove emocije i nerazdruživosti od ostalih retoričkih figura, u ovom će radu biti obrađene u poglavlju zajedno s figurativnosti propovijedi, bez dubljeg ulaženja u homiletička pravila argumentiranja.

4.2.3. Govorna izvedba

Demosten je na pitanje što je najvažnije u javnom govorenju odgovorio: „Izvedba, izvedba i izvedba!“ Kvintilijan je isto tako u svome djelu *Obrazovanje govornika* izjavio da će „sva osjećanja neizbježno splasnuti i oslabiti ako ne budu potpomognuta glasom, izrazom lica i čvrstim držanjem tijela“ (Kišiček, 2010: 544–545). Istog autora citira i Varošaneć-Škarić (2010): „Glas djeluje auditivno – na uši, geste; vizualno – na oči: na dva osjetila preko kojih emocije prodiru u dušu.“ Naposljetku Škarić izvedbu naziva krunom cijeloga govora u kojoj se sjedinjuje faza pripreme govora i retorsko obrazovanje govornika (Škarić, 2000: 74).

U govornoj izvedbi ponajprije je važan glas koji čine: boja, jakost, ton, brzina i pauza (Škarić, 2000: 147). Uz boju glasa najinformativnijom sastavnicom glasa smatra se jakost, odnosno glasnoća. Njome se može stvoriti iluzija govora pojedincu ili većoj masi, govorimo li tiho ili glasno (Škarić, 2000: 155). Združeno pak s tempom ili brzinom govora može signalizirati afektivnost poruke. Tempo ili govorna brzina izražava se brojem slogova u sekundi te je njegova normalna vrijednost 4–7 slogova u sekundi (Škarić, 1991: 298). Brzi tempo, ako je namjeran, signalizira brzu izmjenu informacija, najčešće kod nabiranja, dok je sporiji tempo karakterističan za poeziju (Škarić, 2000: 62).

Da bi se govor što bolje razumio, bitno je i logičko isticanje najčešće postignuto promjenom tona, jačinom ili pauzom. Škarić i dr. (1991: 300) ustvrđuju da je u hrvatskom jeziku „istaknuta zadnja riječ u sintaktičko-logičkoj cjelini“, što se još naziva oksitonskim ritmom, dok se naglašavanjem početne riječi dobiva baritonski ritam. Radi postizanja veće izražajnosti, „može biti istaknuta riječ i na svakom drugom mjestu u intonacijskoj jedinici“. Intonacija bi trebala biti pretežno silazna na kraju završnih misli, a ritam kombinacija oksitonskog i baritonskog. Variranjem ritma i brzine može se postići jednoličnost ili živahnost. Škarić i dr. (1991: 296) nadalje ističu da ekspresivnosti govora doprinose i pauze stavljene ili

prije istaknute riječi što budi iščekivanje u slušatelju ili nakon istaknute riječi koje pomažu da se izgovorena riječ „obavijesno što potpunije primi“.

Kišiček (2012: 196–197) u analiziranim propovijedima primjećuje da propovjednici rado posežu pri naglašavanju riječi za dramatičnim stankama ili stankama isticanja gdje se dijelovi rečenice prekidaju dužim ili kraćim stankama što povećava napetost i afektivnost. Zanimljivo je isto da u propovijedanju nije uvijek poželjan oksitonski ritam, nego upravo baritonski ritam koji čini cjelokupni govor izražajnijim. Pri izvedbi je vrlo važno ne čitati propovijedi i ostvariti kontakt sa slušateljima, zato što, zaključuje autorica, prirodno govorenje odaje govornikovo emocionalno stanje što čini govor persuazivnijim i jača etos govornika (usp. i Kišiček, 2010: 547–548; Žanpera, 2020: 56).

Fonetičari definiraju normalan glas kao „glas srednje visine tona, srednje glasnoće, bez nadgrkljanskih modifikacija, modalne fonacijske vrste.“ (Varošaneć-Škarić, 2010: 18) Estetika glasa „vezana je za sklad i ritmičnost čimbenika koji određuju glasovu kvalitetu, dakle uz harmoničnost, odnosno uz poželjnu i teško dostupnu ugodu.“ (Varošaneć-Škarić, 1998: 2) Uz glas bitna je i dikcija koja treba biti čista, dostatna kako bi se razumjelo što govornik govori (Varošaneć-Škarić, 1994: 5).

Kišiček (2010: 547) u svojoj analizi svećeničkih propovijedi uočava da mnogo svećenika ima fonetskih problema s glasom primjerice s previsokim glasom ili s promuklošću te često dikciju koja nije čista, dostatna što remeti razumijevanje govora. To je često posljedica zloupotrebe glasa, stoga autorica ističe da je potrebno da propovjednici prakticiraju vježbe za glas i izgovor. Isto tako propovjednici bi poput svakog javnog govornika trebali prikriti svoje dijalektalno porijeklo i govoriti standardnim izgovorom, što često nije slučaj. Važno je i ne koristiti poštapalice, odnosno zamijeniti ih modalnim, neponavljajućim izrazima.

I homiletičari ističu važnosti govorne izvedbe što dokazuje svijest propovjednika o potrebi govorničkog obrazovanja. Džinić (2013b: 45) tako ističe da je za govornicom je isto poželjno prirodno držanje, higijena glasa, primjerena zvučnost, primjeren ritam, namještanje razglasa za optimalno sporazumijevanje. Aračić (2003: 69) poput fonetičara ističe da nečitanje propovijedi stvara dojam prirodnosti i elegancije.

5. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Cilj ove analize je utvrditi kakav je retorički dizajn propovijedi različitih propovjednika, odnosno uvod i zaključak te argumentacija u glavnom dijelu propovijedi zatim figurativnost i govorna izvedba.

Iz prethodnih poglavlja mogu se izvući zaključci prethodnih istraživanja koji će biti smjerokaz za postavljanje istraživačkih pitanja u ovoj analizi koja će na temelju usporedbe svih propovijedi (propovjednika) pokušati odgovoriti na postavljena kvalitativna pitanja:

1. Koji su dijelovi retoričkog dizajna zajednički svim analiziranim propovijedima?
2. Koji dijelovi se češće izostavljaju i zašto?
3. Kako su najčešće ostvareni ciljevi uvoda i zaključka (stvaranje zanimanje za temu, naklonosti prema govorniku)?

Retorički i homiletički priručnici jasno govore o važnosti uvoda i zaključka u pridobivanju, zadržavanju slušateljeve pažnje i boljem pamćenju govora i cijele govorne izvedbe pri čemu govornici mogu posegnuti za različitim tehnikama (usp. Škarić, 2000; Lucas, 2015; Kišiček, 2010; 2012; 2019)

4. Kakva je figurativnost (najčešće figure i tropi) i argumentacija u propovijedima?

Figure, kao što je spomenuto u prethodnim poglavljima, olakšavaju sporazumijevanje i daju ljepotu govoru te se na njima skoro posve temelji argumentacija u propovijedima (usp. Škarić, 2000; Kišiček, 2019; Craddock, 2001; Brown, 2003).

5. Kako je postignuta ekspresivnost u govornoj izvedbi (pomoću jačine glasa, tempa, ritma, stanki, logičkog isticanja, ugodnost glasa, dikcija, dijalektalnost...)?

Fonetičari smatraju da je govornu eleganciju moguće postići: „ugodnim glasom, pravilnom dikcijom, *legato* modulacijom bez praskavih započinjanja i oštih prekida, modalnim izrazima, sintaktički urednim rečenicama, dobrim i brzim izborom riječi i nenametljivom figurativnošću“ (Škarić, 2006: 61 prema Kišiček, 2010: 547).

Isto tako na kraju će se pokušati odrediti retorički najuspješniju propovijed:

6. Koji su propovjednici, prema subjektivnoj procjeni, ostvario najuspješniji retorički dizajn i govornu izvedbu s obzirom na nabrojane analizirane parametre?

6. METODOLOGIJA I KORPUS

Analizirat će se retorički dizajn propovijedi različitih propovjednika, odnosno uvod i zaključak te argumentacija u glavnom dijelu propovijedi zatim figurativnost i govorna izvedba. U retoričkom dizajnu u obliku tablice prikazat će se dijelovi kompozicije govora: uvod i zaključak i način na koji su ostvareni njihovi ciljevi (pozdravljanje, oslovljavanje, zanimanje za govornika i temu, najava teme, sažimanje, poziv, efektni završetak). S jedne strane bit će nabrojani dijelovi kompozicije s komentarom, a s druge strane paralelno će biti postavljen tekst propovijedi radi lakšeg praćenja. Zatim će se analizirati argumentacija propovijedi uvažavajući njezine retoričke i (manje) homiletičke osobitosti te figurativnost propovijedi pojedinog govornika. U govornoj izvedbi promatrat će se kako pojedini propovjednik postiže ekspresivnost koristeći stanke, intonaciju, tempo, ritam i glasnoću te će se ukratko opisati glas i izgovorne karakteristike kao važan dio elegancije svakog govornika. Analiza će biti podijeljena prema propovijedima i propovjednicima jer će se iz nje pokušati u poglavlju *Rasprave* iznijeti određeni zaključci nakon međusobne usporedbe propovijedi propovjednika. Pokušat će se i subjektivnom procjenom odrediti propovjednika s najboljim retoričkim dizajnom i govornom izvedbom.

Kriteriji za određivanje uspješnosti ili neuspješnosti retoričkog dizajna ili govorne izvedbe temeljite će se na prethodno opisanim parametrima (v. poglavlja *Retorički dizajn*, *Argumentacija*, *Figurativnost*, *Govorna izvedba*), a instrument za procjenu propovjednika bit će protokol fonetskog statusa (Varošanec-Škarić, 2010).

Analizirani korpus sastoji se od 10 propovijedi čije se transkripcije nalaze u prilogima (v. poglavlje *Prilozi*). Drugim riječima, radi se o 15 stranica ili 47 kartica teksta. Ukupan broj riječi po pojedinom svećeniku je: 3741 riječi (I. Š.), 3215 riječi (D. S.), 1655 riječi (A.M.Ć.), 2196 riječi (R.P.), 4306 riječi (D.M.V.) Odabrane propovijedi preuzete su s *YouTube*-a i aplikacije *Nova Eva*.²³ Radi koherentnosti i dosljednosti istraživanja odabrane su samo nedjeljne propovijedi u korizmenom ciklusu 2020. godine (od 1. 3. 2020. do 5. 4. 2020.) radi ujednačavanja rezultata istraživanja. Isto tako analizirani su samo župnici radi dobivanja realne slike o propovijedanju u Hrvatskoj.²⁴ Analizirani propovjednici su salezijanci: propovjednik Ivan Šibalić iz Župe Marije Pomoćnice (Zagreb), propovjednik Damir Stojić iz Župe Mati Slobode (Zagreb), karmelićani: propovjednik Antonio Ćirko iz Župe iz Remeta, propovjednik Dražen Marija Vargašević iz Svetišta Gospe Delorite na Pelješcu te franjevac: propovjednik

²³ Cijeli nazivi web-stranica analiziranih propovijedi navedeni su u popisu *Internetskih (mrežnih) izvora*.

²⁴ Župnici sa svojim svakodnevnim i tjednim obvezama pokazuju stvarnu mogućnost pripreme za propovijedi.

Robert Perišić iz Župe Uzvišenja Svetog Križa (Zagreb). Kriterij odabira upravo ovih propovjednika i propovijedi jest njihova dostupnost na mrežnim stranicama i osobno poznavanje analiziranih govornika.

7. Analiza govora i govorne izvedbe u propovijedima

7.1. Retorički dizajn

7.1.1. Propovijedi Damira Stojića

1. propovijed (1. korizmena nedjelja; 1. 3. 2020.)

UVOD	
Pozdravljanje i oslovljavanje	Braćo i sestre!
Predstavljanje	Nema.
Najava glavnog dijela Propovjednik ukratko prepričava evanđelje i prva čitanja, odnosno ono što su vjernici slušali.	Kao što je rečeno na početku svete mise, svake godine na prvu korizmenu nedjelju slušamo Isusovo iskušenje i napasti u pustinji. Imamo različite verzije, ali Matejevo evanđelje nam donosi najviše detalja, ali ako smo slušali pažljivo prvo čitanje i drugo čitanje, prvo čitanje iz <i>Knjige Postanka</i> : čovjekov pad i drugo čitanje, peta glava, Poslanica svetog Pavla Rimljanima gdje Pavao tumači taj pad i otkupljenje. I, i, i, odman se nameće da je Isus Novi Adam i Pavao to tumači tako: „Gdje jedan sagriješi mnogo, drugi ima milost“, i imamo plodove. Mnogi imaju plodove radi jednoga. Dakle jedan Adam je pao i jedan Isus Krist, Novi Adam je položio taj ispit, odnosno tu kušnju i mnogi imaju milost, dakle Isus je jedan Novi Adam i On ulazi u ovu pustinju, a Adam je imao edenski vrt i svojim grijehom nekako analogno rečeno šta grijeh donosi? Smrt, pustoš, pustinja. I Isus ulazi. Isus je zaista ušao u pustinji.
Stvaranje zanimanja za temu Priča Dijeljenjem iskustva o posjetu Svete Zemlje propovjednik stvara kredibilitet i stvara zanimanje za temu.	Evo, kad sam posjetio Svetu Zemlju, čak smo bili tamo u to mjesto. Evo, Isus je zaista ušao u tu pustinju istočno od Izraela i tamo On doživljava tri napada.
Isticanje važnosti teme Propovjednik motivira vjernike za slušanje propovijedi isticanjem da su napasti svakodnevnica vjernikova života i najavljujući da će upravo slušanje o Isusovoj pobjedi nad napastima pomoći vjernicima u suočavanju s napastima.	I danas ćemo mi čuti od Propovjednika i također i od mene da se ugledamo u Isusa Krista i kako je On, zapravo... kao prvo, da saznamo kakve su to napasti koje zahvaćaju svakog čovjeka u svim vremenima i kako izdržati taj napast, odnosno kako pobijediti napast.

ZAKLJUČAK Sažimanje U zaključku propovjednik sažima glavne zaključke u promišljanju o trima napastima te ponavlja središnju misao propovijedi, a to je da vjernici ne mogu tražiti Boga bez križa i živjeti kršćanstvo polovično, bez križa te nositi križ bez nasljedovanja uzora, Isusa Krista.	Dakle, dakle Krist bez križa, osnovna napast. Kršćanstvo bez križa i križ bez Krista. Evo, braćo i sestre, evo, činimo ispit savjesti na početku korizme. Majka Crkva nam daje ovo Evanđelje danas, upravo danas, zato da propitkujemo sebe i na koji način mi padamo kada tražimo Boga, odnosno kad tražimo materijalne i svjetovne stvari bez Boga. Nisu to loše stvari, ali ne smiju ići protiv Boga. Ili kad tražimo Boga na svoj način, ili kada činimo kompromis sa zlim.
Poziv i efektni završetak Na kraju propovijedi slijedi poziv na pokajanje i priznanje vlastitih grijeha u ispovijedi. Propovjednik na kraju citira na latinskom riječi iz liturgije što je svojevrsni efektni završetak.	Na početku korizme je ispit savjesti i kleknut i reć': „<i>Mea culpa</i>, moj grijeh, moj grijeh, moj preveliki grijeh!“ i učinit' jednu dobru ispovijed kada bi slijedili Isusa Krista. Amen.

Figurativnost i argumentacija

Središnja misao propovijedi je da je u temelju svake napasti stavljanje materijalnog iznad Boga, težnja za uživanjem u materijalnom bez Boga i kompromis s grijehom. To odgovara trima napastima iz tumačenog evanđelja, stoga se i glavni dio sastoji od triju dijelova. U središnjoj misli indirektno je prisutna i činjenica da je u svakom odnosu važan autoritet, pa tako i u odnosu između čovjeka i Boga. Propovjednik navodi priču, anegdotu iz vlastitog života o njegovu odnosu prema svome ocu te tako objašnjava koliko mu je očev autoritet bio ključan u mladosti:

Pa znate šta znači kad čovjek izgubi taj identitet, taj autoritet... Pa prisjećajući svoju mladost – osnovna, srednja škola. Znao, mladost ludost. Svašta se rad'lo, ali negdje uvijek u mojoj glavi je bilo: „Ne daj Bože da ćaća sazna!“ i uvijek mi je to bilo u glavi, „samo da tata i mama i tata ne saznaju.“ Sve učini da skrivam to. Evo zašto? Jer je sramota. Sramota. Ja sam kao dijete se bojao mog ćaće. Bojao u smislu, ono, njegova je zadnja i tako i treba biti.

Retoričkim pitanjem naglašava problem propadajućeg očinskog autoriteta u svijetu: *Samo kad bih uzeo propadanje uloga očinstva danas... kako je to bolna tema. I zar se to ne odvija danas u naše društvo?*

Približava temu spominjući i primjer industrije hrane, primjer Isusova umnažanja hrane u Svetom Pismu te primjer molitve *Očenaš* u kojemu raskrinkava ironičnost prve napasti o pretvaranju kamena u kruh:

Prva napast zapravo je neobična, zato što, zanimljivo, Sotona traži od Isusa da čini dobro. „Pretvori kamen u kruh!“ Kad apstrahiramo ovo od cijeloga konteksta, ma tko mislim, industrija hrane da hranimo gladne, ne znam ni ja što već, i to je dobro. I ovdje ulazimo u bit grijeha – ponekad grijeh sjaji. Čini nam se da je dobro. Nije Sotona tražio da On uzme kamen i razbije nečiju glavu, nego: „Hej, Isuse, daj pretvori kamen u kruh!“ Nekoliko poglavlja kasnije taj isti

Isus će zapravo umnažati kruh u dva navrata za pet tisuća ljudi i, na kraju krajeva, na posljednjoj večeri On uzme kruh i On kaže: „Uzmite i jedite, ovo činite meni na spomen!“ I mi ga umnažamo od tada. (...) Kako molimo Očenaš? Zaziv „Kruh naš svagdanji daj nam danas!“ dolazi tek tamo u sredini, pri kraju, a kako ide Očenaš? „Očenaš koji je si na nebesima, svet' se ime Tvoje, dođi Kraljevstvo Tvoje, budi volja Tvoja kako na Nebu tako i na zemlji!“ U prvom dijelu se slavi Gospodina i tek onda kruh.

Na temelju tih primjera vraća se na središnju misao da je osnovna napast staviti materijalno, tijelo iznad Boga te poziva vjernike da ne smiju stavljati ništa iznad Boga. Propovjednik je kroz analogiju između Sotonina citiranja Svetog Pisma izvan konteksta i neautentičnog kršćanskog življenja i kompromisa sa zlim približio vjernicima djelovanje druge napasti:

i šta davao radi? On ga (Sveto Pismo) citira izvan konteksta... ova napast se nama događa kad god mi uzimamo našu vjeru i vjerske istine po našoj mjeri, a ne po Božjoj mjeri, a znate kako se to prevede danas: „Ja sam katolik, ali...“, i onda čujem svakakve bljuvotine: „Moja savjest... ja mislim da ovo nije grijeh, to, to mnogi rade. Ja sam katolik, kršćanin, ali“. I kreće. To je ono: „Budi volja moja, tako na zemlji, tako na nebu. Bog po mojoj mjeri. (...) To ti je ono: „Je, ja sam katolik, ali svi to rade. Ja sam katolik, ali dvadesetprvo stoljeće je.“ Nisu stvari tako crno-bijele danas i znate ponekad čovjek mora.... I tako dalje. I ono što ja toliko puta čujem u ispovjedaonici i u razgovoru i preko maila. Dakle kad opravdavamo zlo iz naših nekih razloga. Sotona ovdje govori: „Okej, Isuse, ti jesi Bog, ali ja sam Sotona i ja imam moć! Ajmo se dogovoriti! Ajde pokloni mi se, barem mi pokaži to neko poštovanje.“ Kompromis sa zlim..

Središnja misao pri kraju propovijedi ponovno je izrečena u rečenici: *Krist bez križa, kršćanstvo bez križa i križ bez Krista.*

Propovjednik koristi najviše trope, a od ostalih figura ponavljanje, upravni govor čime znatno dinamizira propovijedanje.

Crkva je metaforički nazvana majkom: *Majka crkva nam daje ovo evanđelje danas upravo danas, zato da propitkujemo sebe...*

Zanimljiva je i metafora *satelita* kojom propovjednik naziva pomoćnike Sotone: Sotonini sateliti su svi oni koji su Isusu rekli: *Ako si Ti Sin Božji..., koji su Ga iskušavali. Njegovi sateliti gdje doslovce tri puta, tri puta prilaze mu vojnici, pismoznanci i jedan od obješenih ovih razbojnika s lijeve...* Metaforički je izražena i zavodljivost grijeha: *I ovdje ulazimo u bit grijeha – ponekad grijeh sjaji.* Prethodni primjer može se smatrati i oksimoronom jer se spajaju dva oprečna pojma (sjaj, svjetlost i grijeh, tama).

Ostali tropi koje propovjednik koristi su: antonomazija, perifriza, epiteti. Za Isusa propovjednik kaže da je Novi Adam: *Dakle jedan Adam je pao i jedan Isus Krist, novi Adam je položio taj ispit, odnosno tu kušnju i mnogi imaju milost...*

Zanimljive su i specifičnost su ove propovijedi parafraze koje propovjednik koristi, primjerice kršćanske molitve *Očenaš: Budi volja moja, tako na zemlji, tako na nebu. Bog po mojoj mjeri, umjesto: Budi volja Tvoja (Božja) kako na Nebu, tako i na zemlji!* Biblijski citat:

Spomeni se, čovječe, da si prah i da ćeš se u prah vratiti! u propovjednikovoj inačici parafrastično glasi: *Zemlja se vratila zemlji*. Poanta cijele propovijedi isto je izražena figurativno, originalnom antimetabolom: *Kršćanstvo bez križa i križ bez Krista*, kojom je propovjednik poručio vjernicima da je osnovna napast tražiti Boga bez prihvaćanja patnje i boli te ne vidjeti u patnji Boga koji pomaže vjerniku.

Dinamičnost propovijedi postignuta je ponavljanjima:

Ova napast se nama događa kad god mi uzimamo našu vjeru i vjerske istine po našoj mjeri, a ne po Božjoj mjeri, a znate kako se to prevede danas? „Ja sam katolik, ali...“, i onda čujem svakakve bljuvotine: „Moja savjest... ja mislim da ovo nije grijeh... to, to mnogi rade. Ja sam katolik, kršćanin, ali.“ I kreće. To je ono: „Budi volja moja, tako na zemlji, tako na nebu. Bog po mojoj mjeri.“ (...) To ti je ono: „Je, ja sam katolik, ali svi to rade. Ja sam katolik, ali dvadesetprvo stoljeće je.“

Ponavljanjem veznika *ali* propovjednik je naglasio ideju da moderni katolik, kršćanin živi s kompromisima, a ujedno opis djeluje poput parodije. Na parodijski način prikazana je i apsurdnost napasti skakanja s visine: *Evo, recimo, tko bi u zdravoj pameti uopće skočio s neke visine? Ja se točno sjećam kao dijete: „Lako je Njemu. Ne bih ni ja skočio. I ja bih izdržao (smijeh)“, ali tko bi u zdravoj pameti poklonio se Sotoni, kao ova treća napast*. Propovjednik je vjernicima pokušao približiti djelovanje napasti, grijeha i Sotonino iskušavanje Isusa koristeći upravni govor koji je slikovito prikazao scenu u pustinji: *„Nego hej, Isuse, daj, pretvori kamen u kruh.“ (...) Sotona citira pismo...pa on ga zna napamet. Psalam devedeset i jedan... On podsjeća Isusa: „Isuse, gledaj, skoči!“*

Govornikov stil je jednostavan i prilagođen mladima. Govor ima puno kolokvijalizama (najviše mladenačkog govora): *Nije Sotona tražio da On uzme kamen i razbije nečiju glavu, nego: „Hej, Isuse, daj pretvori kamen u kruh!“* zatim vulgarizama: *bljuvotina* za iskazivanje stava o neautentičnim vjernicima: *„Ja sam katolik, ali...“, i onda čujem svakakve bljuvotine*, te glagolski oblik *goni se*: *„Ma goni se odavde! Sad mi je rek'o da sam Njegov sin!“* te imenicu *ćaća* iz razgovornog stila: *Svašta se rad'lo, ali negdje uvijek u mojoj glavi je bilo: „Ne daj Bože da ćaća sazna!“* Ovakav način propovijedanja sniženog stila, dijelom je zbog propovjednikove karizme rada s mladima, ali i odražava govornikovu osobnost.

Propovijed ima sve dijelove kompozicije. Odstupanje od klasične kompozicije prisutno je u sažetku čitanja koji propovjednik iznosi prije stvaranja zanimanja za temu dijeljenjem vlastitog iskustva, doduše kratkog i nerazrađenog, čime je istaknuo svoj kredibilitet i isticanjem važnosti teme o kojoj će govoriti. Brojnim ilustracijama, primjerima i analogijama približio je evanđelje slušateljima.

Propovijed je usto bogata originalnim metaforama, parafrazama, ponavljanjima. Specifičnost

ove propovijedi je humor koji je propovjednik najviše postigao upravnim govorom i dijeljenjem anegdote iz mladosti te koristeći kolokvijalizme (najviše iz mladenačkog govora) te je time kroz cijelu propovijed stvarao naklonost prema sebi i zanimanje za temu. Efektnost i pamtljivost zaključka ostvarila je zanimljiva antimetabola koja je ujedno i sažela poantu cijele propovijedi: *Križ bez Krista i Krist bez Križa* te ritmički ponovljene riječi: *moj grijeh, moj grijeh, moj grijeh*.

2. propovijed (4. korizmena nedjelja; 22. 3. 2020.)

UVOD	
Pozdravljanje	Draga braćo i sestre!
Propovjednik lokalizira propovijed i nedjelju unutar liturgijskog vremena.	kao što sam napomenuo na početku svete mise, od svih nedjelja, upravo ove nedjelje, četvrta korizmena je takozvana radosna nedjelja, <i>Dominica Laetare</i> i to se moglo čuti u uvodnom antifonu gdje svećenik poziva narod Božji da se radujemo, veselimo.
Oslovljavanje Propovjednik se obraća Zagrepčanima, zato što ono što će govoriti u uvodu najbliže je njihovu iskustvu.	Evo dragi moj ljubljani narod, građani Zagreba, moj ljubljani narod!
Stvaranje naklonosti prema govorniku Propovjednik izriče nesigurnost i strah oko svoga govora čime je postigao retoričku skromnost.	I razmišljajući danas o ovom evanđelju, u ovoj nedjelji, ja sam se jutros pitao kako ću moći govoriti narodu Božjem o radosti danas.
Stvaranje zanimanja za temu Propovjednik se identificira sa slušateljima izražavajući žaljenje zbog novonastale situacije odvojenosti jednih od drugih i zabrane javnih okupljanja, time i mise.	Evo, dragi moj ljubljani narod, građani Zagreba, moj ljubljani narod, što nas sve zahvaća ovih dana! Prvo, ovaj virus, nešto neviđeno u našem narodu, ova karantena, gdje smo odvojeni jedni od druge. Došlo je do, evo, zabrana, uključujući javna okupljanja, uključujući Svetu Misu. Mi znamo koliko to nas boli. Boli to nas svećenike, a boli i vas koji ste sada doma i koliko žarko želite i gladujete za euharistijskim kruhom,
Stvaranje naklonosti prema govorniku Propovjednik unatoč prethodno spomenutoj nemoći propovijedanja, ističe svoju ulogu onoga koji navješćuje evanđelje te tako stvara dobronamjernost i gradi svoj kredibilitet.	ali, braćo i sestre, ja se usudim naviještati radosnu vijest. Ja ne mogu to drugačije. Ja to moram raditi jer sam svećenik katoličke crkve, kršćanin koji vjeruje u Isusa Krista i u uskrsnuće i zato propovijedati danas i govoriti o radostima s jedne strane treba imati veliku vjeru, ali također treba imat' i poniznost i veliku vjeru da Isus Krist zaista je Bog.

Priča Propovjednik je pričom iz vlastitog iskustva, koje dijeli s drugim vjernicima, stvorio zanimanje za temu. Retorički skromnim komentarom: <i>Ja sam bio nemoćan kao i vi</i>, približio se slušateljima i identificirao se s njima.	Prije tjedan dana, prije dva tjedna, ja sam toliko stvari imao u svom kalendaru. Imao sam i neke konferencije, seminare, duhovne obnove, hodočašća, putovanja i ja sam to smatrao tako važnim. Ja sam to smatrao nešto najvažnijim. Međutim u tren oka sve je stalo. Ja znam da i cijela država je stala i zašto se usudim reći da se možemo radovati? Zato što ova pošast i ovaj potres gdje je jutros u 6 i 20, svi smo se probudili i ništa nismo mogli učiniti. Ja sam bio nemoćan kao i vi. I što mi je prvo palo na pamet? Isuse, smiluj mi se! Vapio sam Isusu. Vapio sam Gospi za Njezin zagovor.
Najava glavnog dijela	Na kraju krajeva, sve što je čovjek sagradio, ovaj cijeli naš sustav, naše društvo, od naših firmi, pa sve što je vidljivo, braćo i sestre, evo, sad znamo da je sve krhko i sve je prolazno. U tren oka sve je nestalo. Dakle, može sve nestati. I ne daj Bože da je potres bio jači! Evo, savnio bi cijeli naš grad s lice zemlje i što ostaje. Šta to ostaje? Živi Isus, Bog. Psalmist kaže: „Gospodin je moja snaga i moja pjesma!“ i današnje evanđelje, četvrta korizmena nedjelja, upravo nam o tome govori.
ZAKLJUČAK Poziv Propovjednik poziva slušatelje na pomirenje jednih s drugima.	Zato ja kažem, braćo i sestre, otvorite svoje oči i pomirite se jedni s drugima!
Sažimanje Propovjednik sažima ono što je govorio i ponavlja središnju misao te se vraća na priču s početka propovijedi. Središnju misao preoblikuje u poziv slušateljima na bogoljublje i čovjekoljublje kao temeljne zapovijedi.	Nekako mi je danas došlo u razgovoru s jednim svećenikom da je najvažnije bogoljublje i čovjekoljublje. Sve ovo drugo je prolazno. Jutros, ponavljam, kad se ovo dogodilo, ja sam prvo vapio Isusu da mi oprostimo moje grijeha, vapio sam zagovor Blažene Djevice Marije. Zato neka sva ova događanja bude nama opomena, također poziv i znak da se vratimo Bogu i da se pomirimo jedni s drugima i da ljubimo jedni druge. A sve ovo drugo je dobro ali manje dobro. Na prvo mjesto bogoljublje, na drugo čovjekoljublje. I, braćo i sestre, ako smo išta naučili ovih dana, posebno jutros, jest da Bog vodi povijest. Isus Krist jest uskrsnuo.
Efektan završetak Propovijed završava eksklamacijom s kojom je propovjednik i započeo.	I zato naša sveta katolička crkva i mi svećenici imamo hrabrost, hrabrost reći: Radujte se, braćo i sestre i veselite se!

Figurativnost i argumentacija

Glavni dio, kao što je spomenuto prije (usp. poglavlje *Figurativnost i argumentacija*), bogat je figurama među kojima prednjače ilustracije, primjeri, analogije i tropi u svrhu približavanja tumačenog evanđelja vjernicima. Analogija uočava sličnosti između dviju pojava gdje je druga pojava bliža slušateljevu iskustvu (Škarić, 2011: 35). Tako i u ovoj propovijedi govornik tumači evanđelje gdje Isus vraća vid slijepcu aplicirajući evanđelje na konkretnu situaciju potresa i pandemije spomenutih u uvodu propovijedi. Središnja misao propovijedi je da je sve prolazno osim Boga te da je Isus Krist jedini Bog. Specifično za ovu propovijed je dijeljenje priče iz vlastitog iskustva u uvodu propovijedi u kojoj je govornik izrazio vlastiti očaj nad situacijom koja je zahvatila Hrvatsku u potresu i ispovjedio svoju vjeru u molitvenom

vapaju Bogu. Osvrćući se na situaciju u svijetu (potres, pandemiju), propovjednik uočava analogiju između slijepca iz evanđelja i društva koje svoje sigurnosti stavlja u nestalno:

Braćo i sestre, ja imam dojam da mi ponekad gledamo, a ne vidimo ono što je nevidljivo. Postoje razno razne teorije, teorije zavjere. Neću ulaziti u to, ali ja znam jedno. Ovo događanje koje pogađa našu dragu domovinu, ali najnovije od jutros, naš sustav u tren oka može pasti. Evo, ne samo društvo koje smo stvorili, pa i građevine, sve je stalo. I one poslove koje ste vi imali prije dva tjedna i seminare i konferencije, sve je stalo.

Nastavlja retoričkim pitanjima kojima naglašava da ništa u svijetu nije bitno osim međuljudskih odnosa: *Ja vas pitam što je ostalo? Što je ostalo? Ostali su naši odnosi, zato ja kažem, braćo i sestre, otvorite svoje oči i pomirite se jedni s drugima.*

Propovjednik koristi i par tropa: epitete, metafore i usporedbu. Epitetima *dragi i ljubljani* stvara prisnost sa slušateljima: *Dragi, ljubljani Zagreb, naša draga domovina!*

Crkva je metaforički nazvana *majkom* i glagolom *dati* personificirana je: *Danas kao da smo došli do jednog vrhunca i kao da majka Crkva nam daje ovo čitanje kao neki crescendo, ide se prema nekom vrhuncu, Isus Krist oživljava odnosno uskrsava Lazara.*²⁵ U istoj rečenici propovjednik je upotrijebio usporedbu kojom liturgijsko čitanje uspoređuje s penjanjem na planinu.

U ovoj propovijedi prisutni su svi dijelovi kompozicije. Naklonost slušatelja propovjednik je postigao retoričkom skromnošću. Stvaranje zanimanja za temu bilo je uspješno jer se propovjednik dijeleći priču iz vlastitog iskustva pokazao kao dobronamjeran, sućutan posebno obraćajući se prisnim izrazom: *Ljubljani moj narode!* Priča je povezala uvod i glavni dio u kojemu je propovjednik približio slušateljima središnju misao. Središnja misao poput *leitmotiva* pojavila se i u obliku retoričkih pitanja i ponovno u zaključku čime se pojačala poanta cijelog govora da je sve prolazno osim Boga. To je ujedno i najuspješniji dio retoričkog dizajna. Iako propovijed završava eksklamacijom, ona je klišeizirana te je zaključak mogao biti efektivniji. Tropi koje koristi propovjednik nisu posebno originalni čime je propovijed manje slikovita i poetična.

7.1.2. Propovijedi Ivana Šibalića

Prva korizmena nedjelja (1. 3. 2020.)

UVOD	
Pozdravljanje i oslovljavanje	Hvaljen Isus i Marija, braćo i sestre!

²⁵ Isticanje podcrtavanjem i promjenom kurziva (*italic*) u obično (*regular*) u pojedinim riječi učinila je u svim analiziranim propovijedima autorica ovog rada.

Predstavljanje	Nema.
Stvaranje zanimanja za temu Propovjednik je stvorio zanimanje za temu isticanjem okolnosti, identifikacijom sa slušateljima te isticanjem važnosti teme.	Došli ste iz svoje svakodnevne strke, zbrke gdje radite, trčite svaki dan, dobrim dijelom kao i ja. I u toj svojoj strci i zbrci, onda se borimo za svaki dan i rijetko nađemo vremena za pogledati unazad, a ova prva korizmena nedjelja, ova čitanja koja smo slušali nam upravo to nude. Vraćaju nas unazad, zaustavljaju i kažu: "Nemoj samo trčati, rješavati svakodnevne probleme, samo gledati kako riješiti stvari, ići naprijed!" nego vraćaju nas unazad i prikazuju nam dva ključna trenutka. Ta tako dva važna, dragocjena trenutka u povijesti čovječanstva. To su ustvari dva čitanja koja opisuju dva početka u ljudskoj povijesti.
Najava glavnog dijela Zatim najavljuje središnji dio, odnosno temu propovijedi iznoseći kratak sadržaj o čemu govore liturgijska čitanja.	Ono što je još ljepše, a gdje nećemo uopće da nas se zaustavi, to je drugo čitanje. Drugo čitanje ustvari tumači sve to skupa. U drugom čitanju slušamo svetog Pavla u Poslanici Rimljanima koji ustvari tumači prvo i drugo čitanje. On to radi i čovjek kad njega pročita, onda nije tu više potreban čak svećenik da nešto posebno i govori,
Izražava svojevrstu pokudu publike generalizirajući da vjernici malo čitaju Bibliju. Istovremeno se tu ističe propovjednikov etos, odnosno uloga propovjednika: tumačenje evanđelja i vjerskih istina vjernicima. Retoričku skromnost propovjednik je postigao komentarom da bi sveti Pavao to puno bolje izrekao od njega. Rečenica: <i>pa ću evo ja onda o tome malo pričati</i> , ima deprecijativan ton i dobiva se dojam kao da propovjednik podcjenjuje vlastitu službu propovijedanja.	ali ono što je vrlo vjerojatno je da vi nećete doma iz nekog razloga uzeti pa pročitati to drugo čitanje, pa ću evo ja onda o tome malo pričati, ali ako i zetu dublje želite ući u ova čitanja, prvo i današnje evanđelje, uzmite i pročitajte drugo današnje čitanje. To je sveti Pavao u Poslanici Rimljanima jer ono što ću ja pričati u puno rečenica, sveti Pavao će reći u svega par rečenica, puno bolje od mene. I zato ako želite bolje proučiti, pročitajte svetog Pavla.

ZAKLJUČAK Najava završetka i sažimanje U zaključku propovjednik sažima osnovne ideje propovijedi, riječima <i>za kraj</i> najavljuje završetak te poziva vjernike na čitanje Biblije i drugog čitanja koje je spomenuo da neće stići protumačiti na početku propovijedi kako bi se borili protiv grijeha. Usto vraća se na činjenicu koju je spomenuo u uvodu – da većina vjernika ne poznaje Bibliju te poziva vjernike na čitanje Svetog Pisma. Ponavljanje središnje misli Tako je na kraju propovijedi ponovljena, formalizirana središnja misao cijele propovijedi da vjernici trebaju poznavati Sveto Pismo da bi pobijedili kušnje. To je ujedno i poziv i uputa, smjernice za život te se kroz ovaj poziv na djelovanje ovdje može uočiti transformacijska uloga propovijedi.	Ono što bih vam preporučio <i>za kraj</i>, u ovoj Korizmi jer tu smo jako slabi mi Katolici, preporučio bih vam jer gledajte, kad Sotona dođe, da bi ti njemu rekao: "Pisano je", ti moraš poznavati Sveto Pismo, a ja mislim da je svatko od vas ovdje svjestan, barem katolici, da nas Sveto Pismo ne poznaje. I onda što se događa, dođe Sotona i ne znaš što bi mu rekao., zato što ne znaš. Nisi pročitao. Zato je dobro čitati Sveto Pismo da kad dođe taj trenutak, kad dođe trenutak iskušenja da mu znaš odgovoriti jer treba čovjek znati reći – ne živim samo o kruhu, nego živim o svakoj riječi koja izlazi iz Božjih usta. Kako ću to znati, ako nisam pročitao, ako nisam naučio, ako nisam shvatio? Zato bih vam savjetovao tijekom Korizme, ne bi bilo loše uz te stvari redovite koje ste vrlo vjerojatno izabrali, nečeg se odrekli, negdje se borite, uzmite i čitajte Sveto Pismo jer poznavanje Svetoga Pisma, poznavanje riječi Božje, čovjeku daje tu mogućnost kad konačno dođe taj trenutak da mi Đavao ponovno pristupi, da me ponovno napastuje, da mi ponovno dolazi taj izazov nešto mi je primamljivo, da znam reći: "Neću to učiniti jer pisano je", to je jedan prijedlog, jedan savjet, a drugi i zadnji ako hoćete malo produbiti, opet vam ponavljam, pročitajte danas drugo čitanje, Poslanicu Rimljanima.
Sažimanje Retorička skromnost	Sveti Pavao, ovo što sam ja tu puno pričao, napričao se, sveti Pavao je stavio u desetak redaka i rekao puno bolje od mene.
Efektни završetak	Nema.

Figurativnost i argumentacija

Na prvu korizmenu nedjelju središnja misao propovijedi je da vjernici trebaju poznavati Sveto Pismo da bi pobijedili kušnje. Propovjednik tu tvrdnju iznosi na temelju tumačenja liturgijskih čitanja gdje uspoređuje ponašanje prvih ljudi, Adama i Eve i njihova pada u edenskom vrtu te Isusovo iskušenje u pustinji. Stoga kroz propovijed najviše poseže za primjerima, analogijama, ilustracijama. Tumačeći prvo liturgijsko čitanje o padu prvih ljudi, propovjednik uočava temelj svakog grijeha – umjesto Bogu, Adam i Eva povjerovali su Sotoni. Analogno tomu svaki vjernik u svakoj napasti može povjerovati ili Bogu ili Sotoni. Propovjednik u približavanju evanđelja vjernicima koristi primjere i analogije dinamizirane upravnim govorom i ponavljanjima kao što to čini u analogiji između svetopisamskog napastovanja i svakodnevnog napastovanja u životu svakog vjernika:

U bilo kojoj od tih tri stvari, iako za svaku od ove tri stvari, svatko od nas ovdje kad ih pogleda, ako će biti iskren reći će, ovo je oku primamljivo i ovo je za mudrost poželjno. Nije loše pretvoriti kamen u kruh i najesti se. Nije loše da ja skočim s vrha hrama i da anđeli meni služe, da me čuvaju. To se čovjeku čini jako privlačno. I ja bi tako. Nije loše imati. Sve ću ti dati. Nije loše, to se čovjeku čini. Ovo bi moglo biti dobro.

Kroz ponavljanje litote *Nije loše!* naglasila se zavodljivost, primamljivost grijeha. Aktualnost grijeha propovjednik je na isti način pokazao u sljedećem primjeru: *Vjerojatno, najčešće da, ali u nekim slučajevima mi ne kažemo: "Pisano je", ne kažemo: "Zapovijed je. Ja to neću napraviti", nego mi to napravimo. Zato postavlja retorička pitanja koja potiču na promišljanje o važnosti svakodnevnog čitanja Svetog Pisma:*

Zato je dobro čitati Sveto Pismo da kad dođe taj trenutak, kad dođe trenutak iskušenja da mu znaš odgovoriti jer treba čovjek znati reći: Ne živim samo o kruhu, nego živim o svakoj riječi koja izlazi iz Božjih usta. Kako ću to znati, ako nisam pročitao, ako nisam naučio, ako nisam shvatio?

Drugim riječima, time je na kraju propovijedi naglašena poanta cijelog govora – da treba poznavati Sveto Pismo, odnosno Boga u borbi protiv napasti.

Kao što je spomenuto, propovijed obiluje ponavljanjima, upravnim govorom, gradacijom i variranjem glagolskih lica što propovijedanje oživljuje i olakšava praćenje cijele propovijedi. Osim spomenutog ponavljanja riječi: *nije loše*, zanimljiva je činjenica da su kroz cijelu čak 10 puta ponovljene riječi: *Pisano je!* što je povezano i sa središnjom misli da je potrebno poznavati Sveto Pismo, odnosno ono što je *pisano* u Njemu.

Povjerenje čovjeka prema Bogu ključno je u kršćanskom životu. U prvom grijehu nestalo je to povjerenje, te je nastupila smrt u ljudski život. S druge strane život tek počinje u povjerenju Bogu što je naglašeno ponavljanjem riječi „dok vjeruju Bogu“: *E tako ovdje dok vjeruju Bogu, živi su. Dok vjeruju Bogu, čuvaju Njegovu zapovijed. Dok vjeruju Bogu, u zajedništvu su s Njim.*

Jedna od vrsta ponavljanja je i sinonimija kojom propovjednik na različite načine izriče svoju misao i time olakšava razumijevanje poruke kao što je učinjeno na početku propovijedi u primjeru sinonimnih riječi *strke* i *zbrke* i glagola *trčati* i *raditi* čime je naglašena ideja užurbanosti: *Hvaljen Isus i Marija, braćo i sestre, došli ste iz svoje svakodnevne strke, zbrke gdje radite, trčite svaki dan, dobrim dijelom kao i ja. U sljedećim rečenicama ponavljaju se riječi: *prekršio*, *povjerovao krivom*, *učinio nešto krivoga* čime je naglašen grijeh: *To je taj trenutak poslije, nakon što si prekršio, nakon što si povjeravao krivomu, nakon što si učinio iz svoje vjere nešto krivoga... Milost, milosrđe, pomirenje sinonimni su pojmovi karakteristični upravo za korizmu što naglašava i propovjednik: "Gospodin je tu, otvorena su vrata, vrata milosti, vrata milosrđa, pomirenja, vrata Crkve gdje mogu pristupiti Gospodinu u svetoj misi."**

Približavanje evanđelja vjernicima može se postići i u odabiru jezičnog oblika kao što je u rečenici: *Neću to učiniti jer pisano je*, u kojoj glagolski oblik u prvom licu jednine (*Neću*) zvuči poput nutarnjeg govora koji si svaki vjernik može posvijestiti. Odabir prvog ili drugog lica jednine umjesto očekivanog drugog lica množine stvara dojam izravnog obraćanja propovjednika vjernicima što dokazuju sljedeće rečenice:

Kad ti stvarno nešto vjeruješ, onda ti stvarno nešto radiš iz svoje vjere. (2. l. jd.) Čini mi se, dobit ću nešto. Ako učinim to što me Sotona nagovara. (1. l. jd) (...) kad dođe trenutak iskušenja da mu znaš (2. l. jd) odgovoriti jer treba čovjek znati reći – ne živim samo o kruhu, nego živim o svakoj riječi koja izlazi iz Božjih usta. Kako ću to znati, ako nisam pročitao, ako nisam naučio, ako nisam shvatio? (1. l. jd.)

Među tropima propovjednik koristi originalne metafore za opisivanje stanja smrti i grijeha u koje su stupili Adam i Eva nakon prvog grijeha, što je ujedno tema propovijedi: *To su vam u pravom smislu mrtvi ljudi. (...) i događa se lom – ja vjerujem Sotoni. (...) Ovdje što vidimo, ustvari, vidimo to okretanje od vjere prema Bogu u jednu perverziju – vjerujem Sotoni.*

Propovjednik koristi uz metaforu i ustaljene metonimije za Boga (*usta*) i za grijeh (*oko*):

da mu znaš odgovoriti jer treba čovjek znati reći: „Ne živim samo o kruhu, nego živim o svakoj riječi koja izlazi iz Božjih usta.“ (...) Da je to pod navodnicima, voće što god to bilo, za oko izgleda jako zamamljivo, izgleda ukusno za tijelo, a za mudrost izgleda povoljno.

Poput svih analiziranih propovjednika upotrebljava i karakteristične personifikacije za liturgijska čitanja, Sveto Pismo, zakon:

Ova čitanja koja smo slušali nam upravo to nude, vraćaju nad unazad, zaustavljaju i kažu: „Nemoj samo trčati!“ ili: I zato ono (čitanje) dolazi na početku Korizme da nam kaže: "Imate pred sobom uzor; Ali nam današnje čitanje kaže: "Gospodin je tu, otvorena su vrata, vrata milosti, vrata milosrđa, pomirenja, vrata Crkve gdje mogu pristupiti Gospodinu u svetoj misi (...) taj zakon ga štiti, čuva ga i ono što smo slušali danas, što se događa, događa se ta stvar.

Figurom antiteze i usporedbe sa zrcalom propovjednik naglašava razliku između prvih ljudi i Krista, između njihova neposluha i Njegova posluha Bogu:

Evanđelja, imate ustvari dva opisa pa kad stavite jedan pored drugoga, su vam identični samo što su potpuno, potpuno suprotni kao da gledate u ogledalo. S jedne strane je jedno, s druge strane ista stvar, ali zrcali se kontra. (...) Zato Isusa zovemo Novim Adamom. Zašto? Zato što je nije uprskao. Adam i Eva su uprskali. Marija i Isus nisu i zato dobivaju to veliko ime – Novi Adam, Nova Eva.

Razlika je dodatno naglašena antonomazijom za Isusa Krista i Djevicu Mariju koji su nazvani *Novim Adamom* i *Novom Evom* čime Crkva sažima u Isusu Kristu i Djevici Mariji novi život, otkupljenje i spasenje.

Zanimljivi su i poneki ironični dijelovi propovijedi: *U toj tamnoj strani koju mi dobro poznajemo se zna dogoditi nešto stvarno teško shvatljivo, a to je da se ljudi zaljube u ovu zemlju,*

da se toliko zaljube u ovu zemlju da odluče ostati u njoj. Zaljubljenost, koja je inače pozitivna, može postati vrlo negativna kao što je u primjeru ovozemaljske navezanosti.

Propovijed ima sve dijelove kompozicije osim efektnog završetka. U stvaranju zanimanja za temu propovjednik je istaknuo problem užurbanosti koji je univerzalan i slušatelju i govorniku čime je potaknuo slušatelje na zaustavljanje i slušanje Božje Riječi gdje se već može nazrijeti klica središnje misli cijele propovijedi da u korizmi vjernici trebaju u svakidašnjim obavezama stati i dati više prostora čitanju Svetog Pisma što se kroz propovijed ponovilo više puta poput *leitmotiva*: u retoričkim pitanjima, ponavljanjima, analogijama i ilustracijama. Pred kraj propovjednik je najavio da se približava kraju i sažeo je osnovne ideje propovijedi te je središnju misao opet ponovio u obliku poziva na kraju propovijedi. U glavnom dijelu živost je postignuta najviše figurama upravnog govora, variranjem glagolskih lica i ponavljanjima glavnih poruka propovijedi i evanđelja. Stil je jednostavan i blizak slušateljima, ali su neki regionalizmi i poštapalica umanjili propovjednikovu elokventnost. Iako je propovijed imala većinu svojih dijelova koji su međusobno povezani, izostali su neki dijelovi kompozicije koji bi propovijed učinili retorički uspješnijom, a to su: efektni završetak i pretjerana retorička skromnost u stvaranju naklonosti prema govorniku na početku govora.

Druga korizmena nedjelja (1. 3. 2020.)

UVOD	
Pozdravljanje i oslovljavanje	Hvaljen Isus i Marija, draga braćo i sestre,
Propovjednik lokalizira temu.	zakoračili smo već lijepo u ovu Korizmu pa nas ova današnja čitanja pokušavaju na tom putu hoda kroz Korizmu podržati, ohrabriti i to na božanski način, na jedan prekrasan božanski način koji je bio opisan u današnjem odlomku iz Evanđelja po Mateju.

ZAKLJUČAK Dramatični završetak Propovijed završava dramatično jer je propovjednik preduhitrio mogući prigovor ili argument da ono što je izrekao morao učinit jer je svećenik te pojačava jakost svoga argumenta da je ono što govori istina. Time je istaknuo svoj kredibilitet. Poziv Poziva vjernike na obnovu vjere. Zanimljivo je što u zaključku propovijedi propovjednik započinje tumačenje drugog evanđelja zbog nedostatka vremena te upućuje vjernike na čitanje Svetog Pisma kod kuće.	To je naš poziv i ovo nije nekakav govor svećenika koji je s propovjedaonice dužan nešto reći, nego ako vi to stvarno ne vjerujete, onda ste na krivom mjestu. Bolje se predajte užicima ovoga svijeta. Bolje se predajte slabostima svojim. Bolje se predajte ovome svijetu, nego da idete bez veze na misu ako to stvarno ne vjerujete. Obnovimo u sebi tu vjeru svi koji smo ovdje, svi, i puno više od nas koji smo ovdje smo pozvani jednoga dana zajedno se naći za stolom Gospodnjim. E to je nekakvo naše iščekivanje i prema tomu treba hoditi. U drugom današnjem čitanju, to si opet malo sami proučite i ja ću vam samo dati onako jednu kvačicu da malo ako ćete proučavati, možete ići dalje. Samo pogledajte prvu rečenicu, u toj poslanici svetoga Pavla. Što on kaže? Kaže zlopatiti se, kaže zlopati se. Ta riječ zlopaćenje, to vam je taj uspon. Nisam se predao, nego borim se. Zlopatim se. Toliko je upečatljiva da je čovjek teško da je može zaboraviti. Jako je neobična. Nikad ne koristimo takvu riječ, zlopatiti se.
Sažimanje Propovjednik pri kraju ponavlja središnju misao u obliku poziva: <i>Mi kršćani trebamo se boriti jer ćemo jednog dana uskrsnuti!</i>	To vam znači boriti se, živjeti kršćanskim životom u ovome svijetu s vjerom, preobraziti ću se. Krist koji se preobrazio pred mojom braćom, a Petar, i Jakov i Ivan su moja braća i svakoga od nas vraća, svatko od nas može reći: „Pred našom braćom se preobrazio i nas će preobraziti“, zato vrijedi itekako boriti se, ići naprijed i penjati se prema tom svjetlu, ne dati se, ne predati se ovoj zemlji i smrti i prahu zemaljskome iako i iz njega jesmo nikli, ali mi nismo stvoreni da se vratimo u prah. Tijelo će se vratiti, ali obnovljeno. Uskrsno tijelo je nešto drugo i to je ono što nam je obećano.
Efektini završetak	Nema.

Figurativnost i argumentacija

Središnja misao propovijedi je da je kršćaninov život borba. Cijela propovijed podijeljena je u dva dijela i oslonjena na antitezu koja je inače snažna figura što je uočio već Aristotel i istaknuo da se „suprotnosti veoma lako uočavaju“ (Bagić, 2012: 51). Drukčije rečeno, antiteza naglašava oba suprotstavljena pojma (usp. Škarić, 2000: 135). Propovjednik u

prvom dijelu govori o pesimističnom stavu, o navezanosti na ovozemaljsko iznoseći tvrdnju da svaki čovjek može odabrati između dvoje: boriti se ili predati se, ili metaforički i antitetički rečeno između *tamne* i *svijetle* strane:

Prvo, ona tamna strana. U toj tamnoj strani, koju mi dobro poznajemo se zna dogoditi nešto stvarno teško shvatljivo, a to je da se ljudi zaljube u ovu zemlju. (...) I te slike s tim svjetlima koje pokušavaju prikazati kako ta svjetla sjaje iz Kristova srca, kako ta svjetla sjaje iznad svetaca, iznad njihovih glava, kako svijetle u haljinama Krista preobraženog.

Propovjednik koristi i priču i ilustraciju iz vlastitog iskustva:

Vrlo vjerojatno ste rijetki imali priliku. Mi, svećenici to imamo tu i tamo priliku vidjeti pokojnika koji je bio pokopan u zemlji nakon godinu, dvije, tri i kad vidite pokojnika u zemlji koji je proveo dvije, tri godine, petnaest godina u zemlji, onda ustvari vidite da unutra nije ostalo ništa. To što je ostalo, mi to zovemo prah i to vam je ona istina biblijska kada kaže: "Sjeti se da si prah i da ćeš se u prah vratiti." Do koje mjere je to dolje ništa, govori već i sam naš nekakav ljudski običaj da mi nakon nekog vremena taj grob smatramo praznim. Netko novi može doći na to mjesto jer tu više nema nikoga. Ostao je prah. Ostala je zemlja.

Time gradi svoj kredibilitet važan za stjecanje povjerenja slušatelja. Tom stavu propovjednik suprotstavlja kršćanski stav borbe i težnje za vječnim životom u primjeru molitve *Očenaš*:

Mi imamo taj pojam neba. Mi svi zajedno kad molimo kažemo: „Oče naš koji jesi na nebesima“. To je ta slika neba. Neću ostati u zemlji, nego idem prema nebu i kada dolaze blizu nebu, Gospodin se pred njima preobražava, pred Petrom, pred Jakovom i pred Ivanom i ustvari im pokazuje tko je pravi On.

Zanimljiva je i figura pobijanja kojom poništava mogući protuargument:

Mislim da je svakome od nas ovdje jasno da to ne treba nešto posebno tumačiti. Sigurno nije Krist pozvao Petra, Jakova i Ivana pa se pred njima preobrazio, zasjao, zato da bi u njima izazvao nekakvu zavist ili da bi im rekao: „Evo vidite to sam ja, a vi to nikada nećete biti.“ Sigurno nije to bio razlog. Da se pred njima preobrazi da bi im rekao: „Vi ćete ostati na zemlji, a vidite kako ću ja otići na nebo.“ Sigurno nije to. Zdravom razumu je jasno zašto je On pozvao trojicu da svjedoče. Zato da vide. Mi ljudi volimo vidjeti.

Pred kraj propovijedi govornik koristi prolepsu čime gradi svoj kredibilitet: *i ovo nije nekakav govor svećenika koji je s propovjedaonice dužan nešto reći, nego ako vi to stvarno ne vjerujete, onda ste na krivom mjestu.*

Zatim povezuje preobraženje na gori sa svakodnevnim životom koristeći analogiju u kojoj se uspoređuje uspon na goru i životna borba. Ilustracija podupire središnju misao da je kršćaninov život borba i da se kršćani moraju boriti, a ne predati se jer će jednog dana uskrsnuti. Propovjednik je prikaz dinamizirao i figurama nabiranja i ponavljanja (podcrtano u tekstu) prvih dijelova rečenice te variranjem glagolskih lica:

Mi smo tu slušali kako su oni se popeli na goru visoku. Ako ste ikada penjali (2. l. mn.) se na ikakvu goru, posebno na goru visoku, onda znate da to zna biti i naporno i čovjek bude (3. l. jd.) i gladan i žedan i udariš se i pogrebeš se (2. l. jd.) i svašta tu zna biti da bi se čovjek popeo. Ali kad znaš kud ideš, kad znaš zašto ideš, kad znaš (2. l. jd.) koji je cilj, onda čovjek itekako nađe snage za boriti se. (...) Biti kršćanin znači boriti se, znači penjati se na goru visoku. To je put jedan. To

je napor. Moraš piti, moraš jest (2. l. jd.) i, a nekada nema hrane, nekad nema vode, nekad te boli, nekad pada kiša, nekad je ovako, nekad je onako, a nekad je jako lijepo. Lijepo je. (...) To vam znači boriti se, živjeti kršćanskim životom u ovome svijetu s vjerom, preobraziti ću se. (1. l. jd.)

Središnja misao kroz propovijed je ponovljena više puta ponavljanjem glagola *boriti se* u propovijedi (čak 7 puta):

Bori se kroz ovu korizmu, kroz svoj život! (...) kad znaš koji je cilj, onda čovjek itekako nađe snage za boriti se. (...) Biti kršćanin znači boriti se (...) Posebno što je lijepo kad znaš da se boriš, da se nisi predao. Nisam se predao, nego borim se. To vam znači boriti se, živjeti kršćanskim životom u ovome svijetu s vjerom, preobraziti ću se. (...) Pred našom braćom se preobrazio i nas će preobraziti, zato vrijedi itekako boriti se, ići naprijed i penjati se prema tom svjetlu...

Živosti propovijedanja doprinosi upravni govor koji stvara dojam izravnog obraćanja slušatelju: *i upravo na takav način nam evangelist Matej govori u ovoj drugog korizmenoj nedjelji. Na takav način nam govori: "Nemoj se bojati! Zaputi se! Idi naprijed! Bori se kroz ovu korizmu, kroz svoj život!"* te u slučaju Isusova govora učenicima na gori preobraženja: *Sigurno nije to bio razlog da se pred njima preobrazi da bi im rekao: „Vi ćete ostati na zemlji, a vidite kako ću ja otići na nebo“,* te u ispovijedanju vjere u uskrslog Isusa: *a Petar i Jakov i Ivan su moja braća i svakoga od nas braća, svatko od nas može reći: „Pred našom braćom se preobrazio i nas će preobraziti.“* Nabrajanjem i ponavljanjem propovjednik je dočarao slušateljima izgled preobraženog Isusa Krista i naglasio Njegovo čovječstvo: *Nije to da su oni došli na brdo pa je On sad prestao biti čovjek, a On je postao samo nekakvo svjetlo. Nije. Tu su haljine, tu je glava, tu su ruke, tu su noge koje su samo nevjerojatno svijetle. Nešto je drugačijega. (...)*

Ponavljanjem: *Nemoj odustati, nemoj da te nekakva tvoja slabost, nekakav tvoj grijeh, da te nekakvo tvoje neznanje, nekakve tvoje zablude, (...) da te zakoče i da te bace u grob...*, propovjednik naglašava ideju da nijedna zapreka nije toliko snažna da nas udalji od Boga i od vječnog života.

Kao i u prošloj analiziranoj propovijedi, i ovdje govornik koristi personifikacije za važne pojmove vezane uz evanđelje, korizmu: *Draga braćo i sestre, zakoračili smo već lijepo u ovu Korizmu, pa nas ova današnja čitanja pokušavaju na tom putu hoda kroz Korizmu podržati, ohrabriti.*

Svjetlost kojom sjaji preobraženi Isus i slike koje prikazuju taj događaj isto su oživljene personificiranim glagolima:

Evo ta svjetlost očito govori nešto i očito je važna kad ju mi pokušavamo ustvari dočarati. Hoćemo na taj način nešto reći. O čemu ta svjetlost govori? Govori o jednoj istini... Sve te slike podsjećaju nas i samo nas ohrabruju...

Time propovjednik i na jezičnom planu naglašava snagu poruke i transformacijsko djelovanje evanđelja, odnosno Božje Riječi na vjernike.

Zanimljive su metafore *gore* i *puta*, *penjanja* kojima propovjednik metaforički opisuje kršćanski život i duhovnu borbu: *Biti kršćanin znači boriti se, znači penjati se na goru visoku. To je put jedan. (...) i penjati se prema tom svjetlu...* Tu je i redovita biblijska metafora *neba* (u značenju vječnoga života) kojoj su suprotstavljene metafore *zemlje* i *groba* kojima propovjednik u prenesenom značenju govori o smrti:

Nemoj odustati, nemoj da te nekakva tvoja slabost, nekakav tvoj grijeh, da te nekakvo tvoje neznanje, nekakve tvoje zablude, (...) da te zakoče i da te bace u grob (...) Hajdete sa mnom na goru visoku. Nemoj ostati u nekakvom grobu, nemoj ostati pod zemljom (...) nego hajde bliže nebu.

Kršćanskom sloju figura pripada i antonomazija za Isusa Krista: *ali Isus Krist je i čovjek. I Isus Krist, Bog i čovjek (...) Što je nama važno? Ono što se nas tiče, a to je čovjek, znači Bogočovjek.*

Svjetlost Isusova preobraženog lika propovjednik je metaforički nazvao magnetom: *Govori o jednoj istini koja ustvari nama ljudima nije ništa drugo nego jedan magnet koji nas privlači....* Njeginu pak bjelinu dočarao je slušateljima koristeći zanimljivu usporedbu: *Počinje svijetliti. Iz Krista, iz Njegova lika, iz Njegovih haljina, svijetli. Toliko da učenici na tim mjestima kad se to opisuje u Svetom Pismu, kažu da su te haljine toliko nevjerojatno bijele da nijedan bjelilac ne bi mogao to tako izbijeliti.*

Temeljno obilježje govornikova stila je jednostavnost. Učestalo ponavljanje zamjenice *nekakav* u različitim gramatičkim oblicima (čak 18 puta u analiziranim propovijedima) poštapalica je čime je smanjena govornikova elokventnost.

Retorički dizajn ove propovijedi nepotpun je jer nedostaju dijelovi uvoda: stvaranje naklonosti prema govorniku, stvaranje zanimanja za temu te efektni završetak u zaključku. Specifično, ipak, za ovu propovijed je završetak koji djeluje dramatično i neočekivano jer propovjednik figurom pobijanja izravno proziva one koji ne vjeruju ono što on govori pri čemu preuzima govorni rizik. Središnju misao govornik je približio slušateljima maštovitim ilustracijama, pričom iz vlastitog iskustva te ju je ponovio više puta tijekom propovijedi poput *leitmotiva*. Slušatelji su zbog upravnog govora, ponavljanja, te morfoloških figura osjetili kao da se propovjednik upravo njima obraća, a sama propovijed zbog toga je bila dinamična. To je ujedno najuspješniji dio retoričkog dizajna. Osim klišeiziranih tropa propovjednik je vrlo

rijetko posezao za originalnim figurama čime je figurativnost propovijedi umanjena. Zbog toga je i stil jednostavniji, blizak svakom slušatelju.

7.1.3. Propovijedi Dražena Marije Vargaševića

1. Propovijed (3. korizmena nedjelja; 15. 3. 2020.)

UVOD	
Pozdravljanje i oslovljavanje	Braćo i sestre,
Najava teme Propovjednik izriče svojevrzni sažetak evanđelja.	u ovom divnom evanđeoskom odlomku, na kraju, zadnja riječ tako snažan i potrebna svima nama, cijelom svijetu. Ovo kad, Samarijanci koji su nevjernici nisu poznavali Isusa Krista čuvši svjedočanstvo žene kojoj je taj Isus promijenio život, dođoše Isusu susrevši Ga osobno, zaželjajući da kod njih dva dana ostane i osvjedočivši se iz prve ruke, iz živog susreta da je On doista poslanik, Božji sin i ispovijedaju svoju vjeru: „Ovo je uistinu Spasitelj svijeta!“ Koliko nam je važno da danas cijelim svojim srcem, svom dušom i snagom ovo vjerujemo, svjedočimo i navješćujemo: „Isus Krist je doista Spasitelj svijeta!“ On jedini, nema drugog imena na ovom svijetu po kome se ljudi mogu spasiti osim imena Isusa Krista Nazarećanina. Tko je s Isusom, tko je s Njim čvrsto povezan, tko se priklanja, podvrgava, sluša Njegovu riječ, taj ima zaštitu cijeloga Neba. Taj ima sigurnost za svoj ovozemaljski i za vječni život koji je neusporedivo važniji od ovozemaljskog.

Stvaranje zanimanja za temu Propovjednik je stvorio zanimanje za temu spominjući goruće pitanje unutar Crkve ali i u svijetu, pitanje vječnog života i smrti, malo poznatog većini vjernika.	Draga braćo i sestre, danas je u svijetu kriza vjere u vječnost. Danas je većina ljudi počela živjeti samo za ovaj svijet. Sam cilj ljudskoga života, nažalost, kod vrlo velikog broja ljudi, da i u ovom svijetu bude što bolje, što lakše, što manje da trpe i imaju to manje problema. Ljudi ne gledaju onkraj smrti i zato se toliko boje smrti. Tko vjeruje da je smrt samo vrata u vječnost, tog nikakav strah od ovozemaljske nesreće, bolesti i smrti neće zahvatiti. Zašto? Jer znamo: jer što je ovaj život u usporedbi s vječnošću. Mi to naši malim ljudskim umom ne možemo zamisliti: koliko je sitno, koliko je sitno zrno pijeska na beskrajnim pješčanim dinama ovozemaljskog života u usporedbi s vječnošću koja nema kraja, u kojoj nema završetka, u kojoj nema prestanka. Duvijeka! O kad bismo mi češće o tome razmišljali... da je ovozemaljski život samo kratki ispit. Prilika da se opredijelimo, prekrasna šansa da učinimo najbolje da ga ne potratimo, da ga ne proigramo kako danas mnogi u kladionicama i kockarnicama gube svoje novce, sreću i blagoslov svojoj obitelji. Nemojmo biti kockari svoje duše ostajući, pristajući na grijeh jer prevelik je ulog
Stvaranje zanimanja za temu U nizu retoričkih pitanja propovjednik potiče slušatelje na promišljanje, a ujedno njima ulazi u glavni dio propovijedi, odnosno u tumačenje evanđelja.	i nema povratka ako učinimo krivo, ako se usmjerimo u krivo, ustrajemo u krivom uvjerenju, usmjerenju. Kasnije nećemo imati od koga posuditi vrijeme, posuditi priliku da popravimo kada ovo vrijeme završi. Sad je vrijeme milosti, sad je vrijeme spas. Dragi Bog nam daje u ovoj korizmi da ozbiljno razmišljamo kako ogledamo na svoj život, na svoju vjeru, na svoju vječnost. Dok mnogi drhte nad strahom od smrću, mi se trebamo pitati: što je za mene kršćaninova smrt? Što je za tebe kršćanina život? Tko je za mene Isus Krist? Tko je za tebe kršćanina spasitelj? Tko je za tebe kršćanina liječnik? Gdje je za mene kršćanina lijek?
ZAKLJUČAK Poziv	Stavi sidro svoju u čvrsto, u čvrsto tlo i neće te oluja odnijeti. Iskoristi ovu priliku da se Bogu vratiš, da priznaš Isusu kao ova žena: „Ti Isuse, Ti govoriš istinu, Ti mi otkrivaš što je u mom srcu. Ti si moj Spasitelj, pomози mi! Pomози Isuse. Ti si jedini moj Spasitelj i Tebe nosim u ovaj svijet i govorimo o tebi i svjedočim za tebe da spasiš svakog čovjeka. Ti si, Isuse moja sigurnost, Ti si izvor koji ne presušuje, Ti si hrana od koje nikad neću ostati gladan.
Ohrabrenje Propovjednik izražava i strah nad budućnosti zbog moguće obustave i ostalih temeljnih antropoloških potreba (među kojima je i duhovna - zabranjivanje misa zbog epidemioloških mjera). Navodi hipotetski primjer obustave dostave hrane i telekomunikacijskih	Tko zna braćo i sestre što nas sve čeka. Ovo gledajući ovako izgledao kao nekakva vježba za još gore stvari koje nas čekaju. Kako olako naše sigurnosti isplahnemo, vladaju koji znamo kakve zakone donose. Izbacili su Isusa iz usana Europe, a mi smo dio te Europe. Što mi možemo očekivati od takve Europe? Što mi možemo

mreža kako bi posvijestio vjernicima dramatičnost događanja u svijetu. U temelju takvog razmišljanja je mišljenje da je ukidanje misa svojevrsna manipulacija, stoga propovjednik na istu razinu stavlja i primjere nedostupnosti hrane i telekoma. To nalikuje i <i>argumentu a fortiori</i>: ako mogu ukinuti javna okupljanja, onda mogu i ukinuti telekom, isporuku živućih namirnica. Ponavljanje središnje misli Najava završetka i sažimanje Najavom završetka propovijedi i nizom retoričkih pitanja u kojima poziva vjernike na promišljanje vlastitog života propovjednik te se vraća na početak propovijedi te ujedno i sažima središnju misao cijele propovijedi se svi vjernici trebaju vratiti Isusu - jedinom Spasitelju i da je jedino u Bogu sigurnost! (Jedino je Bog Spasitelj!) Efektini završetak Propovijed završava tzv. <i>crescendo</i>, dramatičnim završetkom.	očekivati od takve vlasti? Nemojmo se začuditi ako se uskoro dogodi to da obustave isporuku živućih namirnica, nemojmo se iznenaditi da se dogodi da telekomunikacijske veze prestanu raditi zbog ne znam kakvog razloga. Nemojmo se čuditi i nemojmo se bojati. Samo u Boga stavimo svoju sigurnost. On je svoje izabrane spasio uvijek. Spasit će i nas, ali ovo pitanje. S kojim završavam ostaje: Da li ja tažim žed svoje duše na sigurnu i vječnu izvoru koji ne presušuju ili kupujem u bočicama privremenog rješenja koje me samo stavljaju u paniku i očaj i oko očiju stavljaju povez? Da li ja jedem kruh koji mi daje snagu za vječni život? Da li se hranim s oltara Gospodnjeg? Da li sam pomiren s Bogom u valjanoj i svetoj ispovijedi? Ako tako činim, straha nema. Ako tako ne činim, Bože, smiluj mi se da što prije tako počnem.
--	--

Figurativnost i argumentacija

Središnja misao cijele propovijedi je da je jedino u Bogu sigurnost i da On jedini može spasiti vjernike. Propovjednik uočava paralelu između evanđelja i situacije u svijetu, odnosno između zabrinutosti Samarijanke kojoj Isus objavljuje spasenje i čovjekova straha za ovozemaljski život, straha od bolesti i stavljanja svoga pouzdanja u ljudske snage. Kao temeljni problem svega propovjednik ističe krizu vjere u svijetu. Propovjednik nadalje spominje pretjeranu zabrinutost primjerom cjepiva protiv korona virusa:

Braćo i sestre, nas neće od nesreće, nas neće od propasti, spasiti nijedno cjepivo, jedini Bog nas spašava od propasti. Dakako, Bog je dao čovjeku zdravu pamet i dao je znanstvenicima da mogu pronaći cjepivo. I mi se koristimo tim sredstvima jer je to isto, dok god je na području zdravog čovjekovog razuma i ne ulazi u područje nesigurnog čiribu-čiriba dobro. Jer je razum dar Duha Svetoga, ali braćo i sestre, naš fokus, ono glavno, ono bitno čemu smo mi usmjeren ne smije biti zemaljsko.

Krizu vjere propovjednik uočava i u primjeru zabrinute kupovine zaliha hrane gdje antitezom naglašava nespojivost straha i vjere u Isusa Krista:

Kad smo mi s Isusom, mi ne možemo biti paničari da idemo opelješiti police trgovina pa da se osiguramo na dva tjedna:(...) Nakon što gledamo kako ljudi satima stoje u redovima supermarketa da bi kupili sto kila brašna i bili kao sigurni, Isus nam je rekao: „Ja sam Kruh za život vječni. Tko bude jeo od ovoga Kruha, neće gladovati zauvijek, neće vidjeti smrti.“

Nasuprot tome propovjednik ističe molitvu kao jedini lijek i ispravan stav borbe protiv pandemije. Učinkovitost molitve propovjednik argumentira nabrajajući slučajeve iz prošlosti kada je Bog spasio svoje vjerne kada su mu se molili i dali zavjete. Različitim metaforičkim nazivima za Crkvu naglašava ideju da je Ona oduvijek bila okrilje u nesreći:

Mi moramo drugima donijeti mir, sigurnost, kao što je crkva u raznim izazovima povijesti bila okosnica svjetionik, bila je stup sigurnosti. Kad su bile kuge što su ljudi radili, pojačali su molitvu, dali su zavjet. Imate mnogo gradova u središtima gradova prekrasne spomenike Presvetom Trojstvu na primjer u Požegi koji je podignut kao zahvala za očuvanje od kuge. Ljudi su dali zavjet u Italiji ljudi koji su pobožni vjernici: „Ti, na primjer, Sveti Teodozije, podignut ćemo ti oltar ako nas sačuvaš od ovoga zla.“ Kako vjera daje sigurnost!

Poput na četvrtu korizmenu nedjelju i ova propovijed obiluje originalnim metaforama. Vjernici su metaforički pozvani da ne budu kockari svojih života. Time propovjednik slikovito prikazuje neobraćeno i neautentično življenje, odnosno traćenje života koji je jedincat i bespovratan:

Kao što kockari gube uložene novce, tako i vjernik, ako ne živi obraćeno i autentično, može postati kockar vlastitoga života (...) Nemojmo biti kockari svoje duše ostajući, pristajući na grijeh jer prevelik je ulog i nema povratka ako učinimo krivo, ako se usmjerimo u krivo, ustrajemo u krivom uvjerenju, usmjeranju.

Osiguravanje zaliha hrane i pića u pandemijskoj krizi figurativno je nazvano *bočicom privremenog rješenja* čemu propovjednik suprotstavlja evanđeoski motiv sigurnog i vječnog izvora vode koji nudi Isus Krist: *da li ja tažim žeđ svoje duše na sigurnu i vječnu Izvoru koji ne presušuju ili kupujem u bočicama privremenog rješenja?*

Zanimljiva je i metafora *duhovne zagađenosti* za međusobno nepodnošenje između Samarijanaca i Židova: *Židov nije smio dotaknuti ono što je dotaknuo Samarijanac. Gore od korona virusa. Tako se nisu podnosili, tako su smatrali da će jedni druge zagađiti duhovnom zagađenošću, a Isus kaže: „Daj mi piti! Daj mi iz toga svoga vrča vode.“*

Vjerski, duhovni boj propovjednik je izrekao figurativno koristeći metafore iz mornarskog leksika: *sidro, tlo, oluja: Stavi sidro svoje u čvrsto, u čvrsto tlo i neće te oluja odnijeti.*

Originalna je također usporedba kockanja u kladionicama i traćenja i proigravanja života: *Prilika da se opredijelimo, prekrasna šansa da učinimo najbolje da ga ne potratimo, da ga ne proigramo kako danas mnogi u kladionicama i kockarnicama gube svoje novce, sreću i blagoslov svojoj obitelji.; Kao što kockari gube uložene novce, tako i vjernik, ako ne živi obraćeno i autentično, može postati kockar vlastitoga života ili kao u primjeru kockar svoje duše.*

Malenost ovozemaljskog života u usporedbi s nemjerljivom veličinom vječnoga života izražena je snažnom slikom:

Jer znamo, jer što je ovaj život u usporedbi s vječnošću. Mi to naši malim ljudskim umom ne možemo zamisliti: koliko je sitno, koliko je sitno zrno pijeska na beskrajnim pješčanim dinama ovozemaljskog života u usporedbi s vječnošću koja nema kraja, u kojoj nema završetka, u kojoj nema prestanka. Dovijeka.

Budući da propovjednik koristi puno citata iz Svetog Pisma česti su u propovijedi i simboli i metafore i metaforički izrazi poput: *izvor (vode), živa voda, hrana (hraniti), Kruh za vječni život, Kraljevstvo Njegovo, Riječ Božja:*

Kada smo mi s Isusom, mi smo dobili izvore, nepresušni izvor. Kad smo mi s Isusom mi ne možemo biti paničari da idemo opelješiti police trgovina, pa da se osiguramo na dva tjedna. Sad ćemo se mi sačuvati od virusa i sigurni smo nećemo ostati gladni. Ne. To samo još produljuje strah jer pokušavaš se spasiti svoji snagama i već se brineš što će biti za dva tjedna. Kad si s Isusom, On ti daje hranu koja ostaje za vječni život.

Voda koju ću ti ja dati, postat će ti izvorom vode (usp. Iv 4:14). Mi nismo dobili pola litre Jane, pa da utažimo žeđ i odmah mislimo gdje ćemo kupiti drugu bočicu.

Ali da li se hranim molitvom, Isuse? Da li pijem živu vodu iz Tvoga izvora?

Da li ja tažim žeđ svoje duše na sigurnu i vječnu na izvoru koji ne presušuju ili kupujem u bočicama privremenog rješenja koje me samo stavljaju u paniku i očaj i oko očiju stavljaju povez?

Isus nam je rekao: „Ja sam Kruh za život vječni! Tko bude jeo od ovoga Kruha, neće gladovati zauvijek, neće vidjeti smrti.“ (usp. Iv 6:30–35)

...biti sigurni da nam za sutra neće uzmanjkati ono što nam treba, ako tražimo najprije Njegovo Kraljevstvo. (usp. Mt 6:33)

Dodimo Gospodinu Isusu! On nam svojom Riječju iz ove euharistije svijetli.

Propovjednik koristi i klišeizirane kršćanske metafore poput za crkvu nazivajući je majkom: *Blagoslivljamo sebe i druge znakom križa Kristova, ustrajmo i produbljujemo pobožnost koju nam je sveta majka crkva dala...*

Nebo simbolizira u kršćanskom vjerovanju raj, mjesto gdje je Bog sa svojim svetima i anđelima kojima se ovozemaljski čovjek obraća za pomoć, traži njihovu zaštitu. To je izraženo i u ovom poznatom metaforičkom izrazu: *tko se priklanja podvrgava, sluša Njegovu riječ, taj ima zaštitu cijeloga Neba, taj ima sigurnost za svoj ovozemaljski i za vječni život koji je neusporedivo važniji od ovozemaljskog.*

Propovijed je puna sinonima kojima se osnažuju glavne poruke propovijedi kao u sljedećim primjerima:

Čim je žena dovela u pitanje...čim je žena počela praviti problem od toga.

Ali, braćo i sestre, naš fokus, ono glavno, ono bitno čemu smo mi usmjereniji ne smije biti zemaljsko.

Dodoše Isusu susrevši Ga osobno, zaželjevši da kog njih dva dana ostane i osvjedočivši se iz prve ruke, iz živog susreta da je On doista poslanik.

Tko je s Isusom, tko je s Njim čvrsto povezan, tko se priklanja, podvrgava, sluša Njegovu riječ, taj ima zaštitu cijeloga Neba, taj ima sigurnost za svoj ovozemaljski i za vječni život.

Isus kad Ga susretnemo, On odmah ide u sridu, odmah nas pitat ono što je najvažnije.

koliko je sitno zrno pijeska na beskrajnim pješćanim dinama ovozemaljskog života u usporedbi s vječnošću koja nema kraja, u kojoj nema završetka, u kojoj nema prestanka. Dovijeka!

Posebno dinamiziraju propovijed i održavaju pažnju slušatelja i potiču ga na promišljanje brojna retorička pitanja (kojih ima 19 u propovijedi) koja postaju zvučna i pamtljiva ponavljanjem prvih riječi u pitanju:

Da li ja tažim žed svoje duše za sigurnu i vječnu na izvoru koji ne presušuju ili kupujem u bočicama privremenog rješenja koje me samo stavljaju u paniku i očaj i oko očiju stavljaju povež? Da li ja jedem kruh koji mi daje snagu za vječni život, da li se hranim s oltara Gospodnjeg? Da li sam pomiren s Bogom u valjanoj i svetoj ispovijed?

Gdje ti je poštenje? Gdje ti je pobožnost? Gdje ti je spremnost da oprostiš? Gdje ti je poniznost?

Osvrćući se na pandemijsku krizu i ozračje straha i očaja te uzdanje jedino u cjepivo i znanost, propovjednik retoričkim pitanjima potiče vjernike na kritičko razmišljanje i sagledavanje cijele situacije. Pitanja koja propovjednik postavlja svojim slušateljima žele probuditi slušatelja i potaknuti ga na promišljanje o smislu kršćanskog života kojima se naglašava važnost autentičnog kršćanskog življenja i svjedočenja u svijetu beznađa i straha te se potiče vjernike na promišljanje o Bogu, odnosno o tome odakle kršćanin crpi snagu i mir:

Dok mnogi drhte nad strahom od smrću, mi se trebamo pitati: što je za mene kršćanina smrt? Što je za tebe kršćanina život? Tko je za mene Isus Krist? Tko je za tebe kršćanina spasitelj? Tko je za tebe kršćanina liječnik? Gdje je za mene kršćanina lijek?

Ponavljanjem zamjenice *Ti* (za Isusa) naglašeno je jedino moguće uzdanje i spasenje koje bi svaki vjernik trebao pronalaziti u Isusu:

Ti Isuse, ti govoriš istinu, Ti mi otkrivaš što je u mom srcu. Ti si moj spasitelj, pomози mi! Pomози Isuse. Ti si jedini moj Spasitelj i Tebe nosim u ovaj svijet i govorimo o Tebi i svjedočim za Tebe da spasiš svakog čovjeka . Ti si Isuse moja sigurnost, Ti si izvor koji ne presušuje, Ti si hrana od koje nikad neću ostati gladan.

Istu ideju sigurnosti u Kristu propovjednik je izrazio ponavljanjem riječi: *kad (a) smo/si s Isusom:*

Kada smo mi s Isusom mi smo dobili izvore, nepresušni izvor. Kad smo mi s Isusom mi ne možemo biti paničari da idemo opelješiti police trgovina, pa da se osiguramo na dva tjedna (...) Kad si s Isusom, On ti daje hranu koja ostaje za vječni život.

Ova propovijed retorički gledano ima puno uspješnih dijelova. To je ponajprije originalna i autentična figurativnost zatim aktualizacija evanđelja koja je postignuta uočavanjem analogije između evanđelja i stanja u svijetu – pandemije i općeg stanja straha i

nesigurnosti te postavljanjem brojnih retoričkih pitanja kojima je propovjednik potaknuo slušatelje na kritičko razmišljanje i promišljanje temeljnih ljudskih i životnih pitanja. Na taj način propovjednik je progovorio o fundamentalnim kršćanskim vrijednostima i istinama koje su sažete u središnjoj misli da je jedino u Bogu spasenje i sigurnost, a ne u zdravlju i blagostanju koje nudi ovaj svijet. Prozivanjem europske vlade i ponašanja vjernika i cijelog svijeta u pandemijskoj krizi izdvaja ovog propovjednika od ostalih analiziranih zbog preuzimanja većeg govorničkog rizika i zbog hrabrosti u argumentiranju koju je pokazao. U propovijedi je izostalo stvaranje naklonosti prema govorniku, dok je zaključak imao sve dijelove čak i efektni završetak koji je ohrabrio vjernike na promjenu vlastitog življenja.

2. propovijed (4. korizmena nedjelja; 22. 3. 2020.)

UVOD	
Propovijed započinje naglo te je time iznenadio publiku i privukao njihovu pažnju (povećao afektivnost).	Sljepoća. Tama. I naspram nje vid i svjetlost su snažne sastavnice poruke današnjih čitanja kojima nam Isus donosi svjetlo, donosi nam vid.
Pozdravljanje i oslovljavanje	Braćo i sestre, nekoć bijasmo tama.
Predstavljanje	Nema.
Najava glavnog dijela	Sada smo svjetlost u Gospodinu ako vjerujemo u Sina Čovječjega kako je ovaj slijepac kad mu se Isus objavio rekao: „Vjerujem, Gospodine!“ I bacio se ničice preda nj. Ali ako smo postali svjetlost u Gospodinu, moramo u svjetlosti hoditi. Svjetlost nije nešto što smo jednom osvojili i čuvamo kao što čuvamo novčane iznose u bankama ili zlato na tajnim mjestima i dragocjene predmete. Svjetlost se ne može čuvati u vlastitom posjedu, nego svjetlošću se, svjetlošću moramo izgaravati. Svjetlost mora sjati iz nas. Ne može se sakriti grad koji je postavljen na gori. Nego on je tamo da svijetli, da svima donosi svjetlost.
Stvaranje zanimanja za temu Propovjednik se osvrće na situaciju s pandemijom i potresom te uočava tamu koja vlada u svijetu i među vjernicima te postavlja retorička pitanja vjernicima kojima budi njihovu pažnju i čime naglašava hitnost promjene i obraćenja ističući da su ovo posljednja vremena i prilike. Tom pričom ujedno uvodi u glavni dio propovijedi i središnju misao da se kršćani u kriznim situacijama trebaju vratiti Kristu i svjedočiti Krista u svijetu koji je u tami.	Zato, braćo i sestre, u ovim kriznim trenucima, na raznim razinama na kojima smo na neki način pogođeni i osjećamo bol, glavna stvar je da osjećamo svjetlost. Reći će netko, velika nas tama okružuje: korona, potres, nesigurnost u društvu, neizvjesnost. Što će biti sa mnom, s mojima, cijelim sustavom? Što nas sve čeka? Nije li to tama? Jest, to jest tama, izvanjska tama. Međutim svijetli li naša duša? Svijetli li Krist iz naše duše? Je li živimo ono što smo primili kad smo upoznali Isusa, kad smo Ga susreli? Kako

	ćemo to znati? (...) Ili je ovo, braćo i sestre, upravo Božja poruka za nas sada da je krajnje vrijeme da se probudimo da ustanemo iz svoje sebičnosti, iz svojih grijeha. (...) Nije dovoljno sakrit se od virusa. Gospodin dopušta razne kušnje. Gospodin nas želi osvijestiti da nam je krajnje vrijeme da mu se vratimo svim srcem, svom dušom i svom snagom.
ZAKLJUČAK Poziv Propovjednik na kraju propovijedi poziva slušatelje na promjenu ponašanja i na čitanje znakova vremena.	Nema smisla da nijednu poru, nijedno područje svoga ponašanja ostavljamo za neku budućnost, da je promijenimo, da čekamo. Ne. Ovo je vrijeme obraćenja. Plod je svjetlost, svaka dobrota i ako tako činimo, osjetit ćemo da na nas silazi blagoslov. Onaj blagoslov kojega je Bog od nas namijenio i namirio i želi uručiti, ali je bio spriječen raznim našim grijesima i vezanostima i to je važnije da se otresu naše krive, krivi oslonci, pa makar se trebala i srušiti svaka materijalna sigurnost. Vidimo, ljulja se katedrala zagrebačka. To je spomenik vjere naše. Toranj je oštećen. Moramo čitati znakove Božje. Ni u čemu nemamo sigurnost, ni u našoj katedrala.
Efektini završetak ohrabruje vjernike da se bore i da se ne boje ničega te citat teologa ponavlja središnju misao da trebamo biti svjedoci Isusovi. Zaključak tako djeluje motivacijski i transformacijski na slušatelje. Ponavljanje središnje misli.	Ako naše srce nije katedrala Kristova, ako nije svjetlo Kristovo i njemu, a Bog jest u nama po tome što smo Njegova stvorena bića. Čak i ako netko nije kršten, on je stvorenje Božje i može kazati: „Prihvaćam te jer sam Tvoje dijete.“ Ako smo kršteni, još je snažnije Bog u nama prisutan, a najsnažnije ako smo u stanju milosti, a vrhunski, od toga nema, je prisutan ako potpuno prihvatimo Njegovu volju i sjedinimo se s Njim u ljubavi. Takve svjedoče Gospodin danas treba. Ima puno godina kako je mudri teolog rekao: „Kršćani dvadesetprvog stoljeća će biti mistici ili ih neće biti.“ Prijelomno vrijeme...osvijestimo se, probudimo se mi koji spavamo, ustanimo od mrtvih. Budimo Isusovi potpuno, oslonimo se samo na Njega i bit ćemo katedrala duha za ovaj svijet koji Boga traži i treba. Bit ćemo okrilje blagoslova u koji se mogu skloniti oni koji su dezorijentirani, u velikom strahu, izgubljeni. Bit ćemo produžene ruke Božjega milosrđa u ovom svijetu kojeg jedino Božje milosrđe može spasiti.

Figurativnost i argumentacija

Propovijed obiluje figurama kojima propovjednik pokušava približiti slušateljima središnju misao da kršćani trebaju svjedočiti za Krista. Polazište za to je analogija između evanđelja o slijepcu kojemu je Isus vratio vid i susreta sa živim Bogom u životu svakog vjernika:

i braćo i sestre, svatko od nas koji je susreo Isusa, sad više nego ikada mora svjedočiti jer ja sam Isusa susreo. Moj život je prije bio drugačiji. Moj život je prije bio taman. Isus mi je dao svjetlo. Ja to znam. I ne trebamo ništa više dodavati ili oduzimati. Ja to znam. Isus je moj život dotaknuo. On. I ovo se dogodilo. Ja možda i ne poznam Isusa dovoljno. Možda sam vrlo nepoučen u vjeri, ali jedno znam - što se u mom životu dogodilo. To je svjedočanstvo koje sam ja pozvan dati. U mjeri u kojoj mi se Isus objavio kao ovom slijepcu, ja sam isto pozvan reći: „Vjerujem, Gospodine!“ i baciti se ničice pred Gospodinom...

Posebno dinamiziraju propovijed i održavaju pažnju slušatelja brojna retorička pitanja (čak ih je 12 u propovijedi!) kojima najizravnije propovjednik potiče slušatelje na promišljanje kao što je učinio u priči iz uvoda:

Reći će netko: „Velika nas tama okružuje: Korona, potres, nesigurnost u društvu. Što će biti sa mnom? S mojima? Cijelim sustavom? Što nas sve čeka? Nije li to tama?“ Jest, to jest tama. Izvanjska tama. Međutim svijetli li naša duša? Svijetli li Krist iz naše duše? Je li živimo ono što smo primili kad smo upoznali Isusa, kad smo Ga susreli? Kako ćemo to znati? (...)

Pitanja: *Je li ja, je li ja hodim u svjetlu, je li moja duša vidi ljubav. Je li moja duša vidi dobro u djelima bližnjih...Imam li ja u srcu dobrote. Ponestaje li mi u srcu dobrote? potiču vjernike na promišljanje u kojoj mjeri čine dobra djela i koliko im je srce čisto. Retorička pitanja inače ne očekuju odgovor onoga kome su upućena upravo zbog naglašavanja i pojačavanja izraza (Škarić, 2000: 125) te se njime povećava afektivnost i dočaravaju određene emocije (Bagić, 2012: 270–271). Pomoću njih propovjednik je naglasio negativne emocije poput zgražanja u primjeru gdje osuđuje vlast u Europi zbog širenja duha ateizma: *Izbacili su Isusa iz usana Europe, a mi smo dio te Europe. Što mi možemo očekivati od takve Europe? Što mi možemo očekivati od takve vlasti?**

Propovjednik međutim ne kritizira samo one izvan katoličke Crkve nego i katolike (i crkvenu vlast!) ilustrirajući njihovo ponašanje kao pogrešno i neevanđeosko:

Najvažnije, najvažnije je to koje možemo jedni drugima dati je Isus, Isusovo svjetlo, ali naravno, to nije tako da ćemo mi jedni drugima soliti pamet, da ćemo samo govoriti što tko treba činiti i samovoljno tumačiti situaciju i ovaj, uzeti u nepotrebne rasprave, ne, nego ćemo pokazati Isusa jedni drugima (...) ako osjećam da a mi je u ovom času učinjena nepravda, da sam spriječen u nečemu na što imam pravo, ako je to po načelima pravednosti doista tako, ja ne mogu zbog toga ikoga osuditi, ne mogu zbog toga ikoga napadati, ogovarati, ne daj Bože klevetati, srditi se na njega, biti bijesan. Ne. Na taj način sam upao u đavolsku zamku i mogu danas ovu situaciju da se čuju glasovi osuđivanja, čak naših biskupa, zato što, zato što su zabranili mise javne s narodom i mnoge druge glasove među pastirima koji se vrlo drito obraćaju vjernicima i tretiraju ih, njihovo ponašanje infantilno. To je jedna situacija u kojoj napetost raste.

Ponavljanjem riječi *oprosti* ilustrira pravilni kršćanski stav poniznosti:

možda je netko dobio zarazu ovim virusom i jako je ljut na onoga tko mu je to prenio. Oprosti sada. Oprosti ako treba svome biskupu, svome svećeniku jer osjećaš da ti ne daju ono za čim ti duša žeda. Oprosti samom sebi ako si ljut na sebe, oprosti Bogu ako Njega smatraš krivcem za ovu situaciju. Nije On kriv, On trpi zajedno s tobom, oprosti (...)

Na taj način propovjednik je istaknuo temeljne kršćanske vrijednosti kao što su: oprost, milosrđe, kajanje koje su značajne za korizmeno vrijeme.

Osim ilustracijama i retoričkim pitanjima propovijed je bogata tropima: metaforama, usporedbama, metonimijama..

Ova propovijed sadrži najviše biblijskih citata, stoga je puno metafora upravo iz tog sloja kao što su: *svjetlost, sol, plod, pustinja, obećana zemlja: Jer smo mi, braćo i sestre, sol zemlje i svjetlost svijeta. (Mt 5:13–16); Svijetli li naša duša? Svijetli li Krist iz naše duše? (...) To je svjetlo vjere. (...) Je li moja duša vidi dobro u djelima dobra kako kaže Pavao u Efežanima: „Kao djeca svjetlosti hodite. Plod je svjetlosti svaka dobrota.“ (Ef 5:8–9) Ovo je vrijeme milosti. (2 Kor 6:2) Ovo je vrijeme čišćenja, vrijeme pustinje koja nam je za to da dođemo do slobode, do obećane zemlje.; Zato veli: „Probudi se ti što spavaš. Ustani od mrtvih i zasvijetlit će ti Krist.“ (Ef 5:14) U potonjem primjeru imenica Krist ujedno je metonimijski izraz za Kraljevstvo Nebesko.*

Pučka pobožnost bogata je također poput one biblijske različitim metaforičkim nazivima za Djevicu Mariju koju se u litanijama naziva *utočištem, zdravljem bolesti* te ih propovjednik donosi u takvom obliku ilustrirajući molitvu: *Blažena Djevice Marijo, zaštitnice naša, zdravlje bolesti! Sigurnosti naše, utočište naše, pomoćnice naša pomози nam...*²⁶

Neke klišeizirane i konvencionalne metafore koje propovjednik koristi su i: *kratki ispit, na koljena, na dobrom putu:*

o kad bismo mi češće o tome razmišljali... da je ovozemaljski život samo kratki ispit.(...) To je kriterij da smo na dobrom putu. (...) Na koljena, očistimo srca svoja, raskrinkamo sami pred sobom, pred savješću djela tame i bacimo ih. Udimo u svjetlost Isusovu.

Takva je i metonimija *dani za život: Ufanje da će nas On izbaviti, da će nam On dati dane svjetlosti, mira i radosti i ljubavi.*

Ipak, više je originalnih metafora, metonimija i usporedbi kojima obiluje propovijed. Tako imenica *katedrala* (zagrebačka katedrala) u prenesenom značenju počinje označavati *srce*:

Vidimo, ljulja se katedrala zagrebačka. To je spomenik vjere naše. Toranj je oštećen. Moramo čitati znakove Božje. Ni u čemu nismo sigurni, ni u našoj katedrali. Ako naše srce nije katedrala Kristova, ako nije svjetlo Kristovo u njemu, a Bog jest u nama, po tome što smo Njegova stvorena bića (...) oslonimo se samo na Njega i bit ćemo katedrala duha za ovaj svijet koji Boga traži i treba.

Djelotvornost sakramenata metaforički je opisana liječničkim, zdravstvenim pojmom *dodira* te metonimijom *položene ruke* za svećenika: *zato što je Krist utjelovljen i nama treba dodir sakramenta, nama trebaju položene ruke.*

²⁶ Molitva za vrijeme širenja bolesti (<https://www.zupa-presvetotrojstvo.hr/index.php/11-molitve/221-molitva-u-vremenu-sirenja-bolesti>) (zadnji pristup: 29. 5. 2021.)

Poetičan je i izraz *iz usana Europe* koji spaja sinegdohu: *usne* za čovjeka i metonimiju *Europa* za ljude: *Izbacili su Isusa iz usana Europe, a mi smo dio te Europe. Što mi možemo očekivati od takve Europe? Što mi možemo očekivati od takve vlasti?*

Središnja misao propovijedi je da kršćani trebaju biti svjedoci Isusa Krista šireći Njegovo svjetlo. Suprotno širenju je sebično zadržavanje za sebe što propovjednik slikovito prikazuje u usporedbi s pohranjivanjem zlata ili štednjom novca: *Svjetlost nije nešto što smo jednom osvojili i čuvamo kao što čuvamo novčane iznose u bankama ili zlato na tajnim mjestima i dragocjene predmete. Svjetlost se ne može čuvati u vlastitom posjedu, nego svjetlošću se, svjetlošću moramo izaravati.*

Propovjednik je na kraju govora vjernike ohrabrio nazivajući ih metaforički *okriljem blagoslova* i metonimijskim izrazom *produžene ruke*: *Bit ćemo okrilje blagoslova u koji se mogu skloniti oni koji su dezorijentirani, u velikom strahu, izgubljeni. Bit ćemo produžene ruke Božjega Milosrđa u ovom svijetu kojeg jedino Božje Milosrđe može spasiti. Amen.* Tako je propovjednik na figurativan način naglasio ulogu katolika koji trebaju biti svjetlo u svijetu koji je u tami.

Motivi tame i svjetla vrlo su dominantni i moglo bi se reći da cijela propovijed počiva na toj antitezi. Ujedno su to i najfrekventnije riječi (25 puta ponovljena je riječ *tama*, a čak 37 puta riječ *svjetlo* (*st*)). Sama propovijed počinje antitetičkim riječima: *Sljepoća. Tama. I naspram nje vid i svjetlost...* U prenesenom značenju kroz cijelu propovijed svjetlost označuje novi život u Isusu Kristu, dok tama i sljepoća znače stanje grijeha kao što je u ovom primjeru: *Ono što ja znam da sam bio slijep, a sada vidim. Ono što mi sada trebamo znati je da iz sljepoće Isus nas zove u svjetlost. (...) Nekoć bijasmo tama. Sada smo svjetlost u Gospodinu...*

Propovijed dinamiziraju brojna ponavljanja, najčešće anaforička, kao u sljedećim primjerima: *Što mi možemo očekivati od takve Europe? Što mi možemo očekivati od takve vlasti?*

Ili u primjeru:

Ako tako očistimo srce i ako tako prihvaćamo ovu situaciju i ako tako kroz ovu tamu vjerom, nadom i ufanjem hodimo, mi ćemo u srcu osjetiti jednu novu svjetlost, drugačiju koja nije vidljiva našoj naravni, našim razumskim očima, našim tjelesnim očima.

Nižući sinonimne glagole želi naglasiti ideju da kršćanin ne smije nikoga mrziti: *ne mogu zbog toga ikoga napadati, ogovarati, ne daj Bože klevetati, srditi se na njega, biti bijesan...*

Propovjednik je ideju da je zabrana javnih okupljanja samo priprema za još goru situaciju koja će nastupiti naglasio ponavljanjem:

Nemojmo se začuditi ako se uskoro dogodi to da obustave isporuku živućih namirnica, nemojmo se iznenaditi da se dogodi da telekomi prestanu raditi zbog ne znam kakvog razloga. Nemojmo se čuditi i nemojmo se bojati. Samo u Boga stavimo svoju sigurnost.

Uz ponavljanja propovjednik približava osnovne poruke i upravnim govorom ilustrirajući različite molitve odnosno molitveni razgovor između vjernika i Boga:

To je svjedočanstvo koje sam ja pozvan dati. U mjeri u kojoj mi se Isus objavio kao ovom slijepcu, ja sam isto pozvan reći: „Vjerujem, Gospodine“, i baciti se ničice pred Gospodinom! (...) „Oprosti mi! Gospodine moj, oprosti mi svaki moj grijeh! Ti vidiš svu moju sljepoću. Ne ostavi me slijepoga. Oprosti mi, Isus! Ja se kajem iskreno za sve što sam u životu loše učinio. Za ono što sam ovih dana u mislima loše govorio, sudio, za ono što sam loše učinio ili propustio učiniti bližnjem djelom milosrđa, riječju milosrđa, molitvom. Supatnja s Njim. Oprosti mi. I ja u Tvoje ime, Isuse, praštam. Praštam svakom od svojih bližnjih! (...) Jedino u takvom stavu mi možemo naći mir, blagoslov. Ne u tome da se bilo kakvim ponašanjem, govorom, pisanjem, postavim ispred i kažem: „A vidiš kako oni, a ja, ja ispravno gledam.“ Ne. Isuse, Ti jedino ispravno vidiš! Ti vidiš da li ja ispravno vidim i da li onaj drugi ispravno vidi.

U analiziranoj propovijedi propovjednik je stvorio zanimanje za temu identifikacijom sa slušateljima, pričom te kroz retorička pitanja koja su uspješno uvela u glavni dio i potaknula vjernike na promišljanje o važnim egzistencijalnim pitanjima. Središnju misao da se kršćani trebaju vratiti Kristu i svjedočiti Krista u svijetu koji je u tami govornik je u različitim figurama izrazio i tako potaknuo slušateljevu maštu. To je posebno postigao inovativnim izrazima prenesenog značenja te antitetičkim ponavljanjima pojmova tame i svjetla koji čine značenjsku okosnicu cijele propovijedi i evanđelja. Ova propovijed ujedno je i najbogatija biblijskim citatima što dokazuje propovjednikovu stručnost.

7.1.4. Propovijedi Roberta Perišića

1. propovijed (4. korizmena nedjelja; 22. 3. 2020.)

UVOD	
Pozdravljanje i oslovljavanje	Nema.
Propovijed započinje lokalizacijom i kontekstualizacijom liturgijskih čitanja te propovjednik biblijski događaj uspoređuje s poslanjem i pozivom pojedinaca u današnjoj društvenoj situaciji čime je približio biblijski kontekst vjerničkoj svakodnevici i pohvalio je publiku.	Ovu četvrtu korizmenu nedjelju slušamo Božju Riječ. Bog nikada ne prestaje govoriti. I Bog nikada ne napušta svoju djecu. Kao što je u stara vremena Bog izabrao Davida da vrši Njegovo poslanje u ovome svijetu, tako i danas Bog izabire mnoge za koje želi da vrše Njegovu volju u ovome svijetu. Danas je i ovaj svijet prepun onih koji bolje znaju što trebaju činiti i koje je Bog izabrao i pozvao i na koji način oni trebaju Bogu i narodu služiti.
Stvaranje zanimanja za temu ostvareno je pričom o članku koji je propovjednik pročitao u kojemu se naglašava duhovno zajedništvo	Meni se silno svidio jedan članak kojega sam pročitao jučer koji govori o čovjeku koji je boravio u misijama s jednim misionarem i išao s njime od mjesta do mjesta

čime propovjednik ohrabruje vjernike na molitvu unatoč nemogućnosti fizičkog prisustvovanja misi. Ujedno članak povezuje uvod i glavni dio jer ostatak priče služi argumentaciji središnje misli da Bog nije napustio vjernike unatoč zabrani slavljenja mise.	kako bi sudjelovao u svetim misama koje je on slavio. Tada mu je taj misionar rekao: „Ti si u ovih nekoliko dana proslavio sa mnom više svetih misa nego što moji vjernici proslave u pola godine! Bog nam daje priliku, naša zvona kao i sada često zvone i pozivaju nas na Svetu Misu, pozivaju nas na molitvu.
--	---

ZAKLJUČAK Sažimanje	Nema.
Poziv Na samom kraju propovjednik poziva sve vjernike na nasljedovanje primjera dječaka koji je svoju prvu Pričest primio na duhovan način (o čemu je govorio u glavnom dijelu) te izražava želju i nadu u obraćenje svih vjernika i obnovu molitve.	Daj Gospodine, da i u ovoj našoj župnoj zajednici, u našoj crkvi, u svijetu, bude što više onih koji će sa čežnjom iščekivati susret s Tobom. Ovo vrijeme kada te ne možemo sakramentalno primiti, prikazujemo tebi za pokoru svojih grijeha, za obraćenje grešnika, za miru svijetu, za mir u crkvi, za oslobođenje od epidemije, za očuvanje od potresa i svih drugih nevolja koje nas sustižu.
Propovijed završava molitvenim zazivom iz <i>Psalma 51</i> .	Smiluj nam se Gospodine. Ostani s nama i ne udaljuj se od nas!
Efektни završetak	Nema.

Figurativnost i argumentacija

Propovjednik u glavnom dijelu koristi priču kojom je slušatelje uveo u središnju misao propovijedi – da Bog nikada ne ostavlja svoje vjerne: *Probudimo si, braćo i sestre, u srcima upravo tu svijest da nas Bog ne ostavlja i da Bog k nama dolazi i na ovaj način i po ovakvom služenju svete mise...*

Da je stanje u Hrvatskoj loše i da vjernici trebaju moliti jedni za druge pokazuju i sljedeći primjeri stradanja:

Znamo da su nastale velike štete u našem gradu, ali štete su samo štete. Znademo da je i jedan život izgubljen. Čuli smo i vijesti i o bolnici u Klaićevoj koja se mora preseliti i toliko toga drugoga. Neki su zatočeni u svojim stanovima i ne mogu van. Sve je to razlog da mi još više molimo i da vapimo i...

Nabrajanjem uskraćenih aktivnosti koje pogađaju sve vjernike propovjednik ilustrira težinu stanja u kojemu se nalazi cijeli svijet: *da prinosimo Gospodinu žrtve i da ovo što sada podnosimo i da ćemo biti vezani za svoj dom, da ne možemo izići na ulicu, susretati druge i hodati s drugima, da to znamo kao žrtvu prikazati.*

Propovjednik poziva vjernike i na poslušnost državnim vlastima pohvalom njihova truda:

Oni na razini društva rade svoj posao na kojima im treba čestitati, ali ni mi ne smijemo zaostati. I mi moramo činiti ono na što nas je Bog pozvao. U prvom redu, živjeti sveto i čuvati čistoću

svojega srca i mir svojega srca i onda ćemo doprinijeti i svojim sudjelovanjem, pa i svojom poslušnošću itekako u ovim danima da se situacija smiri i da se sve sredi.

Ova propovijed ima dvije dirljive priče koje govornik dijeli sa svojim slušateljima. U prvoj priči spominje redovnički običaj zagovorne molitve svećenika za župljane. Emocionalni naboj postignut je eksklamacijom: *Vi ste smisao i radost našega života, našega postojanja i našega služenja*, čime je propovjednik ujedno pohvalio slušatelje, stekao njihovo povjerenje i sebe prikazao kao dobronamjernog govornika:

Mi smo ovdje radi vas. Vi ste smisao i radost našega života, našega postojanja i našega služenja. Nemojte na to nikako zaboraviti. Svaki dan naše dvije zajednice, zajednica braće i sestara okuplja se na molitvu više puta u danu i uvijek ste vi u našim mislima i u našim molitvama. Za vas molimo, a osjećamo da i vi to činite za nas i to je važno.

Pred sam kraj propovijedi govornik opet poseže za pričom iz vlastitog iskustva:

Ima jedan dječak koji silno želi primiti svetu Pričest, koji silno želi primiti Isusa u svoje srce i sinoć me upitaše njegovi roditelji: „Bi li on mogao primiti duhovno svetu Pričest iako nije još u dobi za primanje prve Pričesti?“ Naravno da može i on primiti tu svetu Pričest i svaki koji to iskreno želi i svaki koji se iskreno za svoje grijehe kaje i ima čisto srce.

Propovjednik nastavlja s pohvalom upućenom dječaku ponavljajući epitet *djetinja* čime naglašava važnost očinsko-sinovskog odnosa koji bi svaki vjernik trebao imati s Bogom:

Zato i tebi, dragi dječače, koji danas primaš prvu svetu Pričest na duhovni način čestitam i stavljam te kao primjer svima nama. Mi stariji tako često zaboravimo na onu djetinju ljubav, djetinju odanost i djetinju radost koju trebamo živjeti i osjećati u odnosu na Našeg Gospodina. Ti nas na to podsjećaš i toliki drugi nas na to podsjećaju.

Zanimljiva je i personifikacija na početku propovijedi kojom je izražen poziv na molitvu: *Bog nam daje priliku, naša zvona kao i sada često zvone i pozivaju nas na svetu Misu, pozivaju nas na molitvu.*

Propovjednik koristi i neke klišeizirane metafore i metonimije u osvještavanju slušatelja da se misa i dalje slavi i dolazi do svakog ljudskog srca unatoč zabrani javnog slavljenja što je metaforičkim riječima *iza zatvorenih vrata*, *zidina* izrazio u sljedećem primjeru: *Moramo vjerovati da sveta misa dopire do svakoga ljudskoga srca, pa i iza zatvorenih vrata, iza zatvorenih zidina.*

Poziv na molitvu i na povjerenje Bogu inače je u cijelom govoru prisutno kao svojevrsni *leitmotiv* što se može vidjeti i u čestom ponavljanju: *Molimo, draga braćo i sestre, molimo za crkvu i za svijet u ovo teško vrijeme. Molimo i činimo žrtve, činimo pokoru!* Više puta ponovljena sintagma *imajmo povjerenja* ujedno naglašava središnju misao da Bog nikada ne napušta svoje vjerne: *Imajmo povjerenja jedni u druge. Imajmo povjerenja u državne vlasti koje*

sve čine da se zaraza spriječi. Imajmo povjerenja u molitvu, u dragoga Boga koji će pomoći i u tome, ali jednako tako koji će nas sačuvati od potresa i od svakoga drugoga zla.

U ovoj propovijedi, iako nema pozdravljanja i oslovljavanja, propovjednik je uspješno stvorio zanimanje za temu kroz priču koju je povezao s glavnim dijelom i putem koje je iznio središnju misao da Bog nije napustio vjernike i da su vjernici u teškim situacijama pozvani moliti jedni za druge što je propovjednik približio slušateljima primjerima i pričama iz vlastitog iskustva. Iako sama propovijed nije bogata originalnim figurama (barem ne tropima koji najviše stvaraju slikovitost) te nema najavu, sažetak propovijedi i efektni završetak, specifičnost ove propovijedi su dirljive priče iz vlastitog iskustva o snazi zagovorne molitve i o dječakovoj vjeri u snagu duhovne pričesti i prisutnosti Božje. Usto stvaranje naklonosti prema sebi propovjednik je postigao i pohvalom izdvojenih pojedinaca kroz cijelu propovijed: vlasti, medicinskih zaposlenika, dječaka čime je opet istaknuo u propovijedi osnovne društvene i kršćanske vrijednosti: solidarnost, služenje, poslušnost.

2. propovijed (Cvjetnica; 5. 4. 2020.)

UVOD	
Pozdravljanje i oslovljavanje Nakon uobičajenog pozdrava, propovjednik lokalizira i kontekstualizira propovijed te slušatelje uvodi u događanje iz evanđelja. Stvaranje zanimanja za temu Zanimanje za temu stvara isticanjem važnosti događaja Isusova ulaska u Jeruzalem i isticanjem zajedničkih okolnosti, izražavanjem žalosti zbog nemogućnosti zajedničkog okupljanja, ali i ohrabrenjem da ih sve povezuje Isus Krist u duhovnom zajedništvu.	Draga braćo i sestre, iz godine u godinu na svečan način slavimo današnji dan iako je pred nama Isusova muka, Njegova patnja i Njegovo trpljenje, ovaj dan kojim započinje Sveti ili Veliki tjedan zapravo nas želi staviti pred Isusa Krista – Kralja i Gospodina. On kao kralj svečano ulazi u sveti grad Jeruzalem. Čuli smo u evanđelju, dočekan je uz klicanje: „<i>Hosana!</i>“ Ljudi su prostirali pred njim svoje haljine, mahali granama i grane prostirali na zemlju da po njima uđe u sveti grad onaj koji je kralj nad kraljevima. Danas cijeli svijet kliče Isusu: „<i>Hosana!</i> Sinu Davidovu!“ I mi smo navikli u našim crkvama svečano slaviti ovaj blagdan, ali evo dana opet smo u svojim domovima, u svojim kućama, opet smo mi ovdje u crkvi sami, ali u isto vrijeme duboko povezani jedni s drugima jer nas ne povezuje ono ljudsko, nego nas povezuje ono božansko. Povezuje nas sam naš gospodin Isus Krist.
ZAKLJUČAK U zaključku ponavlja želju i nadu u ponovno zajedništvo nabrajajući primjere vjerskih praksi koje će time biti opet zaživjeti te poziva vjernike na obnovljenu vjeru u snagu sakramentalnog zajedništva. Ovdje propovjednik želi poručiti vjernicima da iz ove krize treba vjernicima ojačati vjera i strahopoštovanje prema sakramentu pričesti i ispovijedi što se često moglo čuti i u drugim propovijedima drugih propovjednika koji nisu analizirani u ovom radu.	Radujemo se u ovim vremenima blagdanu Isusova uskrsnuća kojega ćemo slaviti, ali se jednako tako radujemo i onim trenucima koji će doći, vjerujemo, kada sve ovo zlo završi i kada se mognemo opet skupiti u ovoj našoj crkvi i zajedno pjevajući Bogu dati Bogu hvalu i slavu. Još ću jednom ponoviti što ovih dana često ponavljam. Pazimo, draga braćo i sestre, da onda kad nam Bog daje priliku i mogućnost da se ponovno vratimo u crkvu i da ponovno sudjelujemo kod svete mise i da ponovno pristupimo svetoj ispovijedi i svetoj pričesti, ne činimo to nikako i nipošto nepripremljeno, nego onako doista pripremljeno i cijeli svojim bićem. Da zaživimo svoju vjeru još snažnije i jače. Da nas više ništa ne može poljuljati, da bismo u konačnici svega mogli stati pred Isusa Krista koji dolazi i primiti iz njegove ruke presudu. Nadajući se i vjerujući i sveto živeći da ne bismo bili na smrt osuđeni, nego pomilovani na život vječni. Sve je to dar Isusove patnje, Isusova trpljenja i neizmjerne ljubavi našega nebeskoga Oca i Njegova Sina, našega Gospodina Isusa Krista. Sve je to dar Božji kojega smo nezasluženo primili. Sve je to dar koji je za nas ovdje pripravljen i u ovo svetoj misi u onom trenutku duhovne pričesti,

Ponavljjanje središnje misli U zaključku propovjednik završava s pozivom te ujedno ponavlja središnju misao da se vjernici trebaju sjediniti s Kristom Raspetim i pokajati za svoje grijehe. Efektini završetak Propovjednik na kraju propovijedi završava sa snažnom i ohrabrujućom porukom, efektnim završetkom da je Križ Kristov je nepobjediv te poziva vjernike na klanjanje Bogu.	nastojmo se na osobiti način sjediniti s Isusom Kristom na križu raspetim, nastojmo uroniti u tajnu ove svete euharistijske žrtve da spoznamo da je naša vjera upravo na toj žrtvi utemeljen i da iz te žrtve crkva crpi onu snagu koja je potrebna i kad se sve poljulja, i kad se sve ruši, pa i kad se sve sruši, ništa ne može potresti Isusov križ. Da se svi zvonici crkava na svijetu poruše i da se sva raspela po ulicama poruše i gdje god ih ima, na bilo kojemu mjestu, ali otajstvo Kristova križa sjaji se, kako drevni himan <i>barjaci kreću kraljevi</i> pjeva svima nama, odnosno Bogu na čast, a nama na pobuđenje vjere i na utjehu. Isusov križ nepoljuljan ostaje. Poklonimo se Bogu koji nas ljubi. Poklonimo se Bogu koji nas svojim tijelom i krvlju hrani. Amen.
--	---

Figurativnost i argumentacija

U središnjem dijelu propovjednik tumači evanđeoski izvještaj te iznosi središnju misao da čovjek treba okajavati svoje grijehe. To približava slušateljima povlačeći analogiju između ponašanja biblijskih likova i svakog vjernika:

I mi smo klicali: „Hosana!“ I kličemo „Hosana!“ Čuvajmo se i molimo se, draga braćo i sestre, da se ne bismo pridružili onima koji danas viču: „Raspni Ga, raspni!“ I mi smo poput Petra puno puta zatajili Isusa, nismo posvjedočili svoju vjeru zbog svoje slabosti i krhkosti svojega ljudskoga bića, ali nismo niti ostali u tom zatajivanju, nego smo, vjerujem, poput Petra i mi oplakali svoj grijeh.

Kako se pravilno kajati i razmišljati o vlastitoj grešnosti propovjednik je ilustrirao prepričavajući priču o profesoru koji mu je predavao u gimnaziji i o njegovu načinu kajanja:

Sjećam se jednoga staroga patera isusovca koji je bio tajnik naše gimnazije na Šalati, pater Stjepan Peško koji je ispitivao svoju savjest na vrlo zanimljivi način. U sjemeništu je bio jedan hol u kojemu se bili stolovi za stolni tenis i on bi u noći navečer došao na taj hol i prolazeći okolo između tih stolova ispitao svoju savjest mrmljajući nešto što nije bilo moguće razumjeti, ali je bilo moguće razumjeti ono kako se on kajao. Snažno bi se udarao u prsa i govorio: „Joj meni budale!“ On je samoga sebe tako nazivao zbog svakoga grijeha kojega je počinio. Vjerujem, poznao sam tog patera, da nisu njegovi grijesi bili tako veliki i tako strašni, ali srce koje ljubi Gospodina i srce koje s Gospodinom uvijek povezano, osjeća i najmanji grijeh kao veliki grijeh. I zato se pater na taj način kajao. I mi se, draga braćo i sestre, možemo i trebamo kajati za svoje grijehe.

Priča pri kraju dobiva humoristički prizvuk zbog upravnog govora i razgovornog stila: *Snažno bi se udarao u prsa i govorio: „Joj meni budale!“*

Blagdan Cvjetnica još se naziva i Nedjeljom Muke Gospodnje, stoga je i u ovoj propovijedi fokus na najvažnijem kršćanskom otajstvu križa, mucu i uskrsnuću Isusa Krista.

Paradoksalnost Kristova kraljevstva zasnovanog na križu i mucu propovjednik dočarava slušateljima nabrajajući snažne antiteze i značenjski suprotne epitete: *najuzvišeniji, kraljevski*, nasuprot: *grub i hrapav, popljuvan i poražen*:

On je najuzvišeniji kralj čije prijestolje nije zlatom optočen stolac, nego križ, grubi i hrapavi, Njegova kruna nije od čistoga zlata, nego od trnja ispletena. On nije uzvisivan kraljevskim naslovima i počastima, On je popljuvan i poražen, ali usprkos svemu on je pobjednik. On je kralj.

Da je Isus kralj propovjednik je naglasio i metonimijskim izrazom da cijeli svijet na Cvjetnicu slavi Isusa: *Danas cijeli svijet kliče: „Hosana!“*

Posebno je snažna slika nepobjedivosti Kristova križa i Božjeg spasenja što govornik postiže gradacijom i ponavljanjem: *I kad se sve poljulja, i kad se sve ruši, pa i kad se sve sruši, ništa ne može potresti Isusov križ*, što svoj vrhunac postiže u snažnoj misli izrečenju u oksimoronu i metafori: *Otajstvo križa svijetli*.

7.1.5. Propovijedi Antonija Marija Ćirka

1. propovijed (Veliki četvrtak; 9. 4. 2020.)

UVOD	
Stvaranje naklonosti prema govorniku U uvodu propovijedi propovjednik ohrabruje i tješi vjernike ističući da je unatoč siromašnjoj liturgiji (zbog fizičke udaljenosti vjernika i svećenika) snaga duhovne povezanosti među vjernicima Božji dar i milost. Time je stvorio zanimanje za temu i potaknuo vjernike na slušanje propovijedi unatoč tomu što se ne nalaze u crkvi i propovijed slušaju preko televizijskog prijenosa.	Braćo i sestre, s današnjim danom započelo nam je sveto trodnevlje. Ovim danima rekli bi da ćemo skromno slaviti ovo sveto trodnevlje jer nema vjernika u crkvama, nema one atmosfere koja se može opipati i osjetiti, ali ipak nije tako. Mnogi večeras odavde ili preko drugih prijenosa prate sveto trodnevlje. Zato se sada može osjetiti ona atmosfera unutarnje snage, koju samo Bog daruje.
Najava glavnog dijela	Evo danas na poseban način želimo razmišljati o ustanovljenju euharistije i o uspostavi svećeničke službe

ZAKLJUČAK Sažimanje i ponavljanje središnje misli Propovjednik u obliku retoričkog pitanja ponavlja središnju misao. Poziv i efektni završetak Propovjednik unatoč tomu poziva vjernike na iskazivanje ljubavi jedni drugima u riječima: <i>Volim te!</i> što je u funkciji efektnog završetka. Završnim retoričkim pitanjima potiče vjernike na razmišljanje o onome što su čuli.	Želimo li prihvatiti Isusov put služenja? Taj put služenja ponekad nosi sa sobom i put kalvarije, to jest odricanja, ali uvijek dolazi uskrsnuće. Evo Bogu hvala na svemu. Mi se nalazimo kao što sam rekao u posebnim danima i danas je izostavljao obred koji je obično išao iza homilije, onaj obred pranja nogu. Neće biti obred pranja nogu, ali neka večeras bude u našim domovima, bude obred ljubavi, obred ljubavi da znademo jedan drugoga pogledati i reći: „Volim te! Volim te!“ Da slušamo svoje srce i da dopustimo da nam to srce govori: „Kako da usrećim svoga bližnjega? Što mogu učiniti za svoga bližnjega?“ Da večeras promislim: „Tko je potreban moje ljubavi?“ Isus nas čeka u mnogim ljudima. Odazovimo se Isusu i budimo ono istinsko Isusovo svjetlo i neka nam ovi dani vazmenoga trodnevlja budu na blagoslov. Amen.
--	--

Figurativnost i argumentacija

Središnja misao koju propovjednik izvodi iz tumačenja evanđelja o Isusovu pranju nogu učenicima na Posljednjoj večeri paradoksalno je izražena u ovim propovjednikovim riječima: *Čovjekova veličina je u tome da služi drugome*. Polazišni primjer takvog služenja je Isus Krist: *Isus ponizno dolazi i pere noge svojim učenicima jer po svojoj logici trebalo je biti posve drugačije. Isus zapravo ruši sve koncepte ljudskih veličina i umišljenosti. Čovjekova veličina je u tome da služi drugome, da bude ljubav za drugoga*. Propovjednik zatim nabroja druge uzorne primjere služenja koje dirljivo uspoređuje s Isusovim služenjem i poniznosti u svetoj hostiji:

Promatramo i medicinske djelatnike. Promatrajmo i sve one koji se brinu da sve bude dobro. Promatrajmo, i možda ne znamo za sve ljude koji se brinu jedni za druge. Evo, to je to – nagnuti se nad malene. Biti poput hostije malen, a po daru hostije i također i snažan. I ljubav traži odgovor, ali ne odgovor razuma, nego odgovor srca.

Ističe i primjer svećenika kroz ilustraciju tradicionalnog blagoslova jela:

Prekosutra, ako Bog da, ići ćemo po ulicama Uznesenja Blažene Djevice Marije. Nećemo moći proći čitavu župu, ali ćemo prolaziti kraj vaših domova. Moći ćete biti na prozorima, izaći ispred svoje kuće gdje ćemo simbolično vas blagosloviti, to jest hranu koju ćete iznijeti. Bez obzira evo što je izrečena pastoralna instrukcija da se može majka ili otac obitelji blagosloviti, to treba učiniti. Smatram da je jako važno da osjetimo i preko svećenika, ne preko Antonija, nego preko svećenika koji predstavlja Isusa.

Važnost svećenika posebno je slikovito i snažno izražena u završnim rečenicama ovog primjera: *Da Isus prolazi kroz ulice naše župe, da Isus, da Isus prolazi kroz ulice naše domovine i da nam*

Isus govori da će biti dobro. To je ujedno i istaknuto u riječima: ne preko Antonija, nego preko svećenika koji predstavlja Isusa, čime je propovjednik postigao retoričku skromnost.

Poticaj na služenje bližnjemu naglašen je i brojnim retoričkim pitanjima pri kraju propovijedi:

Želimo li prihvatiti Isusov put služenja? Taj put služenja ponekad nosi sa sobom i put kalvarije, to jest odricanja, ali uvijek dolazi uskrsnuće. (...) Da slušamo svoje srce i da dopustimo da nam to srce govori: „Kako da usrećim svoga bližnjega? Što mogu učiniti za svoga bližnjega?“ Da večeras promislim: „Tko je potreban moje ljubavi?“

U propovijedi su prisutne vrlo poetične i originalne metafore. Zanimljiva je, tako, metafora *obred ljubavi* koji će zbog epidemioloških mjera uslijediti umjesto pranja nogu na Veliki četvrtak: *Neće biti obred pranja nogu, ali neka večeras bude u našim domovima, bude obred ljubavi.*

Ljubav kao temeljni motiv propovijedi na Veliki četvrtak često je opisana metaforom srca kao u sljedećim primjerima: *I ljubav traži odgovor, ali ne odgovor razuma, nego odgovor srca. (...) Time nas zapravo uči da nije važno tko je tko, koju funkciju ima, nego uči nas da je važno da li imamo srca jedni za druge.*

Utjeha je pak metaforički povezana sa svjetlosti, stoga propovjednik poziva vjernike na unošenje svjetlosti u živote potrebitih: *Znamo se nagnuti nad malena, da se znademo nagnuti nad slabe, da se znamo nagnuti nad patnike i unijeti u njihov život tračak svjetlosti.*

Duboka je metafora za duhovno zajedništvo među vjernicima i svećenikom unatoč nemogućnosti sudjelovanja vjernika na misi što propovjednik naziva „atmosferom unutarnje snage“: *Zato se sada može osjetiti ona atmosfera unutarnje snage koju samo Bog daruje.*

Iako inače pripada bankarskom leksiku, imenica *garancija* upotrijebljena za trajnu Božju prisutnost u euharistiji začudna je: *I ta Njegova trajna prisutnost je garancija da se danas isplati biti čovjek.*

Propovjednik koristi i ponavljanja kao u primjeru:

I ta Njegova trajna prisutnost je garancija da se danas isplati biti čovjek, to jest da se danas isplati biti onaj koji vjeruje Bogu. Ova Isusova prisutnost također nam pokazuje kao garanciju da se Isus brine za nas. Evo, Bogu zahvalimo. Ipak, ova Isusova prisutnost nije samo utjeha nama dana, nego nam je također i zadatak i poslanje.

Sinonimnim ponavljanjem: *Znamo se nagnuti nad malena, da se znademo nagnuti nad slabe, da se znamo nagnuti nad patnike i unijeti u njihov život tračak svjetlosti*, naglašava potrebu pomaganja najugroženijima.

Što se tiče stila, propovjednik govori visokim stilom zbog čega propovijed i zvuči kao da je naučena napamet ili da se čita. S druge strane, unatoč čitateljskoj interpretaciji, propovjednik koristi poštapalicu *evo* (10 puta tijekom propovijedi).

Iako na početku propovijedi govornik ohrabruje vjernike na duhovno zajedništvo unatoč fizičkoj neprisutnosti, zanimanje za temu je moglo biti retorički uspješnije. Naklonost prema govorniku propovjednik je stvorio retorički skromnim komentarom o manjoj važnosti vlastite osobe naspram osobe Krista koju predstavlja kao svećenik. U glavnom dijelu središnja misao o potrebi kršćanskog služenja približena je slušatelju kroz primjere, ilustracije, retorička pitanja, ponavljanja te je vrhunac njezinog značenjskog potencijala ostvaren upravo u završnim riječima: „*Volim te! Volim te!*“ i retoričkim pitanjima koja su potaknula vjernike na promišljanje o vlastitom služenju. To je ujedno uspješan efektni završetak. Usto specifičnost i ujedno najuspješniji dio retoričkog dizajna je i korištenje originalnih tropa čime je propovijed dobila vrlo poetičan ton.

2. propovijed (Cvjetnica; 5. 4. 2020.)

UVOD	
Stvaranje zanimanje za temu i naklonosti prema govorniku Propovjednik ne pozdravlja uobičajeno vjernike s: <i>Braćo i sestre!</i> Dijeli vlastito iskustvo o pripremi za propovijed te navodi kako su ga izvanredne okolnosti i događanja u svijetu, potres, obustavu misa, doveli u nesigurnost oko toga o čemu propovijedati te ističe duhovno zajedništvo hrvatskih vjernika unutar i izvan Hrvatske.	Sjednimo! Evo, razmišljam sam što reći, evo nekako mi, zapravo, emocije na poseban način dolaze u ovom današnjem danu. Evo, jako smo ovih dana i nakon potresa i nakon zabrana zajedničkog slavljenja mise s vjernicima, evo, imali mise u ovome svetištu. Evo, biskupi su dali mogućnost da određeni broj može sudjelovati. Naravno da se vode mjere ove higijenske, određeni ovaj razmak, propisani. Evo ovdje nas je svega nekolicina. Nalazimo se ovdje kao župna zajednica, nekako posebno doživljavamo ovu svetu Misu. Sad ovu Misu ne prenosi Laudato televizija, prenosi se preko interneta sada. Ovdje smo zapravo okupljeni kao župna zajednica, zajedno sa svima onima koji nas možda prate bilo u Zagrebu, bilo izvan Hrvatske ili izvan Zagreba, bilo u čitavom svijetu.

ZAKLJUČAK

Na kraju propovijedi ističe značaj i posebnost korizme. Kroz cijelu propovijed osjeti se pozitivni, optimistični stav o pandemijskoj krizi i potresu čime se vraća na središnju misao cijele propovijedi da trebamo biti zahvalni Bogu na svemu što dopušta da se događa jer je sve to radi nutarnjeg pročišćenja čovjeka.

Često puta to zaboravljamo, ali ova korizma uistinu je posebna korizma. Ostat će zabilježena u povijesti, u povijesti ove župne zajednice. Ostat će zabilježena u povijesti ovoga svetišta, ovoga grada. Ostat će ova korizma zabilježena u povijesti našeg naroda i čitavog čovječanstva. Daj Bože da bar jedna grupica izađe obnovljena i produhovljena. Ako jedna grupica izađe obnovljena, može širiti dalje taj val ljubavi. Ono što se može naučiti, to nas upravo uči ovo vrijeme korizme, da moramo raditi i na našoj strpljivosti. Ne možemo sve na silu postići. Milosti ne možemo naređivati Bogu, nego se sjetiti da milost dolazi onda kad je najbolje za nas. Zato u poniznosti promatrajmo ove dane. Bogu predajmo svoje živote i puni radosti i puni zahvalnosti ispovjedimo svoju vjeru pa ustanimo.

Figurativnost i argumentacija

Glavni dio govori o pandemiji i potresu kao o jednoj potrebnoj kušnji iz koje će vjernici izaći promijenjeni što je ujedno i poanta cijele propovijedi. Središnja misao je da vjernici trebaju biti zahvalni na kušnjama u kojima ih Bog hoće pročistiti. Propovjednik koristi figurativnu analogiju između fizičkog potresa i onoga što on metaforički naziva *potresom nutrine* koji je, kako spominje propovjednik, *mnogo potresao* Hrvatsku. U prenesenom pak značenju tim riječima propovjednik naglašava intenzitet nutarnjeg proživljavanja i promišljanja o vlastitom životu u korizmi. Ljudski život opisan je kao *krhak*, a ljudska oholost ironičnim epitetima: *najpametniji*, *najsnažniji* čime se naglasila ideja da je sve zemaljsko prolazno i *krhko*:

Ovo ovih 40 dana itekako vjerujem da su nas mnogo protresli. Ne toliko potres, nego još više nas je protresla naša nutrina gdje uistinu želimo razmišljati o svemu onome što nam se događa u našem životu. Želimo razmišljati i o našem životu koji je krhak, gdje vidimo da u određenom trenutku kada mislimo da možemo sve, da smo najpametniji, da smo najsnažniji i tako dalje, da se sve odjednom može urušiti.

Neobičnost vremena pandemije i potresa propovjednik je naglasio i ostalim epitetima nazivajući korizmu 2020. g. posebnom: *Često puta to zaboravljamo, ali ova korizma uistinu je posebna korizma...* (...) To je postignuto i kumulativnim ponavljanjem združenim s gradacijom (*župna zajednica > svetište > grad > narod > čovječanstvo*): *Ostat će zabilježena u povijesti, u povijesti ove župne zajednice. Ostat će zabilježena u povijesti ovoga svetišta, ovoga grada. Ostat će ova korizma zabilježena u povijesti našeg naroda i čitavog čovječanstva.*

Kao što se često događa s kršćanskim blagdanima, i Uskrs je znao prijašnjih godina biti komercijaliziran što propovjednik opisuje snažnim epitetima *običan i jeftin* Uskrs suprotstavljajući mu novi način slavljenja Uskrsa koji će uroditi duhovnom obnovom ljudi:

Dolazi Uskrs, ne nekakav običan i jeftini Uskrs, nego dolazi Uskrs iz kojega mi trebamo uistinu izaći promijenjeni, drugačiji, novi ljudi.

Tu promjenu naglašava propovjednik i opetovanjem riječi *ako smo dosada* pojačavajući tako ideju reza, prekida između prijašnjeg načina života i obraćenog:

Ako smo dosada bili egoistični, a možda smo glumatali da smo puni Caritas, puni darivanja, samo da bi nas drugi hvalili, sada je prilika da to promijenimo i da budemo onaj istinski Caritas, ona istinska ljubav. Ako smo dosada, nismo dobro razumjeli zajedništvo, ali smo se pravili kao dio zajednice, ova korizma treba nas poučiti ljepoti zajedništva. (...)

Propovjednik nadalje ističe da je i remetsko svetište (odakle slavi Svetu Misu) isto nastradalo u potresu, ali ohrabruje vjernike da, metaforički rečeno, vrata srca Gospe remetske nikada neće biti zatvorena za vjernike: *Za sada će ovo svetište ostati zatvoreno. Ali ono što moramo znati je da Gospa remetska bez obzira da li su vrata ove crkve, ona širom otvara vrata svojega srca.*

Originalnom metaforom vala ljubavi s kojom završava propovijed postigao je propovjednik efektni završetak i naglasio ideju da je stanje u kojem se nalazi svijet potrebno za unutarnji preporod i za iskreniju međuljudsku ljubav: *Daj Bože da bar jedna grupica izađe obnovljena i produhovljena. Ako jedna grupica izađe obnovljena, može širiti dalje taj val ljubavi.*

Od ostalih tropa propovjednik koristi klišeiziranu usporedbu sebedarja i Kristova umiranja na križu za naš spas: *A blagoslov i molitva koja vodi do otkrića i ljepote ljubavi. Ljubavi koja se daruje jedan za drugog kao što se Isus darovao na križu za svakoga od nas.*

Propovjednik govori visokim stilom i dobiva se dojam da je propovijed naučena napamet.

Zaključno se o ovoj propovijedi može reći da je imala neke retorički dobre dijelove kao što je zaključak u kojemu je propovjednik optimistično izrazio posebnost vremena u kojemu se nalaze vjernici i izrazio nadu u duhovnu obnovu barem nekih vjernika metaforičkim izrazom *širenja vala ljubavi* što je ujedno i cilj svake korizme, ali i poanta cijelog govora. U uvodu je propovjednik spomenuo otegotne okolnosti u kojima se nalazi svijet i obratio se i onima koji se nalaze izvan Zagreba i izvan prostora crkve, u svojim domovima. Usto spomenuo i pridržavanje epidemioloških mjera čime je stvorio naklonost prema sebi, ali i zanimanje za temu. Najuspješniji dio retoričkog dizajna je figurativnost propovijedi jer je propovjednik posegnuo za originalnim i brojnim tropima te je time približio središnju misao slušateljima. Uistinu je šteta što tu elokventnost nije popratila i dostatno ekspresivna govorna izvedba.

7.2. Govorna izvedba

7.2.1. Govorna izvedba Damira Stojića

Don Damir Stojić na prvu korizmenu nedjelju koristi stanke isticanja: *dakle Isus je jedan novi Adam | i On ulazi u ovu pustinju, a Adam je imao edenski vrt i svojim grijehom, nekako analogno rečeno, šta grijeh donosi: smrt, | pustoš, | pustinja | i...* Antonomazija za Isusa, Novi Adam je tako naglašena stankom nakon, dok su riječi *smrt, pustoš, pustinja* razdvojene stankom upravo radi naglašavanja dramatičnosti djelovanja grijeha. U primjeru: *Jer je sramota. || Sramota*, propovjednik je stankom isticanja i povišenim izgovorom ponovljene riječi *sramota* naglasio u priči što je osjećao u mladosti kada bi otac saznao da je učinio nešto loše. Taj isti princip prisutan je i u primjeru: *Kruh bez Boga. || Kruh bez Boga*. Ili kada pojačava, objašnjava taj izraz: *Kruh bez Boga. || Samo tijelo*. Stanke služe i lakšem praćenju razumijevanja kao u izgovaranju antimetabole sa stankom razgraničenja: *Kršćanstvo bez križa || i križ bez Krista*. Zanimljive su stanke nakon izraza: *Ja sam katolik, ali || Ja sam kršćanin, ali || i kreće*. Isticanje pojedinih dijelova ostvareno je i višim izgovorom riječi kao u pitanju: *Šta, šta to znači?* te naglašenim izgovaranjem svih riječi u rečenici: *Tako se zovemo i jesmo || djeca || Božja*. Ono što doprinosi ekspresivnosti je i vrlo vjerno prenošenje, interpretativno čitanje dijelova čitanja i intonacijske varijacije u ostvarivanju pitanja i usklika te duljenjem pojedinih riječi kao: *zmija prilazi Adamu i Evi. Kako on počinje: „Je l' On stvaaraaarno vama reko da vi ne smite ni taknuti ni dirat ni jest' s ovog stabla?“* Izmjene glasnoće prisutne su u par primjera među kojima je najzanimljiviji ovaj: *Nije Sotona tražio da on uzme kamen i razbije nečiju glavu, nego: „Hej, Isuse, daj pretvori kamen u kruh!“* gdje propovjednik glumi đavolsko zavođenje stišavanjem dijela: *„Daj, pretvori kamen u kruh!“* naglašavajući tako prividnu tajnost i osobnost grijeha.

U propovijedi na četvrtu korizmenu nedjelju stanke su manje zamjetne, nego su riječi naglašene glasnijim izgovaranjem kao primjerice u tvrdnjama gdje je svaka pojedina riječ važna: *naš sustav u TREN OKA MOŽE PASTI. i: BOG VODI POVIJEST.*

Propovjednik Stojić koristi ravnomjeran tempo kroz cijelu propovijed. Samo u dijelovima gdje opisuje događaje iz evanđelja ubrzava tempo ili u nabranju kao što čini na četvrtu korizmenu propovijed: *Prije tjedan dana, prije dva tjedna, ja sam toliko stvari imao u svom kalendaru, imao sam i neke konferencije, seminare, duhovne obnove, hodočašća, putovanja i ja sam to smatrao tako važnim*, Njegov tempo, uprosječen u obje propovijedi, iznosi 4.3 sloga u sekundi (514 sloga u 2 minute), što je u normalnom raspon. Trajanje njegovih

propovijedi je 17 minuta i 24 sekunde (1. korizmena nedjelja) i 8 minuta i 28 sekundi (4. korizmena nedjelja).

Uz uobičajeni ritam gdje se pojavljuje baritonski ritam gdje je naglašen veznik i kao u primjeru s prve korizmene nedjelje: *I ono što ja toliko puta čujem u ispovjedaonici I u razgovoru I preko maila.*

Propovjednik ima normalan, viši glas, izražajnost i dikcija su slabe te se čuje dijalektalnost (kraćenje infinitiva, ikavica, gutanje slova, dijalektalni izgovor: *odman*): *Svašta se rad'lo, ali negdje uvijek u mojoj glavi je bilo: „Ne daj Bože da ćaća sazna!“* te propovjednikovo strano porijeklo u primjerima gdje propovjednik griješi u izboru gramatičkih oblika (pogrešni padeži, oblici glagola). Stanke procesiranja često su popunjene poštapalicama: *evo i ustvari*. Što se tiče izbora riječi česti su kolokvijalizmi i strane riječi.

Zaključno se može reći da je govorna izvedba Damira Stojića ekspresivna zbog ubrzavanja i isticanja, izmjene baritonskog i oksitonskog ritma, logičkog isticanja te je brzina govora umjerena. Ponajviše je izražajnosti doprinijela propovjednikova sposobnost uživljavanja u tekst korištenjem prozodijskih sredstava u interpretativnom čitanju pomoću smijeha čime se djeluje na patos prisutnih: *Isus mu je odmah trebao reći. (smijeh) Nemam ja pravo reć' šta je Isus trebao reći (smijeh)* (1. korizmena nedjelja) Elegancija je s druge strane umanjena brojnim kolokvijalizmima i poštapalicama, dijalektalnim izgovorom pojedinih riječi, višim glasom (čime je smanjena percepcija ugođe glasa) te slabijom dikcijom (neizgovaranjem ili ubrzavanjem, skraćivanjem pojedinih izraza).

7.2.2. Govorna izvedba propovjednika Ivana Šibalića

Propovjednik često koristi stanke isticanja kao u primjerima: *U jednom trenutku se događa || lom – ja vjerujem Sotoni. Ili: U pravom smislu riječi, to su || vam mrtvi || ljudi. Nakon što si učinio iz svoje vjere nešto krivoga, onda se javlja ta u sebi sigurnost, taj osjećaj || gol sam.* U tim primjerima sve tri riječi izdvojene su od ostatka rečenice uz glasnije izgovaranje jer nose veću informativnost. Propovjednik je istaknuo pojedine riječi i stanku razdvajanja koja, iako remeti logičku i sintaktičku granicu, prenosi drukčije značenje od uobičajenog izgovaranja: *Iz Njegove muke, iz Njegove smrti, iz Njegova utjelovljenja, iz Njegova života, rađa se | puno toga.* Budući da je prethodno propovjednik govorio o Isusu Kristu kao Novom Adamu, odnosno onome koji daje novi život, ne čudi da je upravo glagol *rađati* naglašen stankom i pojačanim izgovorom. Slično je i u rečenici: *a ja mislim da je svatko od vas ovdje*

svjestan, barem katolici, da nas Sveto Pismo || ne poznaje. Usto propovjednik naglašava pojedine riječi izgovarajući ih ne samo odvojeno stankama nego i razdvajanjem na slogove, kao što čini u riječi *pisano je: kad konačno dođe taj trenutak da mi Đavao ponovno pristupi, da me ponovno napastuje, da mi ponovno dolazi taj izazov, nešto mi je primamljivo, da znam reći: "Neću to učiniti jer pi-sa-no-je"*. Propovjednik rijetko ističe riječ povišenim izgovorom kao u primjeru: *Zato bih vam savjetovao tijekom Korizme, ne bi bilo loše uz te stvari redovite koje ste VRLO vjerojatno izabrali, nečeg se odrekli, negdje se borite, uzmite i čitajte Sveto Pismo.*

Ritam je često baritonski kao primjerice u ponavljanju rečenica:

NIJE LOŠE pretvoriti kamen u kruh i najesti se. NIJE LOŠE da ja skočim s vrha hrama i da anđeli meni služe, da me čuvaju. To se čovjeku čini jako privlačno. I ja bi tako. NIJE LOŠE imati. Sve ću ti dati. NIJE LOŠE, to se čovjeku čini. Ovo bi moglo biti dobro.

Isticanjem tih dviju riječi propovjednik je naglasio ideju da grijeh može biti privlačan. Da su Adam i Eva bili u prijateljskom odnosu s Bogom kada su imali povjerenja u Njega, propovjednik naglašava na sljedeći način: *E tako ovdje, DOK VJERUJU BOGU, živi su. DOK VJERUJU BOGU, čuvaju njegovu zapovijed. DOK VJERUJU BOGU, u zajedništvu su s njim.*

Na drugu korizmenu nedjelju propovjednik opet najčešće pri naglašavanju određene riječi koristi stanke isticanja: *Počinje || svijetliti iz Krista*. U tom primjeru naglašena je riječ *svijetliti* koja je kroz propovijed općenito ponovljena u svojim različitim oblicima (*svijetliti*, *svjetlost*) najviše puta. Rečenični dijelovi isto mogu biti odvojeni pauzom i naglašenim izgovorom kao u ovom primjeru: *Ali kad ZNAŠ kud ideš, || kad ZNAŠ zašto ideš, kad ZNAŠ koji je cilj, || onda čovjek itekako nađe snage za boriti se.* “Na taj način propovjednik je naglasio da je bitno u vjerskom životu osmisliti borbu, znati zašto i za što se borimo. Isticanje svake riječi u rečenici prisutno je u ovom primjeru: „*NEMOJ OSTATI OVDJE!*“ Time je istaknuto značenje svake pojedine riječi, značenje svake do njih važno je. Propovjednik je pojedine riječi naglasio i razdvojenim izgovaranjem radi razumijevanja, obraćanja pažnje slušatelja: *Mi svi zajedno kad molimo kažemo: „Oče naš koji jesi na-ne-be-si-ma.“* Zatim: *Nikad ne koristimo takvu riječ: zlo-pa-ti-ti-se. To vam znači boriti se, živjeti kršćanskim životom u ovome svijetu s vjerom – pre-o-bra-zit-ću-se.* Glagol *zlopatiti* propovjednik je izgovorio sporije i slogovano jer se radi o važnoj informaciji i tako je olakšao praćenje i razumijevanje, dok je glagol *preobraziti* izgovorio razdvojeno da bi naglasio poruku evanđelja o Isusovu preobraženju i činjenicu da će svaki vjernik uskrsnuti.

Iako je tempo 4.9 sloga u sekundi (584 sloga u 2 minute govora), u izgovaranju pojedinih riječi dobije se dojam brzog govora i brzopletosti. Pojedine riječi ističe koristeći

stanku prije i mijenjanjem intonacije i glasnijim izgovaranjem riječi, ili produljenim ili razlomljenim izgovaranjem riječi u slogovima. Ima manje izmjene tempa ubrzavanja kod opisivanja nekih radnji iz evanđelja ili nabiranja. Ubrzanje tempa redovito je prisutno kod nabiranja kao u primjeru: *Moraš piti, moraš jesti, a nekada nema hrane, nekad nema vode, nekad te boli, nekad pada kiša, nekad je ovako, nekad je onako, a nekad je jako lijepo*. U važnim informacijama redovito uspori tempo što pomaže boljem razumijevanju i praćenju (posebno kod uvođenja novih informacija). Stanke su većinom logičke iako ima puno zastajkivanja između pojedinih riječi (nepotrebnih) što narušava dikciju i razumijevanje (lako praćenje) u nekim dijelovima propovijedi.

Trajanje propovijedi na prvu korizmenu nedjelju je 15 minuta i 43 sekunde, a na drugu korizmenu nedjelju 11 minuta.

Propovjednik govori u višem registru, a takav dojam potencira nazalnost u njegovu glasu što umanjuje ugodnost njegova glasa. Čujno je kraćenje naglasaka i ubrzavanje u izgovoru pojedinih riječi te ikavski ostvaraji jata što je oznaka dijalektalnosti te je zbog toga cijeli govor manje elokventan, a dikcija je slabija. Govornik odaje svoje regionalno porijeklo koristeći regionalizam *zera* (malo): *ali ako i zeru dublje želite ući u ova čitanja...*; te kolokvijalizam *stvar* (praznog značenja): *Događa se ta stvar*. Zatim glagol *uprskati*. Često je korištenje zamjenice *nekakav* u različitim gramatičkim oblicima (čak 13 puta u analiziranoj propovijedi) čime postaje poštapalicom. Brojna su i zastajkivanja. Time su i glatkoća i elegancija govora umanjene.

7.2.3. Govorna izvedba Dražena Marije Vargaševića

Propovjednik koristi stanke isticanja pri naglašavanju pojedinih riječi: *Tko je s Isusom, tko je s Njim čvrsto povezan, tko se priklanja, podvrgava, sluša Njegovu riječ, taj ima zaštitu || cijeloga neba. Ali || da li se ja hranim molitvom Isuse (...) Da li ja || jedem kruh koji mi daje snagu za vječni život?* U tim je primjerima stanke radi isticanja riječi koja slijedi, odnosno značenje riječi istaknuto je stavljanjem stanke ispred nje. Propovjednik u jednom primjeru naglašava riječ *nema* produžujući njezin izgovor i stavljanjem stanke nakon nje čime se slušateljeva pažnja zadržava na toj riječi: *Isus ruši, ruši sve te ljudske podjele i strahove. Za Njega nema, || za njega nema straha*. Ekspresivnosti doprinose i brojna variranja u glasnoći koja su u ovog propovjednika najveće. Iznimno glasni dijelovi propovijedi su dijelovi gdje propovjednik niže retorička pitanja čime i pojačavanjem glasa želi poručiti koliko je bitno razmisliti o tim pitanjima *To će Isus meni i tebi reći kad nas pogleda u srce: Gdje ti je poštenje?*

Gdje ti je pobožnost? Gdje ti je spremnost da oprostiš? Gdje ti je poniznost? te u dijelovima na kraju propovijedi gdje proziva državne vlasti: *Izbacili su Isusa iz usana Europe, a mi smo dio te Europe. Što mi možemo očekivati od takve Europe? Što mi možemo očekivati od takve vlasti?* U ovom slučaju pojačavanje glasnoće povezano je s izražavanjem ljutnje i poticanja slušatelja na buđenje. U eksklamacijama isto je prisutno glasnije izgovaranje kao u primjeru molitvenog vapaja: *Ti Isuse, ti govoriš istinu, ti mi otkrivaš što je u mom srcu. Ti si moj spasitelj, pomози mi! Pomози Isuse. Ti si jedini moj Spasitelj*. Ovu primjeri popraćeni su i ubrzanim izgovaranjem što dodatno stvara dojam hitnosti postupanja kako propovjednik savjetuje. S druge strane, molitveni zaziv može biti izgovoren i tiho, kao u šaptu kao na kraju propovijedi: *Ako tako činim, straha nema. Ako tako ne činim, Bože, smiluj mi se da što prije tako počnem*. Stišavanjem glasa propovjednik daje dojam da se obraća pojedincu i da ono što govori nešto je intimno što se tiče samo duše i Boga, dakle izdvaja pojedinca iz mase. Nakon jako glasnog dijela uvijek dolazi stišavanje (a i na planu cijele propovijedi promatrano propovjednik u početku govori sporije, staccato, bez velikih izmjena u tempu i glasnoći, u središnjem dijelu pri argumentiranju nastupaju veće varijacije u tempu i glasnoći, dok na kraju propovijedi i tempo se usporava i govor postaje tiši, skoro u šaptu. To dinamizira cijeli govor (izmjena *crescenda* i *decrescenda*). Govornik logički naglašuje dijelove propovijedi te se izmjenjuju oksitonski i baritonski ritam osobito prisutno kod ponavljanja riječi :

SAD je vrijeme milosti. SAD je vrijeme spasa. (...) To će Isus meni i tebi reći kad nas pogleda u srce: GDJE TI JE poštenje? GDJE TI JE pobožnost? GDJE TI JE spremnost da oprostiš? GDJE TI JE poniznost? (...) TI Isuse, TI govoriš istinu, TI mi otkrivaš što je u mom srcu, TI si moj Spasitelj!

U tim primjerima riječi su glasnije izgovorene čime se rečenični smisao precizira, kao što je u potonjem primjeru ističući zamjenicu *Ti* propovjednik naglasio poruku da je Isus jedini Spasitelj.

Česte stanke isticanja. Jedan od primjera je već na početku propovijedi gdje se na taj način pojačala antitetičnost dvaju pojmova: *Sljepoća. || Tama. || i naspram nje vid || i svjetlost*. te pri kraju propovijedi: *Ima puno godina kako je mudri teolog rekao: „Kršćani dvadesetprvog stoljeća će biti mistici || ili ih neće biti.“ (...) I pita te: „Vjeruješ li?“ Odgovaram: || „Vjerujem“.* (3. korizmena nedjelja) U nekim dijelovima propovijedi koji su ubrzan propovjednik završava naglom pauzom nakon čega izgovara suprotnu misao od one koju je izrekao:

nema više smisla da više odgađamo da budem na tom putu. Nema smisla da nijednu poruku, nijedno područje svoga ponašanja ostavljamo za neku budućnost, da je promijenimo, da čekamo. Ne. || Ovo je vrijeme obraćenja. Prijelomno vrijeme...osvijestimo se, probudimo se!

Tako je stanka nakon *Ne* zadržala slušatelje u iščekivanju što će govornik sljedeće reći. Izmjene u glasnoći su kao u propovijedi na treću korizmenu nedjelju prisutne. Vrlo glasno izgovorene sa svakom riječi naglašene su i eksklamacije poput: *PROBUDI SE TI ŠTO SPAVAŠ!* te opomena vjernicima za osuđivanje drugih: *JA NE MOGU NIKOGA OSUDITI*. Pojačavanje govora prisutno je pogotovo pri kraju propovijedi:

Ako naše srce nije katedrala Kristova, ako nije svjetlo Kristovo u njemu, a Bog jest u nama po tome što smo Njegova stvorena bića. Čak i ako netko nije kršten, on je stvorenje Božje i može kazati: „Prihvaćam te jer sam Tvoje dijete.“ Ako smo kršteni, još je snažnije Bog u nama prisutan, a najsnažnije ako smo u stanju milosti, a vrhunski, od toga nema, je prisutan ako potpuno prihvatimo Njegovu volju i sjedinimo se s Njim u ljubavi.

Stišavanje je kao na trećoj korizmenoj nedjelji najčešće prisutno u molitvenim zazivima: *Gospodinu je mило da mu kažemo: „Gospodine moj, oprosti mi svaki moj grijeh! Ti vidiš svu moju sljepoću! Ne ostavi me slijepoga. Oprosti mi, Isuse! Ja se kajem iskreno za sve što sam u životu loše učinio.“ Šaptom izgovoreni dijelovi posebno ilustriraju molitveni odnos s Isusom:*

Znajmo, Isus nam pristupa. Vjeruješ li? Pristupa ti ovog časa u ovoj riječi, pristupa ti po molitvom pristupa ti po skrušenom prihvaćanju situacije, odricanju grijeha i opredjeljenju za Njega koji je svjetlost i pita te: „Vjeruješ li?“ Odgovaram: „Vjerujem.“

Logičko isticanje isto doprinosi ekspresivnosti kao u primjerima:

MORAMO biti blizu jedni drugima. MORAMO pustiti na stranu sve što nije bitno za nas i darivati Isusovu svjetlost, prije svega, djelima (...) VJERA da je Bog gospodar situacije, VJERA da je Bog u svome sinu supatnik naš na križu, da suosjeća, da je u svakom od nas na bilo koji način, na bilo kojoj razini pogođen ovom situacijom, UFANJE, UFANJE da je u njemu naša sigurnost. UFANJE da će nas On izbaviti, da će nam On dati dane svjetlosti, mira i radosti (...) NAMA TREBA dodir sakramenata, NAMA TREBAJU pobožne ruke, NAMA TREBA Isus i tjelesno i ne samo duhovno...

Propovjednik Vargašević ima najveće varijacije u tempu od svih analiziranih propovjednika. Na početku govori izrazito sporo i s brojnim stankama što stvara *staccato* ritam. Tempo govora u propovijedi na četvrtu korizmenu nedjelju je 2.9 sloga u sekundi (353 sloga u 2 minute) što je ispod normalne brzine govora, s brojnim pauzama uz ubrzanje tempa u sredini propovijedi gdje mu je brzina 4.3 sloga u sekundi (514 slogova u 2 minute) što ulazi u normalni raspon. Trajanje njegove propovijedi na četvrtoj korizmenoj nedjelji je 24 minute i 30 sekundi, a na trećoj korizmenoj nedjelji je 16 minuta i 37 sekundi.

Glas ovoga propovjednika je srednje visine, ugodan, zlatan, iako se zbog nazalnog prizvuka čini višim nego što doista jest. Govor (naglasci i samoglasnici i suglasnici) je blizak standardu. Čujno je ipak mediteransko /l/ koje odaje dubrovački utjecaj na izgovor inače slavonskog propovjednika. Propovjednik ima dostatnu dikciju, a izgovor je vrlo afektivan.

Može se zaključiti da je govor ovog propovjednika ekspresivan čemu najviše doprinosi korištenje stanki isticanja, variranje u glasnoći (iz šapta u glasni govor) i tempu (ubrzavanje i

usporavanje), dobro logičko isticanje. Iako je propovijed trajala skoro 20 minuta, nije zamorila slušatelje upravo zbog dinamičnosti. Ugodan glas, dostatna dikcija i standardni izgovor čine ovog propovjednika elokventnim.

7.2.4. Govorna izvedba Roberta Perišića

Propovjednik u propovijedi na četvrtu korizmenu nedjelju vrlo rijetko koristi stanke i varijacije u glasnoći što stvara dojam *legato* intonacije i monotonosti govora. Gdjeđje ima isticanja pojedinih riječi s povišenom intonacijom kao u primjeru glagola *nije*: *Taj pisac toga članka nastavlja dalje svoje razmišljanje i govori o tome kako se danas komentira da je crkva ukinula svete mise. NIJE ih crkva ukinula niti će ih ikada ukinuti.* Samo je jedan primjer iz propovijedi glasnijeg izgovaranja: *Znam i siguran sam. NIKADA NEĆE NA OVOME SVIJETU NESTATI SVETE MISE.* Primjer logičkog isticanja je: *Mi stariji tako često zaboravimo na onu djetinju ljubav, djetinju odanost i djetinju radost koju trebamo živjeti i osjećati u odnosu na našeg Gospodina. TI nas na to podsjećaš...*

U par primjera prisutno je baritonsko isticanje, posebno kod ponavljanja riječi:

MOLIMO, draga braćo i sestre, MOLIMO za crkvu i za svijet u ovo teško vrijeme. MOLIMO i činimo žrtve, činimo pokoru. Neka nam se Bog svima smiluje. (...) Ima jedan dječak KOJI SILNO ŽELI primiti svetu Pričest. KOJI SILNO ŽELI primiti Isusa u svoje srce...

U propovijedi na Cvjetnicu propovjednik je upotrijebio par stanki isticanja kao u ovom primjeru: *zapravo nas želi staviti pred Isusa Krista – Kralja || i Gospodina.* Baritonski ritam prisutan je u i sljedećim primjerima: *I KAD SE SVE poljulja i KAD SE SVE ruši, pa i KAD SE SVE sruši, ništa ne može potresti Isusov križ.*

Iako je tempo njegova govora 3.3 sloga u sekundi zbog slabe ekspresivnosti govor djeluje još sporije, a ritam je *legato*. Trajanje njegove propovijedi na četvrtu korizmenu nedjelju je 11 minuta, a na Cvjetnicu 10 minuta.

Monotoni dojam, uz spori tempo, stvorio je i neugodan nazalan i faringaliziran glas što je potpomoglo percipiranju glasa ovog propovjednika višim nego što jest, a to je fonetski, estetski nepoželjno. Dikcija je dostatna, a sam izgovor (naglasci, samoglasnici i suglasnici) je unutar OPIH-a.

Zaključiti se može da je govorna izvedba ovog propovjednika nedovoljno ekspresivna te da naginje monotoniji upravo zbog izostanka stanki isticanja i logičkog isticanja, elegancija je umanjena neugodnim glasom propovjednika.

7.2.5. Govorna izvedba Antonija Marija Ćirka

Propovjednik Ćirko ne koristi stanke te posebnog naglašavanja pomoću glasnoće i visine nema. Ponegdje ima blagog logičkog isticanja kao u primjerima iz propovijedi na Veliki četvrtak: *nego nas Isus je pozvao da u ovim vremenima znamo se nagnuti NAD MALENA, da se znademo nagnuti NAD SLABE, da se znamo nagnuti NAD PATNIKE i unijeti u njihov život tračak svjetlosti*, naglašavajući tako kojim su skupinama kršćani poslani pomagati. U primjeru: *ISUS, || On se spušta ponizno u malu hostiju i daruje nam sama sebe. ISUS || u svojoj nezaustavljivoj ljubavi prema čovjeku čini čudo svoga srca. Evo, promislimo malo koja je to velika tajna.*

Tempo je njegova govora 4 sloga u sekundi (472 ili 482 sloga u 2 minute) (i time ulazi u normalan tempo), a ritam govora ujednačen, primjeren. Obje propovijedi su kraće od svih analiziranih – na Veliki Četvrtak 9 minuta, na Cvjetnicu 6 minuta i 32 sekunde.

Glas ovog govornika je najniži među analiziranima te je ujedno i najugodniji. Ipak, vrlo je čujan zagrebački naglasak i neutralizacija vokala što umanjuje elokventnost.

Iako je tempo ovog propovjednika normalan, ritam ujednačen, a glas nizak i ugodan, zbog izostanka stanki, logičkog isticanja i variranja u glasnoći, visini i tempu propovijed djeluje monotono, čitalački i bezizražajno.

8. Rezultati i rasprava

Provedenom analizom može se zaključiti da sve propovijedi dijele neke zajedničke karakteristike. To je ponajprije da u uvodnom dijelu počinju s oslovljavanjem i to većinom s *braćo i sestre* ili *draga braćo i sestre* (v. gore Kišiček, 2010 i Žanpera, 2020). Jedino je propovjednik Šibalić na prvoj i drugoj korizmenoj nedjelji započeo s pozdravljanjem publike: *Hvaljen Isus i Marija!* Jedino je propovjednik Vargašević na četvrtu korizmenu nedjelju započeo svoju propovijed naglo, dakle bez pozdravljanja i oslovljavanja, iako je tijekom propovijedi oslovljavao okupljenu zajednicu s *braćo i sestre*. Osim na taj način, propovjednici oslovljavaju vjernike s *dragi vjernici, dragi župljani* kao što je učinio propovjednik Perišić na četvrtoj korizmenoj nedjelji. Propovjednik Stojić oslovio je vjernike na četvrtoj korizmenoj nedjelji s: *Evo, dragi moj ljubljani narod, građani Zagreba, što nas sve zahvaća ovih dana!* Na taj način stvorio je veću prisnost sa slušateljima ostvarujući svrhu samog početka govora. U

svim propovijedima izostalo je predstavljanje govornika (imenom i prezimenom) što je razumljivo jer vjernici poznaju svećenika te to nije potrebno. Međutim svaka propovijed na početku ima lokalizaciju i kontekstualizaciju liturgijskih čitanja. U tom dijelu propovjednici obavještavaju vjernike u kojem su dijelu korizmenog vremena, koje se čitanje i evanđelje slušalo, iznose neke pojedinosti u vezi s evanđeljem (kao što čini propovjednik Stojić na prvoj korizmenoj nedjelji: *Imamo različite verzije, ali Matejevo evanđelje nam donosi najviše detalja*, te ističu važnost tih čitanja za vjernike danas. To već ulazi u retoričku komponentu stvaranja zanimanja za temu. Osim na taj način propovjednici su probudili interes publike dijeleći priču ili osobno iskustvo kao što je učinio isti propovjednik na nedjeljnoj misi poslije potresa u kojoj je podijelio frustraciju sa slušateljima zbog propalih planova čime je slušatelje uveo u glavni dio propovijedi i u središnju misao da je sve na zemlji prolazno osim Boga. Propovjednik Perišić učinio je to na petu korizmenu nedjelju dijeleći priču o čitanju članka koji govori protiv ukidanja misa čime je uveo slušatelje u glavni dio i središnju misao da Bog nije napustio vjernički narod. Neki su propovjednici stvorili zanimanje za temu identificirajući se s vjernicima, odnosno spominjanjem alarmantnosti stanja u svijetu kao što je učinio propovjednik Šibalić spominjući na početku druge korizmene nedjelje nezdravu užurbanost koju svi osjećaju u modernom svijetu zbog koje propuštaju čuti radosnu vijest spasenja. Propovjednik Vargašević na četvrtu korizmenu nedjelju istaknuo je nesigurnost i strah koju svi vjernici osjećaju u vremenu pandemije i potresa te je postavljanjem retoričkih pitanja vjernicima uveo u glavni dio propovijedi, odnosno u tumačenje evanđelja. Na treću korizmenu nedjelju isti propovjednik je iznio problem krize vjere u vječni život te postavljajući retorička pitanja potaknuo je vjernike na promišljanje o tome u čemu je spas za vjernika čime je uveo slušatelje u tumačenje evanđelja i središnju misao da je jedino Isus Krist Spasitelj. Specifičnost propovijedi na četvrtu korizmenu nedjelju (istog propovjednika) je i nagli početak bez pozdravljanja i oslovljavanja, svojevrsni *in medias res* početak koji je iznenadio je publiku. Neki su propovjednici stvorili zanimanje za temu ističući važnost evanđelja i propovijedi (usp. Žanpera 2020: 54) kao što je učinio propovjednik Stojić na prvu korizmenu nedjelju naglasivši da je evanđelje bitno jer će osposobiti vjernike na ispravno reagirati na napast. Propovjednik Perišić istaknuo je na Cvjetnicu da cijeli svijet na taj dan kliče Isusu: „*Hosana!*“ i na taj način naglasio važnost evanđeoskog Isusova ulaska u Jeruzalem, a u vjernicima je probudio osjećaj ponosa i stvorila se atmosfera svečanosti. Ipak, propovjednik nije iskoristio retoričke taktike (figure ili slikovitiji govor općenito) čime bi uspješnije naglasio važnost onoga o čemu će govoriti (usp. Žanpera 2020: 55). Propovjednik Ćirko na zanimljiv način započeo je svoje propovijedi nabranjem otegotnih okolnosti u kojima se nalaze vjernici (propovijed na

Cvjetnicu). Na Veliki četvrtak isti je propovjednik istaknuo radost duhovnog zajedništva s vjernicima unatoč fizičkoj udaljenosti. Pokazujući da je svjestan situacije i ohrabrujući vjernike da unatoč tomu iskreno sudjeluju na misnom slavlju. Obuhvaćajući tako širu publiku, dakle sve gledatelje misnog prijenosa na *Laudato* TV-programu, stvorio je zanimanje za temu propovijedi ali i naklonost prema sebi. Stvaranje naklonosti je, dakle drugi važan cilj uvoda koji je, slično propovjedniku Ćirku, ostvario i propovjednik Perišić na Cvjetnicu izricanjem žalosti nad osiromašenom liturgijom i neprisustvu vjernika na misnom slavlju te istovremenim ohrabrenjem:

I mi smo navikli u našim crkvama svečano slaviti ovaj blagdan, ali evo danas opet smo u svojim domovima, u svojim kućama, opet smo mi ovdje u crkvi sami, ali u isto vrijeme duboko povezani jedni s drugima jer nas ne povezuje ono ljudsko, nego nas povezuje ono božansko. Povezuje nas sam naš Gospodin Isus Krist.

Naklonost prema govorniku retorički najuspješnije ostvaruje se pohvalom publike ili retoričkom skromnošću – kao što je učinjeno u većini analiziranih propovijedi (usp. Žanpera 2020: 55). Upravo spomenuti propovjednici Perišić i Ćirko jedini su u analiziranim propovijedima koji su izravno pohvalili publiku izdvajajući herojstvo državnih vlasti, medicinskih djelatnika, pojedinaca. Propovjednik Perišić u propovijedi na četvrtoj korizmenoj nedjelji pohvalio je državne vlasti zbog savjesnog obavljanja svoga posla te jednog dječaka stavljajući ih kao primjer dobrog ponašanja svim ostalim vjernicima. Propovjednik Ćirko na Veliki je četvrtak pohvalio medicinske djelatnike za njihov posao. Retoričku skromnost koristili su propovjednici Stojić i Šibalić. Propovjednik Stojić u svojoj propovijedi na četvrtoj korizmenoj nedjelji istaknuo je nemoćnost koju je i on osjećao tijekom preživljenog potresa i poteškoću pripremanja propovijedi na taj dan. U istoj propovijedi, obraćajući se publici s *ljubljeni narod*, dodatno je stvorio prijateljsku atmosferu, prisnost s vjernicima te je time stekao njihovo povjerenje. Propovjednik Šibalić na prvoj korizmenoj nedjelji istaknuo je vlastitu manjkavost propovijedanja naspram vještog naviještanja Božje Riječi apostola Pavla. Na drugu korizmenu nedjelju isti propovjednik identificirao se s vjernicima da i on poput njih živi vrlo užurbano. Stvaranje naklonosti prema govorniku jedino je izostalo kod propovjednika Vargaševića. Usto osim na početku ostaviti dojam retorički skromnog govornika moguće je i različitim komentarima tijekom propovijedi kao što je učinio propovjednik Ćirko naglasivši vlastitu malenost naspram veličine svećeništva na koje je pozvan.

Nadalje uvodni dio dobro je povezati s glavnim dijelom i to su uspješno učinili propovjednici koji su koristili priču iz vlastitog iskustva ili priču koja je aktualizirala evanđelje.

U zaključku većine propovijedi izostala je najava kraja. Imale su je samo dvije propovijedi - propovjednika Vargaševića (3. korizmena nedjelja) i propovjednika Šibalića (1. korizmena nedjelja). Sažimanje je u većini propovijedi ostvareno kroz ponavljanje središnje misli što su imale sve analizirane propovijedi. Međutim ponavljanje temeljnih ideja imala je jedino propovijed Damira Stojića na četvrtu korizmenu nedjelju: *Na prvo mjesto bogoljublje, na drugo čovjekoljublje*, i na prvu korizmenu nedjelju:

Dakle, dakle Krist bez križa – osnovna napast. Kršćanstvo bez križa i križ bez Krista. Evo, braćo i sestre, evo, činimo ispit savjesti na početku korizme. Majka Crkva nam daje ovo Evanđelje danas, upravo danas, zato da propitkujemo sebe i na koji način mi padamo kada tražimo Boga, odnosno kad tražimo materijalne i svjetovne stvari bez Boga. Nisu to loše stvari, ali ne smiju ići protiv Boga. Ili kad tražimo Boga na svoj način, ili kada činimo kompromis sa zlim.

Većina propovijedi nema retorički uspješan efektni završetak međutim sve propovijedi imaju poziv na kraju (usp. Žanpera 2020: 56–57). Efektni završetak ima pet propovijedi i to je učinjeno usklikom (retorička figura eksklamacije kojom se postiže pojačanje ekspresivnosti): *I zato naša sveta katolička crkva i mi svećenici imamo hrabrost, hrabrost reći: Radujte se, braćo i sestre i veselite se.* (4. korizmena nedjelja, Damir Stojić) ili antimetabolom i citiranjem liturgijske molitve: *Kršćanstvo bez križa i križ bez Krista. (...) Na početku korizme je ispit savjesti i kleknut i reći: „Mea culpa, moj grijeh, moj grijeh, moj preveliki grijeh!“ i učinit jednu dobru ispovijed kada bi slijedili Isusa Krista. Amen.* (1. korizmena nedjelja, Damir Stojić). Propovjednik Ćirko svoju je propovijed na Veliki Četvrtak završio vrlo dirljivo, riječima: *„Volim te!“* koje su vjernici pozvani reći svojim bližnjima i retoričkim pitanjima:

Neće biti obred pranja nogu, ali neka večeras bude u našim domovima, bude obred ljubavi, obred ljubavi da znademo jedan drugoga pogledati i reći: „Volim te! Volim te!“ Da slušamo svoje srce i da dopustimo da nam to srce govori: „Kako da usrećim svoga bližnjega? Što mogu učinit za svoga bližnjega?“ Da večeras promislim: „Tko je potreban moje ljubavi?“

Jedino je propovjednik Vargašević koristio citat poznatog teologa te je kraj svoje propovijedi obogatio originalnom metaforom kojom je vjernike ohrabrio nazvavši ih *katedralom duha* u tami svijeta:

Ima puno godina kako je mudri teolog rekao: „Kršćani dvadesetprvog stoljeća će biti mistici ili ih neće biti.“ Prijelomno vrijeme...osvijestimo se, probudimo se mi koji spavamo, ustanimo od mrtvih. Budimo Isusovi potpuno, oslonimo se samo na Njega i bit ćemo katedrala duha za ovaj svijet koji Boga traži i treba. Bit ćemo okrilje blagoslova u koji se mogu skloniti oni koji su dezorijentirani, u velikom strahu, izgubljeni. Bit ćemo produžene ruke Božjega Milosrđa u ovom svijetu kojeg jedino Božje Milosrđe može spasiti. Amen.

Samo je jedna analizirana propovijed završila dramatično, iznenađujuće, a to je propovijed na prvu korizmenu nedjelju Ivana Šibalića koji je završio svojevrsnim pobijanjem protivnikove tvrdnje i riječima koje nalikuju *ad baculum* argumentom:

To je naš poziv i ovo nije nekakav govor svećenika koji je s propovjedaonice dužan nešto reći, nego ako vi to stvarno ne vjerujete, onda ste na krivom mjestu. Bolje se predajte užicima ovoga svijeta. Bolje se predajte slabostima svojim. Bolje se predajte ovome svijetu, nego da idete bez veze na Misu ako to stvarno ne vjerujete. Obnovimo u sebi tu vjeru svi koji smo ovdje, svi, i puno više od nas koji smo ovdje smo pozvani jednoga dana zajedno se naći za stolom Gospodnjim.

što aludira na hitnost obraćenja što je ujedno jedna od karakteristika propovijedi, odnosno njezina transformacijska uloga. Slično je postigao i propovjednik Vargašević u objema propovijedima ističući da je krajnje vrijeme za obraćenje te da vjernici ne smiju odgađati promjenu života.

Središnja misao u propovijedima najčešće je argumentirana, odnosno približena slušateljima kroz analogije, primjere i ilustracije, kao što su i uočili homiletičari (Craddock, Brown, usp. poglavlje 4.2.2. *Figurativnost i argumentacija propovijedi*) Analizirane propovijedi to potvrđuju jer najviše koriste primjere u približavanju glavnih ideja evanđelja. Figurativnost svakog javnog govora ponajprije se temelji na tropima, tako i analizirane propovijedi obiluju figurama poput metafora, metonimija, personifikacija, usporedbi te figura misli poput parafraza, antonomazije, antiteze, retoričkih pitanja. Usto propovijedanje dinamiziraju ponavljanja, upravni govor, morfološke figure. Rjeđe su figure: ironija, oksimoron, antimetabola. Puno je metafora, metonimija i antonomazija iz biblijskog sloja što je razumljivo jer su propovijedi pune biblijskih citata (usp. Žanpera 2020: 59). Isto tako mnoge figure su klišeizirane i konvencionalizirane, posebno metafore i metonimije. Najviše originalnih figura, tropa imale su propovijedi propovjednika Vargaševića. Promišljanje o važnim životnim i egzistencijalnim pitanjima postignuto je retoričkim pitanjima. U svim propovijedima istaknute su temeljne kršćanske vrijednosti koje odgovaraju korizmenom vremenu, a to su većinom oprost, kajanje, milosrđe, molitva, ljubav, spasenje, vječni život. Propovjednici su i aktualizirali evanđelje i problematizirali društvene situacije. Propovjednik Vargašević središnje misli svojih propovijedi približio je vjernicima kroz primjere koji tematiziraju aktualna događanja: korona virus, cjepiva, potres, raspravu oko ukidanja javnih misa. Ujedno je ovaj propovjednik najviše kritizirao postupanja vlasti i ljudi u pandemijskoj krizi te je time preuzeo najveći govornički rizik (s obzirom na to da je općeprihvaćeno medijsko razmišljanje pozitivno glede epidemioloških mjera i cjepiva). Drugi propovjednici Ćirko i Perišić s druge su strane pozitivno vrednovali ponašanja vlasti, medicinskog osoblja pohvalivši ih u svojim propovijedima. Propovjednik Perišić izravno je pozvao vjernike na poslušnost državnim vlastima. Propovjednik Stojić na već spomenutoj četvrtoj korizmenoj nedjelji poslije potresa izrazio je strah i osjećaj nemoći zbog potresa, ali je i ohrabrio vjernike na stavljanje svoje sigurnosti jedino u Boga. Jedino propovjednik Šibalić nije primijenio evanđelje na aktualna teme. - nema

aktualizacije!

Jedno od istraživačkih pitanja bilo je kakva je figurativnost u analiziranim propovjednicima. Iz analize se može zaključiti da bi propovjednici mogli više koristiti retoričkih figura te bi tako njihove priče, primjeri i ilustracije bili dojmljiviji i snažniji.

Analizirani govornici ekspresivnost u govornoj izvedbi najčešće su postizali koristeći stanke isticanja i logičko isticanje u naglašavanju pojedinih dijelova zatim variranjem glasnoće i tempa. Najbrži tempo imao je propovjednik Šibalić koji je ostao opet u normalnom rasponu zatim propovjednik Stojić. Ono što je stvorilo dojam brzog govora je ubrzani izgovor pojedinih riječi (i česte brzopletosti) te kraćenje naglasaka i zanaglasnih duljina u obojice propovjednika. U normalnom rasponu brzine govora je i propovjednik Ćirko. Sporiji tempo imale su propovijedi propovjednika Vargaševića (najviše zbog čestih i dužih pauza) i Perišića, iako prema slušnom dojmu propovjednik Perišić djeluje najsporiji, a tomu je doprinijela monotonija propovijedanja.

Što se tiče ekspresivnosti, većina propovjednika upotrijebila je stanke razgraničenja, logičke stanke kako bi naglasila prethodnu ili sljedeću riječ. Isto tako riječi su naglašene glasnijim izgovorom te povišenjem intonacije. Najveće varijacije u glasnoći, pojačavanje i stišavanje koristio je propovjednik Vargašević. U većini propovijedi prisutne su i varijacije u tempu, redovito ubrzavanje pri nabranju ili prepričavanju događaja iz evanđelja te usporavanje tempa kod isticanja novih informacija. Neki propovjednici koristili su razlomljeno izgovaranje riječi (na slogove) (propovjednici Šibalić, Stojić, Vargašević) primjerice kod uvođenja nove informacije ili radi objašnjavanja značenja izgovorene riječi. U analiziranim propovijedima prisutno je i logičko isticanje pojedinih informacija. Uz ispravno korištenje tih prozodijskih sredstava neki propovjednici koristili su nelogičke, nepotrebne stanke čime se narušavala sintaktička cjelina poput propovjednika Šibalića. Slabo ili nikakvo korištenje prethodno nabrojanih sastavnica prisutno je u propovjednika Perišića i Ćirka čime su te propovijedi vrlo malo ekspresivne te ostavljaju dojam čitanosti i monotonosti (v. gore Žanpera, 2020: 56). U govornoj izvedbi analiziranih propovjednika promatrala se i ugodnost glasa te izgovor (i općenito dikcija, moguća čujna dijalektalnost, izražajnost). Što se tiče ugodnosti glasa, najugodniji glas imao je propovjednik Ćirko zbog niske fundamentalne frekvencije i propovjednik Vargašević koji je imao vrlo malo nazalnosti u glasu (zlatni glas). Može se uočiti da svi propovjednici imaju manje ili više nepoželjne nazalnosti u glasu što ih čini manje ugodnima. Pojedini propovjednici usto imaju faringalizaciju i laringalnu napetost pri izgovoru (Perišić i Šibalić).

Svaki javni govornik trebao bi imati dobru dikciju, tako i svaki propovjednik da bi ga slušatelji dobro razumjeli. Već spomenuto ubrzavanje u izgovoru pojedinih riječi zatim dijalektalnost smanjili su izražajnost kod propovjednika Šibalića i Stojića. Isto tako lijena dikcija udružena je s neutralizacijom vokala kod propovjednika Ćirka. Eleganciju govora umanjile su poštapalice koje su pojedini propovjednici koristili (propovjednik Ćirko. *evo*, Šibalić *stvar*, *nekakvo*; Stojić *zapravo*).

Najviše se dijalektalno porijeklo čulo kod propovjednika Stojića koji je porijeklom iz Kanade što su odale i neke gramatičke pogreške, poremećen izgovor glasnika /t/, tzv. engleski izgovor. Slavonsko porijeklo čujno je kod propovjednika Ivana Šibalića u kraćenju infinitiva, ikavskom ostvaraju jata te kraćenju naglasaka. Zagrebački izgovor čujan je kod propovjednika Ćirka u neutralizaciji vokala i pogreškama u mjestu i vrsti naglasaka u pojedinim riječima. Najbliži standardnom izgovoru bili su propovjednici Perišić (zagrebački urbani govor), i Vargašević (s pojedinim dubrovačkim karakteristikama izgovora).

Analizirane propovijedi u prosjeku traju 13 minuta što je dokazalo i istraživanje iz 2019. godine koje je pokazalo da katoličke propovijedi traju otprilike 14 minuta. Međutim to je opet iznad preporuke pape Franje da propovijedi traju maksimalno 10 minuta.²⁷ Najduže propovijedi imali su propovjednik Vargašević na četvrtu korizmenu nedjelju (čak 24 minute) i propovjednik Stojić na prvu korizmenu nedjelju (17 minuta).

Zaključno se može reći da je većina propovijedi imala dijelove retoričkog dizajna, ali da su ih različiti propovjednici uspješnije ili manje uspješno ostvarili. Retorički najuspješniji uvod imala je propovijed Damira Stojića na četvrtu korizmenu nedjelju jer je imala sve dijelove: pozdravljanje, oslovljavanje, stvaranje zanimanja za temu kroz dijeljenje priče iz vlastitog iskustva povezanu s iskustvom potresa u Zagrebu, oslovljavanjem publike s *ljubljeni moj narod!* te retoričkom skromnošću u kojoj je propovjednik istaknuo vlastitu nemoć u pripremanju propovijedi čime se stvorila prijateljska atmosfera i propovjednik se prikazao vjernicima kao dobronamjeren i vjerodostojan govornik.

Većina analiziranih zaključaka imala je sve dijelove: sažimanje, ponavljanje središnje misli i poziv. Međutim u polovici propovijedi izostao je efektan završetak, a u onima koje su ga imale, on nije bio originalan. Najuspješniji zaključak ostvario je propovjednik Vargašević na četvrtu

²⁷ „Istraživanje je pokazalo kako prosječna propovijed traje oko 37 minuta, dok propovijedi katoličkih svećenika u prosjeku traju 14 minuta. Najduže traju propovijedi crnačkih protestanata (54 minuta). U evangeličkim crkvama traju oko 39 minuta, a u ostalim protestantskim zajednicama oko 25 minuta.“ (www.bitno.net) (3.1.2021.)

korizmenu nedjelju koji je uz klasične dijelove: sažimanja, ponavljanje središnje misli, poziva završio propovijed s citatom poznatog teologa i ohrabrenjem vjernika da metaforički rečeno budu katedrala duha u svijetu koji je u tami. Može se reći da je u većini propovijedi uspješno aktualizirano evanđelje, ali da je figurativnost siromašnija i isključena s iznimkom pojedinih propovjednika među kojima je najoriginalniji bio propovjednik Vargašević koji je ujedno najviše i progovorio o stanju u svijetu u pandemijskoj krizi nabrojajući brojne primjere nesrazmjera u ponašanju vjernika i evanđeoskih istina. S druge strane, propovjednik koji je upotrijebio retorički najuspješnije priče bio je propovjednik Perišić dijeleći vlastito sjemenišno iskustvo (u propovijedi na Cvjetnicu) i priču o dječaku koji je htio primiti svoju prvu pričest na duhovni način (u propovijedi na četvrtu korizmenu nedjelju) koja je djelovala na emocije.

Govorna izvedba većine propovjednika nije dobra. Razlog tomu su nelogične stanke procesiranja, poštalice koje su umanjile elokventnost, nestandardni naglasci i izbor riječi, prisutna nazalnost u glasu, nedovoljno jasna dikcija što je umanjilo elokventnost. Zanimljivo je da su samo dva propovjednika (Vargašević i Stojić) koristila humor u svojim propovijedima, a najbolje uživljavanje, glumačke sposobnosti, interpretativno prepričavanje ostvario je propovjednik Stojić. Uz njega najuspješniju govornu izvedbu imao je propovjednik Vargašević. Ekspresivnost je postigao brojnim stankama isticanja, variranje u glasnoći (iz šapta u glasni govor) i tempu (ubrzavanje i usporavanje) te dobrim logičkim isticanjem. Usto boja njegova glasa bila je najugodnija, dikcija dostatna, izgovor i naglašavanje najbliže standardu. Govornoj eleganciji doprinio je originalan, poetski izbor riječi te govor bez poštalice i kolokvijalizama.

9. Prijedlog nastavne jedinice

PRIPREMA NASTAVNE JEDINICE -

Ciljevi nastavne jedinice:

- znati navesti i definirati dijelove retoričkog dizajna: strukturu govora i figurativnost
- moći uočiti i imenovati dijelove retoričke strukture u propovijedi te obrazložiti uspješnost ili neuspješnost upotrijebljenih tehnika
- moći odrediti dobru govornu izvedbu
- primijeniti znanje o retoričkom dizajnu i govornoj izvedbi na vlastiti

govor/propovijed

Očekivani ishodi učenja:

Uočiti važnost retoričkog dizajniranja govora (stvaranja zanimanja za temu i naklonost prema govorniku, figurativnosti i govorne izvedbe (ekspresivnosti, nečitavanja, prirodnosti u izlaganju).

Primijeniti te sastavnice na vlastito propovijedanje.

Oblici rada: frontalni rad, individualni rad

Metode poučavanja: izlaganje (monološka metoda), razgovor, problemski zadatak, analiza

Nastavna sredstva i pomagala: *Power-Point* prezentacija, laptop, projektor, uručak, radni listić.

ZADACI I VJEŽBE BLOK-SATA

1. zadatak: analiza transkribirane

propovijedi (uočavanje retoričkog dizajna)

2. VZGI

PLAN PLOČE

PowerPoint prezentacija

1. SAT (RETORIČKI DIZAJN)

UVOD (5 minuta)

Motivacija: Nastavnik započinje svoj sat predstavljanjem i pozdravljanjem polaznika. Zatim iznosi iznenađujuće podatke istraživanja, ankete provedenog na većem broju vjernika čiji rezultati otkrivaju da je najčešći uzrok vjerničkog napuštanja crkve te učestalih nedolazaka na misu upravo jednolične, nemaštovite propovijedi i neautentični propovjednici. S druge strane, poznato je da brojni vjernici dolaze na misu upravo zbog propovijedi, odnosno da bi

čuli riječ ohrabrenja za svoj život. Nastavnik pohvaljuje sudionike ističući važnost uloge svećenika-propovjednika u današnjem svijetu.

Najava teme: Nastavnik polaznicima govori da ako žele biti dobri propovjednici, odnosno poboljšati vlastito propovijedanje da je potrebno poznavati neka osnovna govornička pravila, budući da propovijed jest vrsta govora. Najavljuje zatim tijek sata: Danas će se polaznici upoznati s osnovnim terminima i definicijama pojedinih govorničkih pojmova i tehnika, koji bi trebali biti dio svake propovijedi. To će se ujedno oprimjeriti i demonstrirati. Retorički najvažniji dijelovi: uvod i zaključak analizirat će se na transkripciji jedne propovijedi. Sat će se zaključiti ponavljanjem svega rečenog te zadavanjem zadatka u kojemu će polaznici trebati smisliti propovijed poštujući pravila retoričkog dizajna i primjenjujući znanje o govornoj izvedbi na vlastito propovijedanje.

Prije razrade nastavnica će podijeliti uručke s osnovnim retoričkim pojmovima i definicijama te popratnom literaturom pomoću čega će polaznici moći pratiti izlaganje te bilježiti ono što čuju.

RAZRADA (35 minuta)

Izlaganje (25 minuta): Svaki javni govor ima svoju pripremu, odnosno prostor i vrijeme gdje se propovjednik pita o čemu će govoriti, zašto uopće govori te komu se obraća. Propovijedanje je nešto što je očito inherentno svećeničkoj službi, dakle ono je kao takvo nužno. Isto tako ono što propovjednik govori je određeno, on tumači evanđelje. Međutim govor, pa tako i propovijed nikada nije monolog, iako se na prvu tako čini s obzirom na to da jedino svećenik govori. Propovijed ne postoji bez slušatelja čiju pažnju propovjednik itekako treba ako želi da njegova poruka bude shvaćena. Retorika, znanost o javnom govorenju, svaki javni govor gleda kroz prizmu njegovih obaveznih dijelova: uvoda, glavnog dijela i zaključka. Osim što taj način gledanja olakšava sastavljanje govora, on uvelike olakšava praćenje govora. Zašto? Kao i svaki javni govor i propovijed ima svoj uvod i zaključak. Brojni retoričari ali i homiletičari u novije vrijeme govore o važnosti uvoda u stvaranju zanimanja za temu, stvaranje naklonosti, simpatija prema govorniku. Većina govora ima klasične dijelove: pozdravljanje, oslovljavanje, predstavljanje sebe te najavu onoga o čemu će se govoriti. I propovijedi najvećim dijelom počinju na taj način. Uloga uvoda je vrlo važna jer u njemu pridobijemo ili izgubimo slušatelje, odnosno njihovu pažnju. Zato je važno koristiti neke od tehnika među kojima su najpoznatije: retorička skromnost kojom ističemo neku svoju manu, priznajemo vlastite nesigurnosti i tremu. Drugi je način pohvala publike. Ono što se u

uvodu nikada ne bi trebalo pojaviti jest pokuda publike, pa tako ni u propovijedi. Česti su primjeri prozivanja onih koji ne dolaze na misu pred onima koji su na misi. Umjesto toga propovjednik bi trebao pohvaliti dolazak vjernika na misu i ohrabriti ih za slušanje Božje Riječi. Svrha je tih tehnika stvoriti odmah na početku govora ugodnu i prijateljsku atmosferu, a sebe prikazati kao dobronamjernog i vjerodostojnog govornika. To još uvijek ne motivira slušatelje da slušaju govor. Zato je važno ono što se u retorici naziva stvaranje zanimanja za temu. To se čini na razne načine, a neki od najpopularnijih su: ispričati priču iz vlastitog iskustva (primjerice ako mladima želite prenijeti istinske životne vrijednosti, možete spomenuti u priči način na koji ste razmišljali i radili kao mladi te ga usporediti s onim kako razmišljate sada, što se promijenilo), ispričati anegdotu ili vic, iznijeti šokantne činjenice čime se šokira (kao što sam ja u svome uvodu učinila iznijevši podatke o utjecaju i važnosti propovijedanja na dolaženje ili nedolaženje na misu), publika i ističe važnost onoga o čemu će se govoriti. Jedno od vrlo uspješnih načina je postavljati retorička pitanja koja potiču na promišljanje o vjerskim istinama i životnim pitanjima te izvrsno uvode u glavni dio. Dakle koju kod tehniku upotrijebili, važno je da uvod i glavni dio budu povezani.

Glavni dio većinom je temeljen na tumačenju evanđelja i njegovoj primjeni na vjernički život. U tom dijelu izriče se i glavna misao cijelog govora što je, zapravo, ono što želite da slušatelji ponesu svojim kućama i primijene u svome životu. Dakle osim interpretacijske strategije (tumačenje evanđelja), propovijed je upravo specifična zbog svoje transformacijske strategije, velike uloge u promjeni života vjernika i slušatelja. Kao što sam spomenula u uvodu, propovijedi mogu *život značiti* (u smislu obraćenja). Zato je važno da se propovijed ne pretvori u katehezu i nabranje povijesnih činjenica. Ono što je važno u glavnom dijelu jest približiti apstraktne evanđeoske istine i vrijednosti konkretnom životu vjernika. To se u propovijedi najbolje čini koristeći primjere, analogije i ilustracija. Primjer mahnitog kupovanja i stajanja u redovima za vrijeme korona-virus pandemije jednom je propovjedniku poslužilo da podupre središnju misao da nije sigurnost u ovozemaljskom zdravlju i zbrinutosti nego u uzdanju u Boga. Najbolji su oni primjeri koji su izvučeni iz osluškivanja konkretnog života vjernika, svijeta. Time propovjednik pokazuje svoju bliskost slušateljima, vjernicima. Da bi govor, propovijed osvojila slušatelje, vjernike i *urezala se u njihovo srce*, potrebno je koristiti i figure koje daju posebnu čar i slikovitost govoru. Nije isto reći: *Nemojte potratiti svoj život kao ne budite kockari svojih života, duša*. Druga rečenica bogatija je i bliža slušateljima upravo zbog metafore - kraljice svih figura. I ostale figure je dobro koristiti poput

maštovitih usporedbi, antiteza, personifikacija, metonimija. Pritom je jedino važno da ne pretjerujete i da figure nisu isključene, otrcane.

Umjetnost je započeti govor, ali je još veća umjetnost uspješno i završiti. Što se pod time podrazumijeva? Cijelo vrijeme govorimo o održavanju pažnje slušatelja, pridobivanju njihove pažnje. To ne može i ne smije završiti u uvodu govora, nego treba trajati kroz cijeli govor, a na kraju govora treba polučiti pamćenjem osnovnih ideja koje je propovjednik htio izreći. Zato na kraju propovijedi propovjednik treba ponoviti sve što je rekao u nekoliko točaka. Zatim bi trebao ponoviti središnju misao koja se inače kroz propovijed treba ponavljati više puta, biti popu *leitmotiva*. Budući da propovijed ima ulogu motivirati transformirati slušatelje, očekuje se i nekakav poziv na kraju propovijedi koji potiče vjernike na djelovanje. U propovijedima je to redovito poziv na molitvu, obraćeni život, veće zajedništvo, milosrđe i ljubav. Ono pak što daje veliku uspješnost i pamtljivost govora je efektni završetak koji nažalost često zna izostati u propovijedima. Efektni završetak jedna je pamtljiva rečenica, misao ili citat (primjerice citirate poznatog pjesnika) koji treba izazvati efekt: *Wow!* i treba osvojiti slušatelje. Nije dovoljno završiti propovijed s: *I to je bilo od mene.*

zadatak (10 minuta): Polaznici rješavaju radni listić na kojemu je prvi zadatak transkripcija uvoda i zaključka propovijedi u tablici i lijevo od teksta određuju nazive pojedinih dijelova uvoda (očekivani su odgovori: stvaranje naklonosti prema govorniku i stvaranje zanimanja za temu) te određuju načine na koje je to ostvareno (primjerice citatom, pričom, retoričkom skromnošću, pohvalom publike). Zatim to komentiraju s nastavnicom.

ZAKLJUČAK (5 minuta)

Ponavljanje: Na kraju ovog izlaganja ponovit ćemo sve što smo danas obradili. Budući da je propovijed upućena slušatelju, osim znanja o tome što ćete govoriti i zašto uopće govoriti, trebate naći najbolji način kako izreći ono što želite. Za to retorika ima rješenje u strukturi govora: uvod, glavni dio i zaključak te u figurativnosti što zajedno čini retorički dizajn. Uvod je važan zbog zadobivanja pažnje slušatelja koja se ostvaruje stvaranjem naklonosti prema govorniku i stvaranjem zanimanja za temu što se postiže ili retoričkim komentarom o vlastitoj pripremi ili o sebi kao propovjedniku zatim ističući vrline slušatelja. Važno je zainteresirati slušatelje za slušanje što se postiže jednom od metoda: citatom, pričom iz vlastitog iskustva, iznošenjem šokantnih činjenica, postavljanjem retoričkih pitanja. Sve to treba voditi u glavni dio u kojem treba biti jasna središnja misao, odnosno ono o čemu ste govorili izrečeno u jednoj rečenici te približno slušateljima slikovitim govorom (gdje posebnu ulogu imaju

tropi), brojnim primjerima iz vlastitog života ili iz iskustva vjernika. Da bi slušatelji zapamtili govor, potrebno je na kraju sažeti sve ono o čemu ste govorili, ponoviti središnju misao, pozvati slušatelje na prihvaćanje onoga što ste izrekli ili na djelovanje. Posebnu čar govoru, pa tako i propovijedi daje efektan završetak koji na figurativan način sažima sve rečeno i poantu cijeloga govora te po kojemu slušatelji najčešće pamte cijeli govor.

2. SAT

UVOD (5 minuta)

Motivacija: Nastavnica pušta polaznicima isječak videa iz govora Martina Luthera Kinga - *Bio sam na vrhu planine* (engl. *I've Been to the Mountaintop*) i postavlja pitanja polaznicima je li im se svidio govor i zašto, je li govornik ekspresivan i kako je to postigao? Nastavnik zatim usustavljuje odgovore pozivajući se na istraživanje Liker, 2003 (prema Varošaneć-Škarić, 2005) o poslušanom govoru u kojem je primijećeno da govornik počinje s nižim glasom, tiše i sporije, dok pri kraju govora njegov glas postaje viši, brži i govornik počinje glasnije govoriti što odgovara određenoj emociji i stvara ekspresivnost.

RAZRADA (40 minuta)

Izlaganje (10 minuta): Kruna i vrhunac govora je izvedba. Sigurno smo svi bili na propovjedima gdje je propovjednik tako monotono govorio i doslovno čitao svoju propovijed. To je iz više razloga pogrešno. Prvo, čitanje propovijedi ukida svaki kontakt s publikom. Propovjednik ne može uočiti povratne informacije slušatelja, te se samim time prekida zapravo komunikacija. Uz to, propovjednik koji svoju propovijed čita sve jednako naglašava, ima jednoličan ritam i tempo (bez promjena). S druge strane dobra govorna izvedba podrazumijeva variranje u glasnoći, izmjenu ritma, ubrzavanje i usporavanje. Postoji razlika u značenju kažemo li da *Mi trebamo biti KRISTOVI svjedoci*. ili: *Mi trebamo biti Kristovi SVJEDOCI*. U prvoj rečenici *Kristovi* se suprotstavlja *svjedocima* ostalih bogova (idolopoklonstvo), dok se u drugoj rečenici naglašava uloga Crkve koja mora u svijetu svjedočiti Krista svojim životom. Dakle ovisno o onome što propovjednik želi prenijeti, to i naglašava. Isto tako pojedine riječi mogu se naglasiti koristeći pauze ispred ili iza riječi, ali i glasnijim izgovaranjem. Glasno izgovaranje inače je karakteristično za obraćanje masi, dok je tiši govor upućen pojedincu, i kombinirajući to dvoje, propovjednik može svoju poruku prilagođavati svima, ali istovremeno stvoriti dojam da se obraća samo pojedincu. To se može primijeniti pri citiranju molitve tišim glasom čime se ilustrira intimnost između Boga i

vjernika, dok glasnije izgovaranje, čak vikanje može izraziti emocije ljutnje, bijesa, ali i iznimne radosti ako je popraćeno višom intonacijom.

Vrlo je važno u sveopćem dojmu i glas te dikcija (odnosno izgovor). Poželjni su ugodni glasovi, glasovi niže fundamentalne frekvencije, odnosno dublji glasovi, modalne fonacije, što znači bez veće nazalnosti, odnosno čujnog nosnog prizvuka (*kroz nos*), šumnosti, promuklosti. Previsoki glasovi, nazalni, promukli smetnja su praćenju i mogu stvoriti frustraciju u slušatelja. Isto tako bitno je da je govor gladak, odnosno bez čujnih zastoja te dostatne dikcije ili izgovora svih glasnika (demonstriram) jer nejasno izgovaranje, ili lijeno (demonstriram) narušava razumijevanje cijelog govora. Svaki propovjednik trebao bi se truditi govoriti što bliže standardnom jeziku, dakle poštujući naglasne norme opće prihvaćenog govora, dakle ne *poprāviti*, nego *pòpraviti*, bez dijalektalnih kraćenja infinitiva (*vid'la*), izgovora vokala (kajkavskog *a*, *e*; mediteransko *l*; demonstriram) te izbjegavati poštapalice (poput: *evo*, *e*, *stvarno*) i pleonazme (*no međutim*).

ZAKLJUČAK (5 minuta)

Ponavljanje: Propovijed ne završava pisanjem, sastavljanjem, nego govornom izvedbom. Zato nikako nije dobro čitati propovijed. Na taj način ukida se prirodnost komunikacije koju inače obilježava korištenje stanki, logičko isticanje, naglašavanje riječi glasnim ili tihim izgovaranjem riječi zatim izmjena tempa: ubrzavanje ili usporavanje. Sve to čini govornu izvedbu ekspresivnom. Kao šlag na torti bitan je i glas, odnosno da je ugodan (niži, modalne fonacije, blago nosan), gladak govor bez puno zastajkivanja i bez poštapalica, pravilan i jasan izgovor svih riječi i glasnika te standardnost (odnosno izostanak svih dijalektalnih karakteristika govora) izgovora i naglasaka. Sve to, kako smo rekli, čini govornu eleganciju.

vježba (25 minuta): Nastavnik polaznicima predstavlja Vježbe za glas i izgovor – alata koji bi svaki javni govornik trebao koristiti u pripremi za javni nastup, pa tako i propovjednici – da bi njihova govorna izvedba bila uspješna. Ukratko, teorijski objašnjava počela tih vježbi i demonstrira pojedinu vježbu i objašnjava svrhu svake i nadgleda svakog pojedinog sudionika kako napreduje u izvršavanju vježbe (radi li je ispravno i na što treba paziti). Vrhunac vježbe – razgibavanje govora polaznici vježbaju na primjeru evanđeoskog odlomka čitajući ga što je ekspresivnije moguće: primjenjujući naučeno gdje ih nastavnica ispravlja i vodi u pravilnom korištenju glasnog ili tihog govora, tempa, logičkog isticanja itd. Pri kraju vježbe nastavnica polaznicima daje upute kako te vježbe raditi svaki dan, kada za to imaju vremena te im

predstavlja mogućnost dolaženja na individualne sate rada s fonetičarima na govornoj izvedbi – sve u svrhu poboljšanja javnog govorenja.

Nastavnica se zahvaljuje na pažljivom slušanju i aktivnom sudjelovanju u raspravi i vježbi te izražava nadu u primjenu onoga što je rečeno na strukturiranje propovijedi i u govornoj izvedbi.

10. ZAKLJUČAK

Propovijed je u kršćanstvu vrlo važna sastavnica liturgijskog slavlja. Budući da je javna, upućena određenoj publici te ima tendenciju djelovati na slušatelje, može ju se promatrati kao retoričku vrstu. U prvom dijelu ovog rada predstavljeni su glavni teorijski pojmovi: *propovijed*, *retorika*, *kršćanstvo*, *retorički dizajn* i *govorna izvedba*. Uloga i narav propovijedi kroz povijest se mijenjala, od katehetičke uloge i obrane od hereza do interpretacijske uloge slavljenja Božjih djela u čijem životu i poticanja na promjenu. Retorika u kršćanstvu isto tako dugo je bila negativno konotirana zahvaljujući crkvi u prvim stoljećima što je promijenio Augustin Aurelije, najveći kršćanski filozof legitimirajući retoriku kao pomoćno sredstvo u osmišljavanju propovijedi. Suvremena homiletika i retorika uočile su potrebu osvještavanja propovjednika o važnosti strukturiranja propovijedi i brige o govornoj izvedbi u ostvarivanju transformacijske i motivacijske uloge koje su inherentne propovijedi.

Zbog toga u radu su se analizirali dijelovi retoričkog dizajna: uvod (oslovljavanje, pozdravljanje, stvaranje naklonosti prema govorniku, stvaranje zanimanja za temu), zaključak (sažimanje, ponavljanje središnje misli, poziv i efektan završetak) i glavni dio (približavanje središnje misli i tumačenog evanđelja vjernicima pomoću figurativnosti i argumentacije) i govorna izvedba (stanke, ritam, tempo, logičko isticanje, glas, dikcija). Cilj je bio odgovoriti na istraživačka pitanja i donijeti ponajprije kvalitativne zaključke (upotrebljavajući istovremeno kvantitativne metode) o katoličkim propovjednicima (i njihovim propovijedima) uočavanjem onoga što je zajedničko svim propovijedima i propovjednicima – imaju li sve propovijedi sve dijelove retoričkog dizajna, koji su najčešći načini ostvarivanja ciljeva uvoda, zaključka, argumentiranja središnje misli te jesu li govornici uspješni u svojoj izvedbi i što je tomu uzrok. Usto analizirao se i način na koji je pojedini propovjednik ostvario pojedinu retoričku sastavnicu – kako je koji propovjednik stvorio zanimanje za temu, naklonost prema govorniku, ostvario aktualizaciju evanđelja te kojim je sredstvima postignuta ekspresivnost u pojedinoj propovijedi.

Rezultati analize pokazali su da je većina propovijedi imala sve dijelove retoričkog dizajna. U uvodnom stvaranju zanimanja za temu i naklonosti prema govorniku najčešće su upotrijebljena redovita retorička sredstva retoričke skromnosti, pohvale publike, dijeljenje priče. U analizi zaključka uočena je sklonost izostavljanja efektnog završetka, koji je najčešće

nedovoljno originalan i retorički neuspješan. Aktualizacija evanđelja prisutna je skoro u svim analiziranim propovijedima, a postignuta je najčešće primjerima, analogijama i ilustracijama te figurativnošću koja je u većini njih neoriginalna i siromašnija.

Govorna izvedba većine analiziranih propovjednika je nedovoljno ekspresivna ponajprije zbog nelogičnih stanki procesiranja, nevariranja tempa i ritma, poštapalica, izostanka humora, umanjene ugođe glasa zbog nazalnosti, nedovoljno jasne dikcije što je umanjilo govorničku elokventnost i eleganciju.

Posebno su se analizirali najbolje ostvareni dijelovi retoričkog dizajna i govorne izvedbe s obzirom na ideale analiziranih parametara izloženih u teorijskom dijelu (propovjednik Stojić u uvodu i govornoj izvedbi, propovjednik Vargašević u zaključku i figurativnosti, argumentaciji i govornoj izvedbi).

Budući da rezultati pokazuju da izostanak pojedinih dijelova retoričkog dizajna ne umanjuje efektnost propovijedi te da govorna izvedba uvelike utječe na sam sadržaj propovijedi, zaključci se pretvaraju u daljnja pitanja i utiru put većim istraživanjima, kvantitativnim i kvalitativnim. Odgovori na istraživačka pitanja ovog rada potiču daljnju raspravu o uzrocima retorički uspješne i neuspješne propovijedi. Ipak može se uočiti manjak svijesti, odnosno govorničkog znanja o strukturiranju propovijedi i načinu na koji se najuspješnije može privući pažnja slušatelja i približiti evanđelje vjernicima te potreba osvještavanja i vježbanja vlastite govorne izvedbe.

Blago retoričkog znanja prepoznao je i Augustin čiji će citat, nadamo se, potaknuti što veći broj propovjednika na odluku za govorničko obrazovanje:

Zašto bi oni koji uvjeravaju u laž bili vješti u privlačenju pažnje i pridobivanju naklonosti slušatelja, a branitelji bi istine zanemarivali takvu umjetnost govorenja? Zašto bi prvi trebali izreći svoje laži kratko, jasno i uvjerljivo, a drugi govorili istinu na dosadan, nerazumljiv i neuvjerljiv način? Zašto bi oni koji govore laži osvojili, oživjeli i probudili slušatelje, a oni koji brane istinu bili tromi, hladni i uspavani? Tko je toliko lud da sumnja i propitkuje ovu mudrost? Budući da je moć elokventnosti dostupna i prvima i drugima i može služiti dobru ili zlu, zašto dobri ljudi ne uče koristiti tu moć za obranu istine kada je loši ljudi upotrebljavaju za pobjedu opakih i bezvrijednih stvari i nastavljanje nepravde i zablude?

Literatura

1. Aračić, P. (2003). Liturgija i riječ: suvremeni kontekst i mogućnosti. *Diacovensia: teološki prilozi*, 11(1), 61-74.
2. *Biblija: Stari i Novi zavjet* (2006). Gl. ur. J. Kaštelan, B. Duda. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
3. Brown, D. M. (2003). *Transformational preaching: Theory and practice*. Virtualbookworm Publishing.
4. Carrell, L. (2009). Communication training for clergy: Exploring impact on the transformative quality of sermon communication. *Communication Education*, 58(1), 15-34.
5. Ciceron, M. T. (2002). *O govorniku*. Zagreb: Matica hrvatska.
6. Craddock, F. B. (2001). *As one without authority: Revised and with new sermons*. Chalice Press.
7. Drugi vatikanski koncil. *Sacrosanctum concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji*. Dokumenti. (1986). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
8. Dunn, G. D. (1998). Aristotle and the Art of Preaching. *Worship*, 72(3), 220–235.
9. Džinić, I. (2013a). *NEKE TEOLOŠKE RASPRAVE O ODNOSU DVIJU DISCIPLINA*. *Bogoslovska smotra*, 83(1), 91–110.
10. Džinić, I. (2013b). Smjernice za propovjedničku službu. O najčešćim očekivanjima i zamjerkama slušatelja. *Crkva u svijetu: CUS*, 48(1), 28–49.
11. Grbešić, G. (2003). Anketa o propovijedanju. *Diacovensia: teološki prilozi*, 11(1), 125–139.
12. Hrvatski jezični portal. URL: <http://hjp.znanje.hr/> (pristupljeno 1. 3. 2021.)
13. Kennedy, G. A. (1999). *Classical Rhetoric and Its Christian and Secular Tradition from Ancient to Modern Times*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
14. Kišiček, G. (2010). Retorička analiza svećeničkih propovijedi. *Diacovensia: teološki prilozi*, 18(3), 537–550.

15. Kišiček, G. (2012). Profiliranje publike u propovijedi (analiza govora svećenika mladima). *Diacovensia: teološki prilozi*, 20(2), 187–200.
16. Kišiček, G. (2019). Važnost epideiktikoga žanra u klasičnoj i suvremenoj retorici (Na primjeru analize božićnih poruka hrvatskih biskupa). *Diacovensia: teološki prilozi*, 27(2), 323–338.
17. Lucas, S. E. (2015). *Umijeće javnog govora*. Preveli J. Bilić i J. Poropat Darrer. Zagreb: Mate.
18. McDonald, James I. H.. *Kerygma and Didache: the Articulation and Structure of the Earliest Christian Message*. New York: Cambridge University Press, 1980.
19. Meyer, M., Carrilho, M. M., Timmermans. i B., Mikšić, V. (2008). *Povijest retorike od Grka do naših dana*. Disput.
20. Mikor, S. (2019). *Homilija kao teksta vrsta u hrvatskom jeziku*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
21. Pederin, I. (1969). *Rhetorica inter artes*. *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu*, 4(5-6), 449–455.
22. Perelman, C. i Olbrechts-Tyteca, L. (1969). *The new rhetoric: A treatise on argumentation*. 1958. Trans. John Wilkinson and Purcell Weaver. Notre Dame: U of Notre Dame P, 30–32.
23. Raguž, I. (2010). Sustavno-teološko promišljanje o propovijedi. *Diacovensia*, XVIII,3, 501-516.
24. Sutherland, C. M. (2004). *Augustine, Ethos and the Integrative Nature of Christian Rhetoric*. Rhetor, I.
25. Šeba, E. (2020a). Neke novije komunikacijske teorije i njihova primjena na homiletiku. *Diacovensia*, 28,1, 107-17.
26. Škarić, I. (1991). Fonetika hrvatskoga književnog jezika. U R. Katičić (ur.), *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika: Nacrti za gramatiku*, 61-378. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
27. Škarić, I. i Varošanec-Škarić, G. (1994). Skupna slika govora Hrvatske televizije. *Govor*, 11(2), 1-14.
28. Škarić, I. (2000). *Temeljci suvremenoga govorništva*.
29. Škarić, I. (2006). *Hrvatski govorili!*.
30. Škarić, I. (2011). *Argumentacija*. Nakladni zavod Globus.
31. Varošanec-Škarić, G. (1998). *Zvučne osobine ugođe glasa*.
32. Varošanec-Škarić, G. (2005). *Timbar*. Zagreb: 2005.

33. Varošaneć-Škarić, G. (2010). *Fonetska njega glasa i izgovora*. Zagreb: FF Press.
34. Waznak, R. P. (1998). *An introduction to the homily*. Liturgical Press.
35. Wills, L. (1984). The form of the sermon in Hellenistic Judaism and early Christianity. *The Harvard theological review*, 277-299.
36. Zovkić, M. (1974). Biblijska propovijed. *Crkva u svijetu*, 9,4, 367-371.
37. Žanpera, N. (2020). *Usporedba retoričkih karakteristika rimokatoličkih i protestantskih propovijedi*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.

Mrežni (internetski) izvori

- internetske stranice:

Državni zavod za statistiku.

URL: https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_10/h01_01_10_RH.html; zadnji pristup: 3.7. 2021.

Homiletski direktorij. 2015. Kršćanska sadašnjost, Zagreb

URL: <https://issuu.com/kshr/docs/homiletski-direktorij-sve-pdf?>

- propovijedi:

propovjednik Dražen Marija Vargašević:

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tNX3K3BdBUU&t=792s> (zadnji pristup: 13. 1. 2021.)

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YzdXtg-He7M> (zadnji pristup: 15. 1. 2021.)

propovjednik Robert Perišić

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=gQDYTOR15ow&t=1446s> (zadnji pristup: 22. 2. 2021.)

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ghYU331Ox0s&t=2210s> (zadnji pristup: 2. 3. 2021.)

propovjednik Antonio Mario Ćirko

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DD0PpmFEEoU&t=1645s> (zadnji pristup: 20. 1. 2021.)

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6cc-YoaZskE&t=1886s> (zadnji pristup: 14. 4. 2021.)

Propovijedi Damira Stojića i Ivana Šibalića više nisu dostupne na YouTube-u (zadnji pristup: 15. 8. 2020.). Mogu se poslušati u arhivi Propovijedi ciklus A 2020. g. na prethodno instaliranoj aplikaciji *Nova Eva* gdje su adrese sljedeće:

Propovjednik Damir Stojić

<http://novaeva.com/node/20635> (zadnji pristup: 5. 6. 2021.)

<http://novaeva.com/node/36962> (zadnji pristup: 5. 6. 2021.)

Propovjednik Ivan Šibalić

<http://novaeva.com/node/20644> (zadnji pristup: 5. 6. 2021.)

<http://novaeva.com/node/20671> (zadnji pristup: 5. 6. 2021.)

Sažetak

Analiza govora i govorne izvedbe katoličkih propovjednika

Kriteriji javnog govora smještaju propovijed među retoričke vrste te homiletiku otvaraju promišljanju o važnosti pripreme i izvedbe same propovijedi. U ovom je radu prvo prikazan teorijski dio o osnovnim pojmovima: propovijed, retorika, retorički dizajn, govorna izvedba i dosadašnjim istraživanjima na tu temu. U analizi se promatralo elemente retoričkog dizajna: uvod, zaključak, figurativnost i argumentacija te parametri govorne izvedbe koji najviše utječu na stvaranje ekspresivnosti: stanka, logičko isticanje, nečitanje propovijedi, glas i izgovor radi utvrđivanja kakav je retorički dizajn analiziranih propovijedi i jesu li propovjednici ekspresivni i govorno elegantni i s kojim su nabrojenim parametrima to ostvarili. Rezultati su pokazali da većina propovijedi ima sve dijelove retoričkog dizajna međutim različito uspješno ostvarene te da bi većina propovjednika morala poraditi na svojoj govornoj izvedbi. Zato je na kraju rada iznesena priprema nastavnoga sata čiji je cilj osvještavanje važnosti govorničkog obrazovanja i pripreme propovijedi poštujući zakonitosti

retoričkog dizajna i vježbanje govorne izvedbe za postizanje prirodnijeg i ekspresivnijeg javnog nastupa u propovijedanju.

Ključne riječi: retorika, propovijed, propovjednik, retorički dizajn, govorna izvedba

Abstract

Analysis of Speech and Speech Performance of Catholic Preachers

Sermons fulfill the criteria of public speaking and they are often defined as a rhetoric genre. Homiletics is therefore obliged to acknowledge the importance of speech preparation and speech performance. This paper represents firstly theoretical background including elementary concepts such as: sermon, rhetorics, rhetorical structure, speech performance and the results of previous researches on this subject. The analysis observed elements of rhetorical design: introduction, conclusion, figurativeness and argumentation and parameters of speech performance which the most achieve speech expressiveness: pauses, logical emphasis, non-reading, voice and diction in order to determine the rhetorical design of analyzed sermons and whether preachers are expressive and oratory elegant and which parameters make it possible for them to achieve it. The results have shown that most sermons have all parts of rhetorical design, although rhetorically more or less successful, and that most preachers should work on their speech performance. Therefore, at the end of the paper, the preparation of a class-lesson aimed at raising awareness of the importance of oratory school and preparing a sermon, respecting the laws of rhetorical design. It was also planned to practice speech performance with participants that would enable them to achieve a more natural and expressive public performance in preaching.

Keywords: rhetoric, sermon, preacher, rhetorical design, speech performance

Prilozi - Transkripcija korizmenih propovijedi 2020. godine

Propovjednik Damir Stojić

Prva korizmena nedjelja (1. 3. 2020.)

Braćo i sestre, kao što je rečeno na početku svete mise, svake godine na prvu korizmenu nedjelju slušamo Isusovo iskušenje i napasti u pustinji. Imamo različite verzije, ali Matejevo evanđelje nam donosi najviše detalja, ali ako smo slušali pažljivo prvo čitanje i drugo čitanje, prvo čitanje iz *Knjige Postanka*: čovjekov pad i drugo čitanje, 5. glava, Poslanica svetog Pavla Rimljanima gdje Pavao tumači taj pad i otkupljenje. I, i, i odman se nameće da je Isus *Novi Adam* i Pavao to tumači tako: „Gdje jedan sagriješi mnogo, drugi ima milost“, i imamo plodove. Mnogi imaju plodove radi jednoga. Dakle jedan Adam je pao i jedan Isus Krist, Novi Adam je položio taj ispit, odnosno tu kušnju i mnogi imaju milost, dakle Isus je jedan Novi Adam i On ulazi u ovu pustinju, a Adam je imao edenski vrt i svojim grijehom nekako analogno rečeno šta grijeh donosi? Smrt, pustoš, pustinja. I Isus ulazi. Isus je zaista ušao u pustinju. Evo, kad sam posjetio Svetu Zemlju, čak smo bili tamo u to mjesto. Evo, Isus je zaista ušao u tu pustinju istočno od Izraela i tamo On doživljava tri napada. I danas ćemo mi čuti od Propovjednika i također i od mene da se ugledamo u Isusa Krista i kako je On zapravo... kao prvo, da saznamo kakve su to napasti koje zahvaćaju svakog čovjeka u svim vremenima i kako izdržati taj napast, odnosno kako pobijediti napast. Međutim kad čitamo ovaj tekst, čini nam se da je to tako odmaknuto. Evo, recimo, tko bi u zdravoj pameti uopće skočio s neke visine? Ja se točno sjećam kao dijete... „Lako je Njemu. Ne bih ni ja skočio. I ja bih izdržao“, ali tko bi u zdravoj pameti poklonio se Sotoni, kao ova treća napast. Međutim stvarno je važno da danas uklonimo malo tu semitsku fasadu i da vidimo što čini ovu napast, šta se ovdje događa, kakve su to napasti. Isus boravi u pustinju, kaže ovdje, četrdeset dana. Ne moram komentirati broj četrdeset. Ta brojka je prebogata u Svetom Pismu. Evo, toliko puta se spominje, ali evo nekako jedan sažetak. Židovska numerologija je vrlo važna ovdje. Četiri je simbol svega stvorenog. To znači četiri kuta zemlje i to je simbol naše zemlje, simbol čovjeka, zapravo, a deset je simbol zakona i kad umnožimo deset puta četiri, to znači da sve što je stvoreno, odnosno čovjek, dolazi podvrgnut pod zakonom. Iskušenje, pročišćenje. Četrdeset je simbol iskušenja i tako čitamo kako četrdeset dana i noći je kiša padala kada je bio potop. Četrdeset godina su Izraelci bili u pustinji, lutali prije ulaska u Svetu Zemlju i tako dalje. Dakle Isus dolazi pod iskušenje. Imamo tri napasti. Ja sam svjestan da ih je nemoguće iscrpiti potpuno, potpuno značenje u jednoj propovijedi, ali kako Sotona počinje? „Ako si Sin Božji... reci da ovo kamenje postane kruhom, ako si sin Božji...“ A nekoliko redaka prije, evo da čitamo tekst, ovaj izvještaj, u kontekstu u trećoj glavi neposredno prije, zapravo, mi vidimo Isusa kod obale rijeke Jordana i nebesa se otvaraju i On čuje glas: „Ti si Sin moj ljubljeni... a sada Sotona počinje svoju napast: „Ako si sin Božji...“ Šta, šta zapravo to znači? Kad god griješimo, mi dovodimo u pitanje naš sinovski odnos, odnosno naš identitet kao dijete Božje i tako u prvo čitanje, kad Sotona, zmija prilazi Adamu i Evi, kako on počinje? „Je li On stvarno vama rekao da vi ne smete ni taknuti ni dirat ni jest s ovog stabla?“ Dakle pobrka u identitetu prema Bogu Ocu. I stvarno se svaki grijeh može negdje svesti na to - da smo zaboravili da smo djeca Božja. Sotona tako počinje: „Ako si sin Božji“ Isus mu je odmah trebao reći. (smijeh) Nemam ja pravo reći šta je Isus trebao reći (smijeh), ali je mogao reći: „Ma goni se odavde! Sad mi je rekao da sam Njegov sin.“ Pa znate šta znači kad čovjek izgubi taj identitet, taj autoritet... Pa prisjećajući svoju mladost – osnovna, srednja škola. Znae, mladost ludost. Svašta se radilo, ali negdje uvijek u mojoj glavi je bilo: „Ne daj Bože da ćaća sazna.“ A uvijek mi je to bilo u glavi: „Samo da tata i mama i tata ne saznaju.“ Sve učini da skrivam to. Evo zašto? Jer je sramota. Sramota. Ja sam kao dijete se bojao mog ćaće. Bojao u smislu ono njegova je zadnja i tako i treba biti. I šta se dogodi, braćo i sestre, kad taj autoritet se makne, kad nema onaj zdrav, onaj zdravi strah, ono strahopoštovanje. Ja ne govorim vam o nekom strahu i trepetu, nego ono zdravo strahopoštovanje. Onda radi što hoćeš. Samo kad bih uzeo propadanje uloga očinstva danas. Kako je to bolna tema. I zar se to ne odvija danas u naše društvo? A to je na zemaljskoj razini. Idemo na duhovnoj razini. Ako čovjek nema Boga iznad sebe, onda si ti Bog. Zato Sotona tako počinje: „Ako si Sin Božji...“ Kad bi mi shvatili šta se događa na dan našega krštenja: da smo mi zaista djeca Božja kako Pavao kaže: „mi jest, ti jesi, mi je... tako se zovemo i jesmo djeca Božja.“ Onda ti živiš taj sinovski odnos u jednoj poslušnosti i ljubavi i zapravo ne pada ti na pamet da griješiš, a još gore što je se dogodilo u prvom padu – unešena je jedna sumnja: „Onaj Jahve, On nešto skriva od mene. On je neki tiranin“ i dogodio se bunt. Zato on počne: „Ako si sin Božji...“ Prva napast zapravo je neobična, zato što zanimljivo, Sotona traži od Isusa da čini dobro. „Pretvori kamen u kruh!“ Kad apstrahiramo ovo

od cijeloga konteksta, ma tko mislim, industrija hrane da hranimo gladne, ne znam ni ja što već, i to je dobro. I ovdje ulazimo u bit grijeha – ponekad grijeh sjaji. Čini nam se da je dobro. Nije Sotona tražio da on uzme kamen i razbije nečiju glavu, nego: „Hej, Isuse, daj pretvori kamen u kruh! Nekoliko poglavlja kasnije taj isti Isus će zapravo umnažati kruh u dva navrata za pet tisuća ljudi i, na kraju krajeva, na posljednjoj večeri On uzme kruh i On kaže: „Uzmite i jedite, ovo činite meni na spomen!“ I mi ga umnažamo od tada. Dakle nije problem u kruhu, nije problem u kruhu jer on traži od Njega da pretvori kamen u kruh, ali kad uzmemo u kontekst ostalih mjesta gdje Isus umnaža kruh, pogledajmo pažljivo što se događa. Događa se jedna ljestvica, jedna kronologija, jedan redoslijed jer narod je došao prvo da sluša Isusa i onda su tek dobili kruh. Naša Sveta Misa je jako lijepo raspoređena gdje primamo Kruh nebeski tek na kraju svete mise, a sad smo slušali Riječi i šta Sotona sad ovdje govori? Gdje stoji srž ove napasti? Kruh bez Boga. Kruh bez Boga. Kako molimo *Očenaš*? Zaziv „Kruh naš svagdanji daj nam danas“, dolazi tek tamo u sredini, pri kraju, a kako ide *Očenaš*? „Oče naš koji jesi na nebesima, svet' se ime Tvoje, dođi Kraljevstvo Tvoje, budi volja Tvoja kako na Nebu tako i na zemlji.“ U prvom dijelu se slavi Gospodina i tek onda kruh. Braćo i sestre, ovo je ljestvica vrednota. Bog dolazi prvo i mi padamo na ovu napast kad god si ti stavio, ili mi, kruh odnosno materijalno mimo Boga, bez Boga, nauštrb Boga. Svi tu padamo. Zato prva napast je ona najosnovnija napast - napast tijela. Malo nam se neobično zvuči: „Pretvori!“ ali kada čitamo između redaka, ovo je napast koju svi doživljavamo u svim vremenima, a to je kruh bez Boga. Samo tijelo. I Isus odgovara: „Ne živi samo čovjek o kruhu, nego o svakoj riječi koja izlazi iz usta Božjih“, ali postoji riječ Božja. Ja neću kruh bez Boga, neću materijalno bez Boga. To je ta prva napast i kasnije druga napast. Đavao ga tada odvede na sveti hram i reče: „Ako si Sin Božji, baci se dolje i sad gledajte sad ovo. Sotona citira Pismo..., pa on ga zna napamet. Psalam devedes't jedan.. On podsjeća Isusa: „Isuse, gledaj, skoči!“, psalam devedes't jedan: „Anđelima će svojim zapovjediti za tebe, da te sačuvaju na svim putevima tvojim.“ Đavao citira pismo. Ovo dobro upamtite kad naši političari citiraju pismo kako bi opravdali svoja zlodjela, odnosno nemoralne zakone što možemo često čuti, nažalost. Oprezno kad netko citira pismo. I đavao ga je citirao. Ali što se ovdje događa? Ovdje... i vidjet ćete da napasti postaju perfidnije, vidite taj psalam devedeset i jedan je zanimljiv. To spada u takozvano hodočasničkim psalmima i Židovi su imali točno raspoređen redoslijed kad se koji psalam moli i čita. A ovaj dotični psalam se čitao na dva mjesta, odnosno u dvije situacije. U prvoj situaciji on se čita kad prelaziš preko praga hrama, kad uđeš u taj hram jer toliko je ljudi bilo. Gospodine, ako se spotaknem od kamen kad tvoji anđeli me poljuljaju... stvarno bi znao se dogoditi stampedo, ali tek kad pređeš prag, u hramu se to citira i šta đavao radi? On ga citira izvan konteksta. On ga citira, on ga stavlja iznad hrama jer je poveo Isusa na vrhu hrama. Ova napast se nama događa kad god mi uzimamo našu vjeru i vjerske istine po našoj mjeri, a ne po Božjoj mjeri, a znate kako se to prevede danas? „Ja sam katolik, ali ...“ i onda čujem svakakve bljuvotine: „Moja savjest... ja mislim da ovo nije grijeh, to, to mnogi rade. Ja sam katolik, kršćanin, ali“, i kreće. To je ono: „Budi volja moja, tako na zemlji, tako na nebu.“ Bog po mojoj mjeri. Ovdje Sotona citira Pismo totalno izvan konteksta i zlorabi i zapravo on smješta i stvara Boga na svoju sliku i priliku, neznajući da je čovjek slika i prilika Božja, ali ovaj psalam se citira u još jednom kontekstu. Ovo je vrlo zanimljivo. Ovo sam pronašao u izvanbiblijskim tekstovima, u židovskim spisima egzorizma. Dakle kad su rabini do danas imaju egzorizme, kako da ne. Oni kad mole oni pjevaju i mole psalam devedeset jedan. (fali nešto) Sotona ovo citira, zato što ga je puno puta čuo i znao ga je napamet i u biti pokušava unijeti strah kod Isusa. Treće, kaže đavao i povede ga na goru visoku i pokaza mu sva kraljevstva svijeta i slavu njihovu: „Sve ću ti dati ako mi se ničice pokloniš.“ Zanimljivo u ovoj trećoj kušnji, đavao ne počinje: „Ako si Sin Božji, zapravo jest. Druge nema. Sad: Ako si sin Božji“, i onda traži nešto nevjerovatno, da mu se Isus pokloni ničice. Sad ja znam u zdravoj pameti ne bi se nitko poklonio Sotoni, kad bi se on objavio onakav kakav jest, nego bi bježali od straha, najvjerovatnije. Međutim što je ova kušnja, ova napast? Ja ću to malo parafrazirati u suvremeni jezik. Sotona prilazi: „Isuse ja sad znam da si Ti Sin Božji, ali ja sam Sotona. Ajmo se dogovoriti. Ajmo se dogovoriti!“ Znao što je ova kušnja? Kompromis sa zlim. To ti je ono: „Je, ja sam katolik, ali svi to rade. Ja sam katolik, ali dvadesetprvo stoljeće je.“ Nisu stvari tako crno-bijele danas i znate ponekad čovjek mora.... I tako dalje. I ono što ja toliko puta čujem u ispovjedaonici i u razgovoru i preko *maila*. Dakle kad opravdavamo zlo iz naših nekih razloga. Sotona ovdje govori: „Okej, Isuse, ti jesi Bog, ali ja sam Sotona i ja imam moć! Ajmo se dogovoriti! Ajde pokloni mi se, barem mi pokaži to neko poštovanje.“ Kompromis sa zlim. I tada Isus prekida svaku komunikaciju: „Gospodinu Bogu svom se klanjaj...“, i onda slijedi još jedna rečenica i kako kraj našeg evanđelja: „Tada Ga pusti đavao.“ U drugom izvješću piše: „Tada Ga pusti đavao do druge prilike.“ Koja prilika? Vidjet ćemo, zapravo, na kraju evanđelja, Matej dvadeset osam, ali također na kraju Lukinog evanđelja kad visi na križu. Nije sad Sotona onakav kakav jest, nego njegovi saveznici. Njegovi sateliti gdje doslovce tri puta, tri puta prilaze mu vojnici, pismoznanci i jedan od obješenih ovih razbojnika s lijeve: „Ako si sin Božji, siđi i spasi

sebe, ako si sin Božji spasi nas, ako si sin Božji pokaži svoju slavu!“ Dakle, dakle Krist bez križa, osnovna napast. Kršćanstvo bez križa i križ bez Krista. Evo, braćo i sestre, evo, činimo ispit savjesti na početku korizme. Majka Crkva nam daje ovo Evanđelje danas, upravo danas, zato da propitkujemo sebe i na koji način mi padamo kada tražimo Boga, odnosno kad tražimo materijalne i svjetovne stvari bez Boga. Nisu to loše stvari, ali ne smiju ići protiv Boga. Ili kad tražimo Boga na svoj način, ili kada činimo kompromis sa zlim. Na početku korizme je ispit savjesti i kleknut i reći: „*Mea culpa*, moj grijeh, moj grijeh, moj preveliki grijeh!“ i učiniti jednu dobru ispovijed kada bi slijedili Isusa Krista. Amen.

Četvrta korizmena nedjelja (22. 3. 2020.)

Draga braćo i sestre, kao što sam napomenuo na početku svete mise, od svih nedjelja, upravo ove nedjelje, četvrta korizmena je takozvana radosna nedjelja, *Dominica Laetare* i to se moglo čuti u uvodnom antifonu gdje svećenik poziva narod Božji da se radujemo, veselimo. I razmišljajući danas o ovom evanđelju, o ovoj nedjelji, ja sam se jutros pitao kako ću moći govoriti narodu Božjem o radosti danas, baš danas. Evo, dragi moj ljubljani narod, građani Zagreba, što nas sve zahvaća ovih dana! Prvo, ovaj virus. Nešto neviđeno u našem narodu! Ova karantena gdje smo odvojeni jedni od druge. Došlo je do, evo, zabrana, uključujući javna okupljanja, uključujući Svetu Misu. Mi znamo koliko to nas boli. Boli to nas svećenike, a boli i vas koji ste sada doma i koliko žarko želite, gladujete za euharistijskim kruhom. Međutim noćas, jutros rano, mi znamo u gradu u Zagrebu, našem ljubljenom i voljenom gradu, pogođen je potresom i već znamo da ima žrtava. Ali, braćo i sestre, ja se usudim naviještati radosnu vijest. Ja ne mogu to drugačije. Ja to moram raditi jer sam svećenik katoličke crkve, kršćanin koji vjeruje u Isusa Krista i u uskrsnuće i zato propovijedati danas i govoriti o radostima s jedne strane treba imati veliku vjeru, ali također treba imat' i poniznost i veliku vjeru da Isus Krist zaista je Bog. Prije tjedan dana, prije dva tjedna, ja sam toliko stvari imao u svom kalendaru. Imao sam i neke konferencije, seminare, duhovne obnove, hodočašća, putovanja i ja sam to smatrao tako važnim, ja sam to smatrao nešto najvažnijim. Međutim u tren oka sve je stalo. Ja znam da i cijela država je stala i zašto se usudim reći da se možemo radovati? Zato što ova pošast i ovaj potres gdje je jutros u 6 i 20, svi smo se probudili i ništa nismo mogli učiniti'. Ja sam bio nemoćan kao i vi. I što mi je prvo palo na pamet? Isuse, smiluj mi se! Vapio sam Isusu, vapio sam Gospi za Njezin zagovor. Na kraju krajeva, sve što je čovjek sagrađio, ovaj cijeli naš sustav, naše društvo, od naših firmi, pa sve što je vidljivo, braćo i sestre, evo, sad znamo da je sve krhko i sve je prolazno. U tren oka sve je nestalo, Dakle može sve nestati. I ne daj Bože da je potres bio jači! Evo sravnio bi cijeli naš grad s lice zemlje i što ostaje. Šta to ostaje? Živi Isus, Bog. Psalmist kaže: „Gospodin je moja snaga i moja pjesma!“ i današnje evanđelje, četvrta korizmena nedjelja, upravo nam o tome govori. Mi imamo jedan poznati događaj, skoro cijelo poglavlje, deveto poglavlje, Ivanovo evanđelje gdje Isus Krist pristupa jednom slijepcu. Iz ovog događaja zaista možemo puno naučiti. Isus čini nešto vrlo neobično. Uzima zemlju i svoju pljuvačku i On to miješa i učini kal od toga i maže oči ovom slijepcu i naređuje mu da se pere u kupalištu tzv. Siloanu i on progleda. Šta nam ovo čudo govori zapravo? Kad posegnem kod naših crkvenih otaca, ali također kod izvanbiblijskih izvora, i tu mislim ponajviše na židovske izvore, na tzv. *Talmudi* i tako dalje, oni su učili, zamislite, da su Židovi učili da izvanbiblijski izvori govore da Bog Jahve kada je načinio Adama od zemlje, od praha zemaljskog da je Bog to učinio svojom pljuvačkom. Tako su židovski rabini učili. I to nijedan drugi čovjek ne bi to napravio. I zato, to što Isus uzima zemlju i svoju pljuvačku i stvara kal od toga, Isus koji je bio Židov, zna što čini. Ovo je božanski čin. Isus samim tim činom govori da je On Bog. To je božanski čin. I braćo i sestre, to je prava moja istina i to je radosna vijest. Isus Krist je zaista Bog. Evo, ovim činom On naviješta, otkriva svoje božanstvo. Ako ste se ikad pitali gdje to Isus govori da je Bog u evanđelju jer nijedan čovjek to nije smio raditi jer su smatrali Židovi, drevni Židovi da je to božanski čin. Isus uzima zemlju i uzima pljuvačku i načini nešto. Ako ćemo još dublje, Isus ovdje čini jedno novo stvorenje. Sa Isusom mi smo jedno novo stvorenje i to Isus čini. U prvo stvorenje Jahve Bog načini čovjeka od, od zemlje i kako izvanbiblijski izvori govore. Od pljuvačke svoje Isus sačini jedno novo stvorenje pomoću vode, vode krštenja. Sveti Augustin, naš crkveni otac također daje jedan zanimljiv komentar na ovo evanđelje da zapravo Isus čini nešto novo ovdje. On daje ovom čovjek da progleda ne samo fizički nego i duhovno. Vidimo da su farizeji i pismoznanci onog vremena bili podvojeni. Oni čak nisu mogli vidjeti ono što je vidljivo, dakle svojim fizičkim očima. A Isus daje vid ovom slijepcu, ali također ono što je puno, puno važnije, onaj nutarnji vid, da vidimo ono što je nevidljivo. Zato sveti Augustin ovdje kaže da Isus zapravo uzima ono što je zemaljsko, a dodaje ono što je božansko. Uzima ljudsko i božansko. Isus sa svojom pljuvačkom, koja dolazi iz božanskih usta, daje da ovaj čovjek progleda. Zapravo, taj kal s čime je Isus

mazao oči ovom slijepcu, na jedan način kako sveti Augustin..., je jedan simbol utjelovljenja Isusa Krista, Isusa koji je pravi Bog i pravi čovjek. Braćo i sestre, ja imam dojam da mi ponekad gledamo, a ne vidimo ono što je nevidljivo. Postoje razno razne teorije, teorije zavjere. Neću ulaziti u to, ali ja znam jedno. Ovo događanje koje pogađa našu dragu domovinu, ali najnovije od jutros. Naš sustav u tren oka može pasti. Evo, ne samo društvo koje smo stvorili, pa i građevine, sve je stalo. I one poslove koje ste vi imali prije dva tjedna i seminare i konferencije - sve je stalo. Ja vas pitam što je ostalo? Što je ostalo? Ostali su naši odnosi, zato ja kažem, braćo i sestre, otvorite svoje oči i pomirite se jedni s drugima. Nekako mi je danas došlo u razgovoru s jednim svećenikom da je najvažnije bogoljublje i čovjekoljublje. Sve ovo drugo je prolazno. Jutros, ponavljam, kad se ovo dogodilo, ja sam prvo vapijao Isusu da mi oprostimo moje grijeh, vapijao sam zagovor Blažene Djevice Marije. Zato, neka sva ova događanja bude nama opomena također poziv i znak da se vratimo Bogu i da se pomirimo jedni s drugima i da ljubimo jedni druge. A sve ovo drugo je dobro ali manje dobro. Na prvo mjesto bogoljublje, na drugo čovjekoljublje. I, braćo i sestre, ako smo išta naučili ovih dana, posebno jutros, jest da Bog vodi povijest. Isus Krist jest uskrsnuo. I zato naša sveta katolička Crkva i mi svećenici imamo hrabrost, hrabrost reći: Radujte se, braćo i sestre i veselite se!

Propovjednik Ivan Šibalić

Prva korizmena nedjelja (1. 3. 2020.)

Hvaljen Isus i Marija, braćo i sestre, došli ste iz svoje svakodnevne strke, zbrke gdje radite, trčite svaki dan, dobrim dijelom kao i ja. I u toj svojoj strci i zbrci, onda se borimo za svaki dan i rijetko nađemo vremena za pogledati unazad, a ova prva korizmena nedjelja, ova čitanja koja smo slušali nam upravo to nude. Vraćaju nas unazad, zaustavljaju i kažu: "Nemoj samo trčati, rješavati svakodnevne probleme, samo gledati kako riješiti stvari, ići naprijed!" nego vraćaju nas unazad i prikazuju nam dva ključna trenutka, ta tako dva važna, dragocjena trenutka u povijesti čovječanstva. To su ustvari dva čitanja koja opisuju dva početka u ljudskoj povijesti. Ono što je još ljepše, a gdje nećemo uopće da nas se zaustavi, to je drugo čitanje. Drugo čitanje ustvari tumači sve to skupa. U drugom čitanju slušamo svetog Pavla u Poslanici Rimljanima koji ustvari tumači prvo i drugo čitanje. On to radi i čovjek kad njega pročita, onda nije tu više potreban čak svećenik da nešto posebno i govori, ali ono što je vrlo vjerojatno je da vi nećete doma iz nekog razloga uzeti pa pročitati to drugo čitanje, pa ću, evo, ja onda o tome malo pričati, ali ako i zeru dublje želite ući u ova čitanja, prvo i današnje evanđelje, uzmite i pročitajte drugo današnje čitanje. To je sveti Pavao u Poslanici Rimljanima jer ono što ću ja pričati u puno rečenica, sveti Pavao će reći u svega par rečenica, puno bolje od mene. I zato ako želite bolje proučiti, pročitajte svetog Pavla. Prvo čitanje nas vraća na same početke, u najdoslovnijem smislu riječi. To je *Knjiga Postanka*, to je opis stvaranja čovjeka. Prvi naš praotac, naša pramajka, zovu se Adam i Eva. I kaže se kako su oni nastali. Kaže se: *Bog udahnu dah života* i tako čovjek nastaje da *Bog udahne dah života u čovjeka* i čovjek postaje živa duša i odmah nakon toga Bog daje zakon. I taj zakon, taj zakon koji čovjek ne voli jer misli da mu zakon nešto priječi, taj zakon ga štiti, čuva ga i ono što smo slušali danas... Što se događa? Događa se ta stvar. Dolazi Sotona i na vrlo lukav način pristupa čovjeku i kreće s onom rečenicom koju mi tako često i danas čujemo i na koju tako često i danas padamo. Sotona kaže: "Zar stvarno ne smiješ jesti niti s jednog stabla u ovome vrtu, zar stvarno ne smiješ niti s jednog stabla?" To vam je đavolski. Miješa dio istine, a dio je velika laž. I izaziva čovjeka: "Zar stvarno ne smiješ?" i odmah se u čovjeku budi ono: "Ma šta ja ne smijem!" Što je istina u tome? Istina je da Bog stvarno zabranjuje i rekao je: "S ovoga stabla nemoj!" i rekao je zašto: "Ako budeš jeo, zacijelo ćeš umrijeti." I Eva, sugovornica, kaže: "Ma smijemo, osim s jednog stabla." I onda dolazi druga đavolska laž: "Nije istina da ćete umrijeti, nego ako pojedete, bit ćete kao Bog. Razlikovat će te dobro i zlo." I tu Sotona uspijeva. Kako je rečeno: "Razazna Eva da je oku zamamljivo, a za mudrost poželjno." Da je to, pod navodnicima, voće, što god to bilo, za oko izgleda jako zamamljivo, izgleda ukusno za tijelo, a za mudrost izgleda povoljno. I muž i žena, prvi muž i žena, Adam i Eva, uzimaju, krše. Bog je rekao: "Umrijet ćete!" ali oni krše i uzimaju. Evo to je ono što smo slušali u *Knjizi Postanka* u prvom čitanju. Što iza svega toga leži? Leži vjera. Bog je rekao: "Nemoj!" i čovjek vjeruje. I u onda u jednom trenutku dolazi Sotona i Sotona kaže: "Bog ti ne govori istinu." Bog je rekao: "Nemoj!" i rekao ti je Bog: "Umrijet ćeš!". Onda Sotona kaže: "A ja ti kažem ako uzmeš, postat ćeš kao Bog", i onda Adam i Eva povjeruju ne više Bogu, nego Sotoni. To je naša ljudska sposobnost vjere. Čovjek koji kaže da ne vjeruje, laže. Svatko vjeruje nešto samo se razlikujemo kome vjerujemo i što vjerujemo, ali svatko vjeruje jer smo stvoreni na takav način da imamo sposobnost vjerovanja i čovjek ne može tu sposobnost ne upotrijebiti. Ovdje što vidimo, ustvari, vidimo to okretanje od vjere prema Bogu

u jednu perversiju: „Vjerujem Sotoni.“ To se dogodilo stvarno. I odmah iza toga vidite da ustvari vjera nije ono što ljudi tako često danas govore da je vjera, da je vjera osjećaj u meni. Kad čovjek kaže: "Ja vjerujem", to je kao nekakav unutarnji osjećaj da Bog postoji. To je danas nekako razumijevanje što je vjera, ali ustvari u Svetom Pismu, mi nigdje nećemo naći takvo razumijevanje vjere, nego što je vjera u Svetom Pismu? Vjera donosi plodove. Kad ti stvarno nešto vjeruješ, onda ti stvarno nešto radiš iz svoje vjere. E tako ovdje, dok vjeruju Bogu, živi su. Dok vjeruju Bogu, čuvaju Njegovu zapovijed. Dok vjeruju Bogu, u zajedništvu su s Njim. U jednom trenutku se događa lom – ja vjerujem Sotoni“, i u tom trenutku što se događa? Otvaraju im se oči i vide da su goli, da su sagriješili i počinju se sramiti i u tom trenutku ustvari umiru. U pravom smislu riječi, to su vam mrtvi ljudi.

I nakon toga ide Biblija naprijed. Ovo su prvi retci, *Knjiga Postanka*, drugo poglavlje. To je sam početak Svetoga Pisma. Iza toga mi slušamo cijeli Stari zavjet. I do čega dođemo? Dođemo do Evanđelja i u današnjem Evanđelju slušamo drugi početak. Ono je bio prvi početak, Adam i Eva u raji okreću se od Boga Sotoni, povjeruju Sotoni i počinju činiti zlo. To je prvo čitanje. U drugom čitanju u Evanđelju, u Evanđelju po Mateju, slušamo skroz nešto drugo. Opet je tu čovjek, ali ne samo čovjek nego čovjek i Bog, Isus Krist u pustinji četrdeset dana. I nakon četrdeset dana opet dolazi Sotona. U Starom zavjetu on je prikazan kao zmija u vrtu s nekakvim voćem. U Evanđelju po Mateju, u Novom zavjetu, ne govori se više o zmiji, ne govori se o vrtu. Puno je konkretnije sve skupa. I što je opisano? Opisan je čovjek i Bog u pustinji i dolazi opet Sotona. I Sotona opet pokušava i pogledajte što Sotona radi. Ako ćete pročitati cijelo današnje Evanđelje i samo ga na brzinu pogledati, vi ćete vidjeti da se ista stvar ponavlja. Bog je rekao i onda Sotona dolazi i kaže: "Ajde napravi drugačije!" Iz čeg to vidite? Pa iz odgovora Isusovih. Svaki odgovor Isusov u tri slučaja, tri su napasti: „Pretvori kamenje u kruh!“, „Baci se sa zidina!“ i „Anđeli će te nositi, pokloni mi se, sve ću ti dati!“ To su tri napasti. U sve tri napasti pogledajte Isusov odgovor. Prvi: "Pisano je: Ne živi čovjek samo o kruhu, nego o svakoj riječi koja izlazi iz Božjih usta." Drugi odgovor: "Pisano je: Anđelima će svojim zapovjediti za tebe. Na rukama ćete nositi“, to govori Sotona, a onda Isus odgovara: "Pisano je također: Ne iskušavaj Gospodina Boga svojega!" Treći Isusov odgovor: „Pisano je: Gospodinu Bogu svom se klanjaj, Njemu jedinomu služi.“ Što to znači? To znači da Božja riječ u Svetom Pismu je: „Pisano je“, Isus kaže: "Ja ću držati Božju Riječ. Neću prekršiti zakon." U bilo kojoj od tih tri stvari, iako za svaku od ove tri stvari, svatko od nas ovdje kad ih pogleda, ako će biti iskren reći će: „Ovo je oku primamljivo i ovo je za mudrost poželjno. Nije loše pretvoriti kamen u kruh i najesti se. Nije loše da ja skočim s vrha hrama i da anđeli meni služe, da me čuvaju“, to se čovjeku čini jako privlačno. I ja bi tako. Nije loše imati. Sve ću ti dati. Nije loše, to se čovjeku čini. Ovo bi moglo biti dobro. No Isus na svaku od tih tri stvari odgovara s Riječi Božjom: „Pisano je, Bog je rekao i to što je Bog rekao, mene čuva.“ Čovjeka čuva. Ja sam živ zato što držim Riječ Božju. Evo što vam hoću reći. Hoću vam reći da u Starom zavjetu, u prvom čitanju i u današnjem odlomku Evanđelja, imate ustvari dva opisa pa kad stavite jedan pored drugoga su vam identični, samo što su potpuno, potpuno suprotni, kao da gledate u ogledalo. S jedne strane je jedno, s druge strane ista stvar, ali zrcali se kontra. Potpuno je sve suprotno. U prvom imate samo čovjeka, imate Adama i Evu, imate ljude koji su pali, imate ljude koji su prekršili Božju zapovijed zato što su povjerovali Sotoni. U drugom čitanju, opet imate čovjeka, ali čovjeka i Boga koji nije prekršio, koji nije povjerovao Sotoni, koji ostaje živ, koji ostaje vjeran i koji iz tog razloga predstavlja onog kojeg mi danas zovemo *Novim Adamom*. Mi Isusa nazivamo novim Adamom. Evu, između ostaloga, zovemo *Novom Evom*. Adama zovemo *Novim Adamom*. Zašto? Zato što je nije uprskao. Adam i Eva su uprskali. Marija i Isus nisu i zato dobivaju to veliko ime: *Novi Adam*, *Nova Eva*. U tim trenucima, ključnim, to je novo stvaranje, ustvari. U tim ključnim trenucima, oni ostaju vjerni. Iz toga se rađa novi život. Iz toga se rađa kasnije Crkva. Od toga se rađamo svi mi skupa. I mi se nalazimo u sličnoj situaciji u kojoj se nalazio i onaj stari Adam i ovaj Novi Adam, vrlo slična situacija, u nekakvoj svojoj pustinji s nekakvim svojim zmajem, zmijom ispred mene koji meni dolazi i meni laže na svoj način i svaki dan se javlja taj isti u nama izazov, taj isti poriv da povjerujem Sotoni. Jer nam se čini: "Za moje oči ovo je primamljivo, a za moju mudrost ovo je poželjno." To je ta velika laž. "Čini mi se dobit ću nešto. Ako učinim to što me Sotona nagovara." A taj dobri lažac, vrlo vješt lažac, savršeni lažac, laže na takav način da se to nama stvarno čini kao nešto - dobit ću, a kad shvatimo da nismo dobili, onda kad učinimo, onda slijedi onaj trenutak shvatiš da si gol. To je taj trenutak poslije nakon što si prekršio, nakon što si povjeravao krivomu, nakon što si učinio iz svoje vjere nešto krivoga, onda se javlja ta u sebi sigurnost, taj osjećaj – gol sam. Napravio sam krivu stvar. Počinje bijeg od Boga. Ali braćo i sestre, mi imamo Krista ne samo kao uzor, itekako kao uzor. Naravno da nam Sveto Pismo na početku korizme Isusa stavlja kao uzor, ali ne samo kao uzor. Isus Krist, novi Adam je ostavio na ovome svijetu baštinu. Iz Njegove Muke, iz Njegove smrti, iz Njegovog utjelovljenja, iz Njegova života, rađa se puno toga, između ostaloga na primjer sakrament svete ispovijedi, između ostaloga, sakrament Svete Mise. To se sve rađa iz Njega, tako da On nije samo uzor. On je puno više od toga. On

daje život. Nije nam samo uzor. Uz to što nam je uzor, On nam daje na dnevnoj bazi što je potrebno i zato ono dolazi na početku Korizme da nam kaže: "Imate pred sobom uzor, Onoga koji, kad je došao Sotona, je rekao: „Pisano je“, iako mi to ne kažemo uvijek. Vjerojatno, najčešće da, ali u nekim slučajevima mi ne kažemo: "Pisano je", ne kažemo: "Zapovijed je, ja to neću napraviti", nego mi to napravimo. Ali nam današnje čitanje kaže: "Gospodin je tu, otvorena su vrata, vrata milosti, vrata milosrđa, pomirenja, vrata Crkve gdje mogu pristupiti Gospodinu u svetoj misi." Ono što bih vam preporučio za kraj, u ovoj Korizmi jer tu smo jako slabi mi, katolici, preporučio bih vam jer gledajte, kad Sotona dođe, da bi ti njemu rekao: "Pisano je", ti moraš poznavati Sveto Pismo, a ja mislim da je svatko od vas ovdje svjestan, barem katolici, da nas Sveto Pismo ne poznaje. I onda što se događa? Dođe Sotona i ne znaš što bi mu rekao. Zato što ne znaš. Nisi pročitao. Zato je dobro čitati Sveto Pismo da kad dođe taj trenutak, kad dođe trenutak iskušenja, da mu znaš odgovoriti jer treba čovjek znati reći: „Ne živim samo o kruhu, nego živim o svakoj riječi koja izlazi iz Božjih usta.“ Kako ću to znati, ako nisam pročitao, ako nisam naučio, ako nisam shvatio? Zato bih vam savjetovao tijekom Korizme, ne bi bilo loše uz te stvari redovite koje ste vrlo vjerojatno izabrali, nečeg se odrekli, negdje se borite, uzmite i čitajte Sveto Pismo jer poznavanje Svetoga Pisma, poznavanje Riječi Božje, čovjeku daje tu mogućnost kad konačno dođe taj trenutak da mi Đavao ponovno pristupi, da me ponovno napastuje, da mi ponovno dolazi taj izazov nešto mi je primamljivo, da znam reći: "Neću to učiniti jer pisano je." To je jedan prijedlog, jedan savjet, a drugi i zadnji ako hoćete malo produbiti, opet vam ponavljam, pročitajte danas drugo čitanje, Poslanicu Rimljanima. Sveti Pavao, ovo što sam ja tu puno pričao, napričao se, sveti Pavao je stavio u desetak redaka i rekao puno bolje od mene.

Druga korizmena propovijed (8. 3. 2020.)

Hvaljen Isus i Marija, draga braćo i sestre! Zakoračili smo već lijepo u ovu korizmu, pa nas ova današnja čitanja pokušavaju na tom putu hoda kroz korizmu podržati, ohrabriti i to na božanski način, na jedan prekrasan, božanski način koji je bio opisan u današnjem odlomku iz Evanđelja po Mateju. U tom odlomku Evanđelja po Mateju čuli smo kako Isus uzima uz sebe par učenika, odvodi ih na goru i pred njima se preobrazi. Počinje svijetliti. Iz Krista, iz Njegova lika, iz Njegovih haljina, svijetli. Toliko da učenici, na tim mjestima kad se to opisuje u Svetom Pismu, kažu da su te haljine toliko nevjerojatno bijele da nijedan bjelilac ne bi mogao to tako izbijeliti. I mi to pokušavamo onda nekad i naslikati. Te slike kad pogledate, koje pokušavaju prikazati ovo, one prikazuju to nekakvo svjetlo koje svijetli iz lika preobraženog Krista. Slične zrake pokušavamo nacrtati nekad na slikama iz hostije kako svijetle. Nekad isto tako kod svetaca, ako je netko bio izrazito sveta života, onda kad ga pokušavaju slikari naslikati, ako ništa drugo barem kao mali znakić neke svjetlosti oko glave, stavljaju onu aureolu kao nešto svijetli. Evo ta svjetlost očito govori nešto i očito je važna kad ju mi pokušavamo ustvari dočarati. Hoćemo na taj način nešto reći. O čemu ta svjetlost govori? Govori o jednoj istini koja ustvari nama ljudima nije ništa drugo, nego jedan magnet koji nas privlači i upravo na takav način nam evanđelist Matej govori u ovoj drugog korizmenoj nedjelji. Na takav način nam govori: "Nemoj se bojati! Zaputi se! Idi naprijed! Bori se kroz ovu korizmu, kroz svoj život!" O čemu se radi? Radi se o, prije svega, ja ću sada napraviti jednu kao veliku razliku, što je s jedne strane, onda čovjek dobije dojam što je stvarnost druge strane. Prvo ona tamna strana. U toj tamnoj strani, koju mi dobro poznajemo, se zna dogoditi nešto stvarno teško shvatljivo, a to je da se ljudi zaljube u ovu zemlju, da se toliko zaljube u ovu zemlju da odluče ostati u njoj. Vrlo vjerojatno ste rijetki imali priliku, mi svećenici to imamo tu i tamo priliku, vidjeti pokojnika koji je bio pokopan u zemlji nakon godinu, dvije, tri i kad vidite pokojnika u zemlji koji je proveo dvije, tri godine, petnaest godina u zemlji, onda ustvari vidite da unutra nije ostalo ništa. To što je ostalo, mi to zovemo prah i to vam je ona istina biblijska kada kaže: *Sjeti se da si prah i da ćeš se u prah vratiti!* Do koje mjere je to dolje ništa, govori već i sam naš nekakav ljudski običaj da mi nakon nekog vremena taj grob smatramo praznim. Netko novi može doći na to mjesto jer tu više nema nikoga. Ostao je prah. Ostala je zemlja. Zemlja se vratila zemlji. Tu više se čovjek onda čudi. Kako je moguće da netko tko se zove čovjek, tko u sebi ima urođenu želju za životom vječnim. Čovjek ne mora biti katolik da bi u sebi osjećao želju, potragu za životom vječnim. To nam je usađeno. Nema veze na kojem kontinentu, u kojem tisućljeću smo živjeli, koje smo boje kože, koje kulture. To nema veze s kulturom, s bojom kože, s genima. To ima veze s pitanjem: Jesi li ti čovjek ili nisi? Ako si čovjek, u sebi imaš urođenu želju za životom vječnim i tim više se čovjek čudi, posebno današnjem takozvanom modernom čovjeku, a ustvari to je ništa, nego umišljeni čovjek. To kad kažemo moderni, jednako je umišljeni. Taj moderni čovjek danas tako lako se preda zemlji i kaže: "Ja sam prah i ja ću prah ostati." "Da ne traži

više od toga, da ne želi više od toga jer današnji odlomak Evanđelja, to je bio taj odlomak iz Evanđelja po Mateju, nam ustvari pokazuje Krista. Što Krist čini? Uzme svoje učenike: Petra, Jakova i Ivana za ruku i povede ih, kako je ovdje bilo opisano, na goru visoku. „Hajdete sa mnom na goru visoku.“ Nemoj ostati u nekakvom grobu, nemoj ostati pod zemljom jer biti pod zemljom je u Bibliji smrt, nego hajde bliže nebu!“ Mi imamo taj pojam neba. Mi svi zajedno kad molimo kažemo: „Oče naš koji jesi na nebesima“, to je ta slika neba. Neću ostati u zemlji, nego idem prema nebu i kada dolaze blizu nebu, Gospodin se pred njima preobražava, pred Petrom, pred Jakovom i pred Ivanom i ustvari im pokazuje tko je pravi On. Pokazuje im kakav čovjek treba biti, pokazuje im za što su oni stvoreni jer Isus Krist jest Bog, ali Isus Krist je i čovjek. I Isus Krist, Bog i čovjek, u ovom trenutku mi... Što je nama važno? Ono što se nas tiče, a to je čovjek, znači Bogočovjek. Taj čovjek se preobražuje. On nije prestao biti čovjek. Nije to da su oni došli na brdo pa je On sad prestao biti čovjek, a On je postao samo nekakvo svjetlo. Nije. Tu su haljine, tu je glava, tu su ruke, tu su noge koje su samo nevjerojatno svijetle. Nešto je drugačijega. Ne izgleda kao tijelo nakon dvanaest godina pod zemljom. Izgleda znatno drugačije. I na taj način On svojim učenicima otvara oči i kaže im ne riječima, nego samim pokazivanjem kaže im - evo za ovo ste i vi stvoreni. Ovo je cilj gdje trebate doći i do toga cilja u nekakvom slikovitom opet govoru treba doći. Mi smo tu slušali kako su oni se popeli na goru visoku. Ako ste ikada penjali se na ikakvu goru, posebno goru visoku, onda znate da to zna biti i naporno i čovjek bude i gladan i žedan i udariš se i pogrebeš se i svašta tu zna biti da bi se čovjek popeo. Ali kad znaš kud ideš, kad znaš zašto ideš, kad znaš koji je cilj, onda čovjek itekako nađe snage za boriti se. Puno je lakše predati se, puno je lakše reći: „Ja sam od ove zemlje, ja ću u ovoj zemlji ostati. Pokopajte me. Tu ne treba truda.“

Predat se ovome svijetu i reći: „Ja sam od ovoga svijeta i u ovome svijetu ostajem“, je vrlo jednostavno. Biti kršćanin je zahtjevno. Biti kršćanin znači boriti se, znači penjati se na goru visoku. To je put jedan. To je napor. Moraš piti, moraš jesti, a nekada nema hrane, nekad nema vode, nekad te boli, nekad pada kiša, nekad je ovako, nekad je onako, a nekad je jako lijepo. Lijepo je. Posebno što je lijepo kad znaš da se boriš, da se nisi predao, da nisi nekakav slabić koji je rekao: „Ja ću ostati ovdje“, nego: „Idem gore.“ Evo današnji odlomak Evanđelja nam upravo to čini. Mislim da je svakome od nas ovdje jasno, da to ne treba nešto posebno tumačiti. Sigurno nije Krist pozvao Petra, Jakova i Ivana pa se pred njima preobrazio, zasjao, zato da bi u njima izazvao nekakvu zavist ili da bi im rekao evo vidite to sam ja, a vi to nikada nećete biti. Sigurno nije to bio razlog da se pred njima preobrazi da bi im rekao: „Vi ćete ostati na zemlji, a vidite kako ću ja otići na nebo.“ Sigurno nije to. Zdravom razumu je jasno zašto je On pozvao trojicu da svjedoče. Zato da vide. Mi ljudi volimo vidjeti. I te slike s tim svjetlima koje pokušavaju prikazati kako ta svjetla sjaje iz Kristova srca, kako ta svjetla sjaje iznad svetaca, iznad njihovih glava, kako svijetle u haljinama Krista preobraženog. Sve te slike podsjećaju nas i samo nas ohrabruju. Nemoj odustati, nemoj da te nekakva tvoja slabost, nekakav tvoj grijeh, da te nekakvo tvoje neznanje, nekakve tvoje zablude, tvoj prošli život da te zakoče i da te bace u grob da se predaš i da kažeš: "Ja ostajem ovdje." Ovo Evanđelje današnje nas potiče: „Nemoj ostati ovdje!“ Mi, braćo i sestre, sada ovdje u ovom trenutku slavimo Svetu Misu. Daj Bože da jednoga dana svi mi se okupimo u Nebu oko Gospodina. Ako sve bude kako treba, mi svi bi se jednog dana trebali naći oko stola Gospodnjeg u životu vječnom. To je naš poziv i ovo nije nekakav govor svećenika koji je s propovjedaonice dužan nešto reći, nego ako vi to stvarno ne vjerujete, onda ste na krivom mjestu. Bolje se predajte užicima ovoga svijeta. Bolje se predajte slabostima svojim. Bolje se predajte ovome svijetu, nego da idete bez veze na Misu ako to stvarno ne vjerujete. Obnovimo u sebi tu vjeru svi koji smo ovdje, svi, i puno više od nas koji smo ovdje smo pozvani jednoga dana zajedno se naći za stolom Gospodnjim. E to je nekakvo naše iščekivanje i prema tomu treba hoditi. U drugom današnjem čitanju... to si opet malo sami proučite i ja ću vam samo dati onako jednu kvačicu da malo ako ćete proučavati, možete ići dalje. Samo pogledajte prvu rečenicu, u toj poslanici svetoga Pavla. Što on kaže? Kaže *zlopatiti se*, kaže *zlopati se*. Ta riječ zlopaćenje, to vam je taj uspon. Nisam se predao, nego borim se. Zlopatim se. Toliko je upečatljiva da je čovjek teško da je može zaboraviti. Jako je neobična. Nikad ne koristimo takvu riječ, zlopatiti se. To vam znači boriti se, živjeti kršćanskim životom u ovome svijetu s vjerom, preobrazit ću se. Krist koji se preobrazio pred mojom braćom, a Petar i Jakov i Ivan su moja braća i svakoga od nas braća, svatko od nas može reći: „Pred našom braćom se preobrazio i nas će preobraziti“, zato vrijedi itekako boriti se, ići naprijed i penjati se prema tom svjetlu, ne dati se, ne predati se ovoj zemlji i smrti i prahu zemaljskome iako i iz njega jesmo nikli, ali mi nismo stvoreni da se vratimo u prah. Tijelo će se vratiti, ali obnovljeno, uskrsno tijelo je nešto drugo i to je ono što nam je obećano.

Propovjednik Dražen Marija Vargašević

Četvrta korizmena nedjelja (22. 3. 2020.)

Sljepoća. Tama. I naspram nje vid i svjetlost su snažne sastavnice poruke današnjih čitanja kojima nam Isus donosi svjetlo, donosi nam vid. Braćo i sestre, nekoć bijasmo tama. Sada smo svjetlost u Gospodinu ako vjerujemo u Sina Čovječjega kako je ovaj slijepac kad mu se Isus objavio rekao: „Vjerujem, Gospodine!“ i bacio se ničice preda nj. Ali ako smo postali svjetlost u Gospodinu, moramo u svjetlosti hoditi. Svjetlost nije nešto što smo jednom osvojili i čuvamo kao što čuvamo novčane iznose u bankama ili zlato na tajnim mjestima i dragocjene predmete. Svjetlost se ne može čuvati u vlastitom posjedu, nego svjetlošću se, svjetlošću moramo izjaravati. Svjetlost mora sjati iz nas. „Ne može se sakriti grad koji je postavljen na gori“, nego On je ondje da svijetli, da svima donosi svjetlost. Zato, braćo i sestre, u ovim kriznim trenucima, na raznim razinama na kojima smo na neki način pogođeni i osjećamo bol, glavna stvar je da osjećamo svjetlost. Reći će netko, velika nas tama okružuje: korona, potres, nesigurnost u društvu? Neizvjesnost. Što će biti sa mnom, s mojima, cijelim sustavom? Što nas sve čeka? Nije li to tama? Jest, to jest tama, izvanjska tama. Međutim svijetli li naša duša? Svijetli li Krist iz naše duše? Je li živimo ono što smo primili kad smo upoznali Isusa, kad smo Ga susreli? Kako ćemo to znati? „Plod je svjetlost i svaka dobrota, pravednost i istina. i odlučite se za ono što je milo Gospodinu, a nemajte udjela u jalovim djelima tame, nego ih dapače raskrinkavajte jer što potajno čine, sramota je govoriti, a sve što se raskrinka pred svjetlošću, postaje sjajno. Što je pak sjajno, od svjetlosti. Zato veli: „Probudi se ti što spavaš! Ustani od mrtvih i zasvijetlit će ti Krist.“ Ili je ovo, braćo i sestre, upravo Božja poruka za nas sada da je krajnje vrijeme da se probudimo da ustanemo iz svoje sebičnosti, iz svojih grijeha. Kako god taj grijeh izgledao i u čemu god mi tome grijehu bili skloni, potrebno je da se sva jalova djela tame raskrinkaju. Nije dovoljno sakrit se od virusa. Gospodin dopušta razne kušnje. Gospodin nas želi osvijestiti da nam je krajnje vrijeme da mu se vratimo svim srcem, svom dušom i svom snagom. Nije Gospodin taj koji želi da mi trpimo. Isus nam daje jasan, jasan odgovor preko onih koji su ga pitali. Daje nam odgovor preko odgovora na, na pitanje onih koji su ga pitali: „Učitelju, tko li sagriješi? On ili njegovi roditelji?“ A radilo se o čovjeku koji je slijep od rođenja. Otkud čovjek slijep od rođenja? Pa zar je mogao sam nešto sagriješiti da nauči na sebe nesreću kako je bilo opće rašireno uvjerenje onog doba, a i danas je jer i danas u svijetu ima ljudi koji žive Stari zavjet. Koji nisu još upoznali Boga u licu Isusa Krista, nego Ga tumače tolikim shvaćanjima religioznosti često poganski, a onda sve što je loše pripisuju Božjoj kazni. Sve što je dobro Božjem smilovanju. Kao da mi možemo svojim ponašanjima i zaslugama uvjetovati Boga da nam nešto daje ili ne da. Bog nikad ne želi trpljenje čovjeka, ali ga dopušta radi većega dobra jer On zna... Čitajmo Knjigu o Jobu. On je dopustio da Njegov pravednik bude iskušan teškim trpljenjima, ali sveti Ivan od Križa kaže: Bog nikad neće dopustiti da ona tama u kojoj duša se zatekne, bude njoj neizdrživa. Ako primijeti da je to što, kroz što On dušu provodi da bi ju usavršio, preteško za nju, On će joj dati utjehu, ali bit će mu žao što duša traži utjehu i previše se uplaši i brzo se uplaši jer joj je kušnja kroz koju prolazi na korist, na spasenje, na preporod. Zašto? I sveti Ivan od Križa govori: tama nije zato što Bog stvara tamu, što bi Bog htio tamu, nego zato što je u Bogu prevelika svjetlost za naše srce, za našu dušu i mi nismo kadri primiti toliku svjetlost i onda nas zaslijepi. Braćo i sestre, možda ovo zvuči nevjerovatno. Možda ovo zvuči neprihvatljivo i možda će me netko od vas proglasiti fanatikom zbog ovoga, ali ovo je provjereni nauk Svetoga Pisma i duhovnih učitelja. Pokušaj u ovoj situaciji iza svega što se događa prepoznati Boga, svjetlost i ljubav koji je izvor, koji izvodi sve na dobro. On doista izvodi na dobro sve onima koji Ga ljube i nije teškoća nijedna veća od Njegove zaštite, od Njegovoga mira. Jedino moramo iz srca izbaciti svaki grijeh. Crkva nam daje sad mogućnost. Ovo nije trajno, ovo ne može biti trajno, zato što je Krist utjelovljen i nama treba dodir sakramenta, nama trebaju položene ruke, nama treba Isus i tjelesno i ne samo kroz duhovnu pričest i svatko tko čezne za Njim ima pravo čeznuti. Ovo je izvanredna mjera, ali ako ne možemo drugačije, prihvatimo ovo izvanredno u iščekivanju redovitog i sredimo svoju dušu na ovaj izvanredan način s Gospodinom, a da bismo je sredili moramo iz nje izbaciti svako zlo, svu tamu jer ne možemo se protiv tame boriti tamom. To je đavolska varka ako osjećam da mi je u ovom času učinjena nepravda, da sam spriječen u nečemu na što imam pravo. Ako je to po načelima pravednosti doista tako, ja ne mogu zbog toga ikoga osuditi. Ne mogu zbog toga ikoga napadati, ogovarati, ne daj Bože klevetati, srditi se na njega, biti bijesan. Ne. Na taj način sam upao u đavolsku zamku i mnogi danas ovu situaciju... da se čuju glasovi osuđivanja čak naših biskupa zato što, zato što su zabranili mise javne s narodom i mnoge druge glasove među pastirima koji se vrlo strogo obraćaju vjernicima i tretiraju ih, njihovo ponašanje infantilno. To je jedna situacija u kojoj napetost raste. Mi moramo to u ime Milosrđa Božjega sjeći, prekidati, svaku osudu koju u srcu imamo, odreći je se, zazivat blagoslov jedni na druge. Svatko od nas može pogriješiti. Nitko nije savršen. Jedino Bog je savršen i Njegov blagoslov, Njegovo svjetlo moramo zazivati jedni na druge jer jedino u mir i u svjetlu mi možemo dobro vidjeti, dobre odluke donositi. Jedino u poniznosti koju smo

jučer ponovili, onoga carinika koji se udara u prsa u zadnjoj klupi. Nije se usudio podići oči k nebu i pristupiti bliže. Jedino u takvom stavu mi možemo naći mir, blagoslov. Ne u tome da se bilo kakvim ponašanjem, govorom, pisanjem, postavim ispred i kažem: „A vidiš kako oni, a ja, ja ispravno gledam.“ Ne. „Isuse, Ti jedino ispravno vidiš! Ti vidiš da li ja ispravno vidim i da li onaj drugi ispravno vidi.“ Mi vjernici, mi ćemo reći: „Isuse, Ti vidiš jesu li naši biskupi ispravni.“ Biskup će reći: „Isuse, Ti vidiš je li ovi vjernici ispravno ili neispravno prosuđuju.“ Na koljena, očistimo srca svoja, raskrinkajmo sami pred sobom, pred savješću djela tame i odbacimo ih. Uđimo u svjetlost Isusovu. Ovo je vrijeme milosti. Ovo je vrijeme čišćenja, vrijeme pustinje koja nam je za to da dođemo do slobode, do obećane zemlje. Tamna noć duše o kojoj govori već spomenuti Ivan od Križa je nešto za što Ivan kaže da bi duša trebala biti zahvalna, i sretna da ju je Bog u to uveo. To je vrijeme kada se sve svodi na bitno, na ono što je najvažnije, kao kad je sumrak ili polumrak prije izlaska sunca, prije nego nastupi zora, mi vidimo sam glavne konture. Vidimo samo toliko da se možemo kretati. Da razaznajemo u tami. Vidimo samo što je svjetlo i u svjetlu hodimo, vidimo što je tama, tame se odričemo. Ovo je vrijeme odlučujuće, presudno da tako činimo. Braćo i sestre, nije vrijeme da raspravljamo ovako kako to čine farizeji: „Je li on čovjek od Boga ili nije? Je li učinio ono što je u subotu dopušteno ili nije dopušteno?“ Ovaj slijepac, on je iz svog vlastitog iskustva vidi, što je istina, što je svjetlo. On je bio slijep, a sada vidi jer mu je Isus dao da vidi. To je, konačno, kriterij svačije autentičnosti ili neautentičnosti. Je li ja, je li ja hodim u svjetlu? Je li moja duša vidi ljubav? Je li moja duša vidi dobro u djelima dobra kako kaže Pavao u *Efežanima*: „Kao djeca svjetlosti hodite. Plod je svjetlosti svaka dobrota.“ Imam li ja u srcu dobrote? Ponestaje li mi u srcu dobrote? Učinit ću savršeni čin kajanja i zauvijek se odreći svega gdje dobrote nema. Gdje dobrote nema, nema ni boljitka, ni ozdravljenja, nema ni mudre odluke. Braćo i sestre, vratiti nam je se dobroti Spasiteljevoj koji svakom slijepcu pristupa kao da je jedini. Koji svaku pogođenu materijalno ili duhovno, tjelesnu štetu pristupa suosjećanjem. Jedino što Isus prokazuje, jedino što Isus oštro osuđuje je stav srca koje je oholo. Koje je vezano za grijeh, vezano za sebe, vezano za stvorenu stvarnost da je postao rob toga, karikatura svoga identiteta djeteta Božjega. To nam se svima može dogoditi od najjednostavnijih osoba, najistaknutijih, bilo na planu svjetovne ili crkvene hijerarhije, svakom se može dogoditi da izgubi slobodu i svjetlo, da postane oskudniji i siromašniji. Dođimo Gospodinu Isusu! On nam svojom Riječju iz ove euharistije svijetli. Ono što ja znam da sam bio slijep, a sada vidim. Ono što mi sada trebamo znati je da iz sljepoće Isus nas zove u svjetlost i ako nam nije jasno što to sve Isus čini, na koji način, što se u to sve govori mi ćemo doista pronaći Isusa, znajmo, Isus nam pristupa. Vjeruješ li? Pristupa ti ovog časa u ovoj riječi. Pristupa ti po molitvi. Pristupa ti po skrušenom prihvaćanju situacije, odricanju grijeha i opredjeljenju za Njega koji je svjetlost i pita te: „Vjeruješ li?“ Odgovaram: „Vjerujem.“ Odustajući od svake nepotrebne rasprave, odričući se od toga da jedni druge gledamo očima suda, dolazimo k Isusu kao ovaj slijepac. Vidimo kako su njega sudili, proglasili su ga grešnikom, iako Isus na početku kaže: „Nije ni on sagriješio ni njegovi roditelji.“ Ovdje religijski službenici kaže: „Vidi, sav si se u grijesima rodio.“ Zašto? Jer oni imaju ograničeni, ljudski pogled na situaciju. Izbacuju ga iz sinagoge jer dovodi u pitanje njihov nesavršeni način gledanja, duhovnoga gledanja. Taj čovjek ne osuđuje nikoga. On samo svjedoči ono što se dogodilo. Njegovi roditelji su se uplašili. Uplašili su se onoga što bi mogli učiniti predstavnici religiozne vlasti. Nisu htjeli ništa o njemu reći. I, i, i nisu htjeli posvjedočiti evidentnu činjenicu da je on slijep, da on sada vidi. „Pitajte njega!“ a on, onome kome se to dogodilo, i braćo i sestre, svatko od nas koji je susreo Isusa, sad više nego ikada mora svjedočiti jer ja sam Isusa susreo. Moj život je prije bio drugačiji. Moj život je prije bio taman. Isus mi je dao svjetlo. Ja to znam. I ne trebamo ništa više dodavati ili oduzimati. Ja to znam. Isus je moj život dotaknuo. On. I ovo se dogodilo. Ja možda i ne poznajem Isusa dovoljno, možda sam vrlo nepoučen u vjeri, ali jedno znam, što se u mom životu dogodilo. To je svjedočanstvo koje sam ja pozvan dati. U mjeri u kojoj mi se Isus objavio kao ovom slijepcu, ja sam isto pozvan reći: „Vjerujem, Gospodine!“ i baciti se ničice pred Gospodinom. To je ono što mi najvažnije možemo. Najvažnije, najvažnije je to koje možemo jedni drugima dati je Isus, Isusovo svjetlo, ali naravno, to nije tako da ćemo mi jedni drugima soliti pamet, da ćemo samo govoriti što tko treba činiti i samovoljno tumačiti situaciju i ovaj, ulaziti u nepotrebne rasprave. Ne. Nego ćemo pokazati Isusa jedni drugima, dobrotu, ljubav. Moramo biti blizu jedni drugima. Moramo pustiti na stranu sve što nije bitno za nas i darivati Isusovu svjetlost, prije svega, djelima. Prihvaćanjem situacije, čudo, hodom kroz pustinju o kojemu Ivan od Križa kaže: vjera, ufanje i ljubav. Vjera da je Bog gospodar situacije, vjera da je Bog u svome Sinu, suputnik naš na križu, da suosjeća, da je u svakom od nas na bilo koji način, na bilo kojoj razini pogođen ovom situacijom. Ufanje, ufanje da je u Njemu naša sigurnost. Ufanje da će nas On izbaviti, da će nam On dati dane svjetlosti, mira i radosti i ljubavi. Ljubav je Njegov osjećaj. Ljubav, sućut, ljubav dijeleći drugima. Braćo i sestre, odlučimo se za ono što je Gospodinu milo. Gospodinu je milo da mu kažemo: „Gospodine moj, oprosti mi svaki moj grijeh! Ti vidiš svu moju sljepoću. Ne ostavi me slijepoga! Oprosti mi, Isuse! Ja se kajem iskreno za sve što sam u životu loše učinio,

za ono što sam ovih dana u mislima loše govorio, sudio, za ono što sam loše učinio ili propustio učiniti bližnjem djelom milosrđa, riječju milosrđa, molitvom. Supatnja s Njim. Oprosti mi! I ja u Tvoje ime, Isuse, praštam. Praštam svakom od svojih bližnji, posebno onih shvatimo...“ Možda je netko dobio zarazu ovim virusom i jako je ljut na onoga tko mu je to prenio. Oprosti sada. Oprosti ako treba svome biskupu, svome svećeniku jer osjećaš da ti ne daju ono za čim ti duša žeda. Oprosti samom sebi ako si ljut nas sebe. Oprosti Bogu ako Njega smatraš krivcem za ovu situaciju. Nije On kriv! On trpi zajedno s tobom. Oprosti! Pomirimo se, braćo i sestre, u duhu jedni s drugima i sa svima. Prikažimo ovu situaciju kao zadovoljštinu za naše grijehе. Prikažimo ovo za pokoru. Učinimo od onoga što ne možemo u ovom času izvanjski promijeniti priliku da postanemo novi ljudi, bolji ljudi, kao oni Izraelci koji su mrmljali hodeći pustinjom. Vidi, zašto si nas izveo da nam bude ovako? Tamo smo imali ovoga i onoga, a ovdje nemamo ništa. Bog se očitovao, dao im je sve, dao im je što im je za taj dan trebalo. Nisu morali sačuvati za sutra. Mi ne možemo sad imati dovoljno za sutra. Nije nam čak dovoljno ni to što smo kupili u trgovini imamo zalihe. Tko zna što nas čeka. Mi možemo imati Božju providnost za danas, biti sigurni da nam za sutra neće uzmanjkati ono što nam treba, ako tražimo najprije Njegovo kraljevstvo i ako tako očistimo srce i ako tako prihvaćamo ovu situaciju i ako tako kroz ovu tamu vjerom, nadom i ufanjem hodimo, mi ćemo u srcu osjetiti jednu novu svjetlost, drugačiju, koja nije vidljiva našoj naravi, našim razumskim očima, našim tjelesnim očima. To je svjetlo vjere koje najviše na svijetu trebamo. To je svjetlo koje nas vodi izravno i brzo k sjedinjenju s Bogom jer nas čini hrabrim i vjerodostojnim svjedokom na kojega će se svatko moći osloniti bez da mu puno govorimo, bez da mu išta govorimo. Iz nas mora svjetlo zračiti! To je kriterij da smo na dobrom putu, a nemamo više, nema više smisla da više odgađamo da budemo na tom putu. Nema smisla da nijednu poru, nijedno područje svoga ponašanja ostavljamo za neku budućnost, da je promijenimo, da čekamo. Ne! Ovo je vrijeme obraćenja. Plod je svjetlost, svaka dobrota i ako tako činimo, osjetit ćemo da na nas silazi blagoslov. Onaj blagoslov kojega je Bog od nas namijenio i namirio i želi uručiti, ali je bio spriječen raznim našim grijesima i vezanostima. I to je važnije da se potresu naše krive, krivi oslonci, pa makar se trebala i srušiti svaka materijalna sigurnost. Vidimo ljulja se katedrala zagrebačka. To je spomenik vjere naše. Toranj je oštećen. Moramo čitati znakove Božje. Ni u čemu nemamo sigurnost, ni u našoj katedrali. Ako naše srce nije katedrala Kristova, ako nije svjetlo Kristovo u njemu, a Bog jest u nama po tome što smo Njegova stvorena bića. Čak i ako netko nije kršten, on je stvorenje Božje i može kazati: „Prihvaćam te jer sam Tvoje dijete.“ Ako smo kršteni, još je snažnije Bog u nama prisutan, a najsnažnije ako smo u stanju milosti, a vrhunski, od toga nema, je prisutan ako potpuno prihvatimo Njegovu volju i sjedinimo se s Njim u ljubavi. Takve svjedoke Gospodin danas treba. Ima puno godina kako je mudri teolog rekao: „Kršćani dvadesetprvog stoljeća će biti mistici ili ih neće biti.“ Prijelomno vrijeme...osvijestimo se, „probudimo se mi koji spavamo, ustanimo od mrtvih“. Budimo Isusovi potpuno, oslonimo se samo na Njega i bit ćemo katedrala duha za ovaj svijet koji Boga traži i treba. Bit ćemo okrilje blagoslova u koji se mogu skloniti oni koji su dezorijentirani, u velikom strahu, izgubljeni. Bit ćemo produžene ruke Božjega Milosrđa u ovom svijetu kojeg jedino Božje Milosrđe može spasiti. Amen.

Treća korizmena nedjelja (15. 3. 2020.)

Braćo i sestre, u ovom divnom evandeoskom odlomku, na kraju, zadnja riječ tako snažan i potrebna svima nama, cijelom svijetu. Ovo kad, Samarijanci koji su nevjernici nisu poznavali Isusa Krista čuvši svjedočanstvo žene kojoj je taj Isus promijenio život, dođoše Isusu susrevši Ga osobno, zaželjevši da kod njih dva dana ostane i osvjedočivši se iz prve ruke, iz živog susreta da je On doista poslanik, Božji sin i ispovijedaju svoju vjeru: „Ovo je uistinu Spasitelj svijeta!“ Koliko nam je važno da danas cijelim svojim srcem, svom dušom i snagom ovo vjerujemo, svjedočimo i navješćujemo: „Isus Krist je doista Spasitelj svijeta!“ On jedini, nema drugog imena na ovom svijetu po kome se ljudi mogu spasiti osim imena Isusa Krista Nazarećanina. Tko je s Isusom, tko je s Njim čvrsto povezan, tko se priklanja, podvrgava, sluša Njegovu riječ, taj ima zaštitu cijeloga Neba. Taj ima sigurnost za svoj ovozemaljski i za vječni život koji je neusporedivo važniji od ovozemaljskog. Draga braćo i sestre, danas je svijetu kriza vjere u vječnost. Danas je većina ljudi počela živjeti samo za ovaj svijet. Sam cilj ljudskoga života, nažalost, kod vrlo velikog broja ljudi, da i u ovom svijetu bude što bolje, što lakše, što manje da trpe i imaju to manje problema. Ljudi ne gledaju onkraj smrti i zato se toliko boje smrti. Tko vjeruje da je smrt samo vrata u vječnost, tog nikakav strah od ovozemaljske nesreće, bolesti i smrti neće zahvatiti. Zašto? Jer znamo jer što je ovaj život u usporedbi s vječnošću. Mi to našim malim ljudskim umom ne možemo zamisliti koliko je sitno, koliko je sitno zrno pijeska na beskrajnim pješčanim dinama ovozemaljskog života u usporedbi s vječnošću koja nema kraja, u

kojoj nema završetka, u kojoj nema prestanka. Dovijeka! O kad bismo mi češće o tome razmišljali da je ovozemaljski život samo kratki ispit, prilika da se opredijelimo, prekrasna šansa da učinimo najbolje da ga ne potratimo, da ga ne proigramo kako danas mnogi u kladionicama i kockarnicama gube svoje novce, sreću i blagoslov svojoj obitelji. Nemojmo biti kockari svoje duše ostajući, pristajući na grijeh jer prevelik je ulog i nema povratka ako učinimo krivo, ako se usmjerimo u krivo, ustrajemo u krivom uvjerenju, usmjerenju. Kasnije nećemo imati od koga posuditi vrijeme, posuditi priliku da popravimo kada ovo vrijeme završi. „Sad je vrijeme milosti, sad je vrijeme spasa.“ Dragi Bog nam daje u ovoj korizmi da ozbiljno razmišljamo kako gledamo na život, na svoju vjeru, na svoju vječnost. Dok mnogi drhte od straha pred smrću, mi se trebamo pitati: „Što je za mene kršćanina smrt? Što je za mene kršćanina život? Tko je za mene Isus Krist? Tko je za mene kršćanina spasitelj? Tko je za mene kršćanina liječnik? Gdje je za mene kršćanina lijek?“ Braćo i sestre, nas neće od nesreće, nas neće od propasti, spasiti nijedno cjepivo. Jedini Bog nas spašava od propasti. Dakako, Bog je dao čovjeku zdravu pamet i dao je znanstvenicima da mogu pronaći cjepivo. I mi se koristimo tim sredstvima jer je to isto, dok god je na području zdravog čovjekovog razuma i ne ulazi u područje nesigurnog čiribučiriba dobro. Jer je razum dar Duha Svetoga., ali braćo i sestre, naš fokus, ono glavno, ono bitno čemu smo mi usmjereni ne smije biti zemaljsko. Mi ne smijemo u ovozemaljsko postaviti svoju sigurnost. Ne smijemo od ovozemaljskog očekivati svoje spasenje jer to je podla zamka koja nas može grdo prevariti. Isus želi nas... „Gdje ti je muž?“ Ona s Njim raspravlja s Njim o nebitnoj stvari. Ona skreće temu na nebitno, stvari. Nemojmo skretati temu na nebitno! Bavimo se bitnim! Isusa kad Ga susretnemo, On odmah ide u sridu, odmah nas pita ono što je najvažnije i zato nije lako kada smo u grijehu doći Isusu i susresti se s Njim jer Isus nam govori istinu. Ali ne bojmo se istine. Istina će nas osloboditi. Isus ne vjeruje da nas motri kao ženu (nejasno) Samarijanku koja je pet muževa imala, a ni ovaj s kojim sada živi nije muž, neurednog života, moralno nesređena, pogubljena, pokućena. Isus joj kaže: „Gdje ti je muž?“ To će Isus meni i tebi reći kad nas pogleda u srce: „Gdje ti je poštenje? Gdje ti je pobožnost? Gdje ti je spremnost da oprostiš? Gdje ti je poniznost?“ I koješta drugo Isus ima za reći i pustimo Mu da nam kaže jer to će nas osloboditi. Isus dolazi ženi, Isus koji je Bog i kaže: „Daj mi piti!“ Kako je Bog ponizan! On nas pita pomoć. Zašto? Ne zato što bi njemu trebala naša pomoć, nego zato što On zna da jedino ako tako ponizno pristupa, prijateljski dolazi, da ćemo mi biti spremni Njega prihvatiti i pomoć tražiti. Čim je žena dovela u pitanje... čim je žena počela praviti problem od toga: „Kako to mi Samarijanci i Židovi, mi jedni druge ne podnosimo.“ Židov nije smio dotaknuti ono što je dotaknuo Samarijanac. Gore od korona virusa. Tako se nisu podnosili, tako su smatrali da će jedni druge zagaditi, duhovnom zagađenošću, a Isus kaže: „Daj mi piti! Daj mi iz toga svoga vrča vode.“ Isus ruši, ruši sve te ljudske podjele i strahove. Za Njega nema, za Njega nema straha. Isus nam u svakom strahu dolazi, pristupa nam, dotiče nas, polaže ruke na nas, stavlja lijek na naše rane. Nemojmo se bojati da ćemo ostati bez Isusa ako Ga ljubimo. Nemojmo se bojati jer Isus je jači od svih crkvenih slabosti, od svih slabosti ovoga svijeta. On dolazi, On se ne boji. On je pobijedio strah. On je sigurnost. I kaže: „Kad bi ti znala tko tebe pita vode, ti bi od Njega tražila vode i On bi ti dao vode od koje nikada nećeš ožednjati. Voda koju ću ti ja dati, postat će ti izvorom vode“. Kada smo mi s Isusom, mi smo sigurni... mi nismo dobili pola litre Jane, pa da utažimo žeđ i odmah mislimo gdje ćemo kupiti drugu bočicu. Kada smo mi s Isusom, mi smo dobili izvore, nepresušni izvor. Kad smo mi s Isusom mi ne možemo biti paničari da idemo opelješiti police trgovina, pa da se osiguramo na dva tjedna. Sad ćemo se mi sačuvati od virusa i sigurni smo, nećemo ostati gladni. Ne. To samo još produljuje strah jer pokušavaš se spasiti svojim snagama i već se brineš što će biti za dva tjedna. Kad si s Isusom, On ti daje hranu koja ostaje za vječni život. Sjetimo se što je Isus rekao. Nakon što gledamo kako ljudi satima stoje u redovima supermarketa da bi kupili sto kila brašna i bili kao sigurni. Isus nam je rekao: „Ja sam Kruh za život vječni!“ Tko bude jeo od ovoga Kruha, neće gladovati zauvijek, neće vidjeti smrti. Smrti se bojimo, a Isus otvoreno izaziva smrt. Isus je slavedobitnik smrti. On na križu. Blagoslivljajmo sebe i druge znakom križa Kristova, ustrajmo i produbljujemo pobožnost koju nam je sveta majka Crkva dala! Čistimo se od grijeha, a ne samo zato nego da bismo mi bili sigurni i mirni jer smo mi, braćo i sestre „sol zemlje i svjetlo svijeta“. Mi moramo drugima donijeti mir, sigurnost, kao što je Crkva u raznim izazovima povijesti bila okosnica, svjetionik, bila je stup sigurnosti. Kad su bile kuge, što su ljudi radili, pojačali su molitvu, dali su zavjet. Imate mnogo gradova, u središtima gradova prekrasne spomenike Presvetom Trojstvu na primjer u Požegi koji je podignut kao zahvala za očuvanje od kuge. Ljudi su dali zavjet u Italiji, ljudi koji su pobožni vjernici: „Ti, na primjer, sveti Teodozije, podignut ćemo ti oltar ako nas sačuvaš od ovoga zla!“ Kako vjera daje sigurnost! Stavi sidro svoje u čvrsto, u čvrsto tlo i neće te oluja odnijeti! Iskoristi ovu priliku da se Bogu vratiš, da priznaš Isusu kao ova žena: „Ti Isuse, Ti govoriš istinu, Ti mi otkrivaš što je u mom srcu. Ti si moj Spasitelj, pomози mi! Pomози, Isuse! Ti si jedini moj Spasitelj i Tebe nosim u ovaj svijet i govorim o Tebi i svjedočim za Tebe da spasiš svakog čovjeka! Ti si, Isuse, moja sigurnost! Ti si izvor koji ne presušuje! Ti si hrana

od koje nikad neću ostati gladan! Ali da li se hranim molitvom, Isuse? Da li pijem živu vodu iz Tvoga izvora? O Isuse, smiluj mi se jer sam zanemario, oprosti mi! Isuse, daj mi snagu da ti se vratim. Blažena Djevice Marijo, Zaštitnice naša, Zdravlje bolesti! Sigurnosti naša, Utočište naše, Pomoćnice kršćana, pomози nam da ovu i zgodu...“ Tko zna, braćo i sestre, što nas sve čeka! Ovo, gledajući ovako, izgleda kao nekakva vježba za još gore stvari koje nas čekaju. Kako olako naše sigurnosti isplahnu! Vladaju koji znamo kakve zakone donose. Izbacili su Isusa iz usana Europe, a mi smo dio te Europe. Što mi možemo očekivati od takve Europe? Što mi možemo očekivati od takve vlasti? Nemojmo se začuditi ako se uskoro dogodi to da obustave isporuku živućih namirnica! Nemojmo se iznenaditi da se dogodi da telekomuni prestanu raditi zbog ne znam kakvog razloga. Nemojmo se čuditi i nemojmo se bojati. Samo u Boga stavimo svoju sigurnost. On je svoje izabrane spasio uvijek. Spasiti će i nas, ali ovo pitanje s kojim završavam ostaje: Da li ja tažim žeđ svoje duše na sigurnu i vječnu izvoru koji ne presušuju ili kupujem u bočicama privremenog rješenja koje me samo stavljaju u paniku i očaj i oko očiju stavljaju povez? Da li ja jedem kruh koji mi daje snagu za vječni život? Da li se hranim s oltara Gospodnjeg? Da li sam pomiren s Bogom u valjanoj i svetoj ispovijedi? Ako tako činim, straha nema. Ako tako ne činim, Bože, smiluj mi se da što prije tako počnem.

Propovjednik Robert Perišić

Četvrta korizmena nedjelja (22. 3. 2020.)

Ovu četvrtu korizmenu nedjelju slušamo Božju Riječ. Bog nikada ne prestaje govoriti. I Bog nikada ne napušta svoju djecu. Kao što je u stara vremena Bog izabrao Davida da vrši Njegovo poslanje u ovome svijetu, tako i danas Bog izabire mnoge za koje želi da vrše Njegovu volju u ovome svijetu. Danas je i ovaj svijet prepun onih koji bolje znaju što trebaju činiti i koje je Bog izabrao i pozvao i na koji način oni trebaju Bogu i narodu služiti. Meni se silno svidio jedan članak kojega sam pročitao jučer, koji govori o čovjeku koji je boravio u misijama s jednim misionarem i išao s njime od mjesta do mjesta kako bi sudjelovao u svetim misama koje je on slavio. Tada mu je taj misionar rekao: „Ti si u ovih nekoliko dana proslavio sa mnom više svetih misa nego što moji vjernici proslave u pola godine! Bog nam daje priliku, naša zvona kao i sada često zvone i pozivaju nas na Svetu Misu, pozivaju nas na molitvu. Taj pisac toga članka nastavlja dalje svoje razmišljanje i govori o tome kako se danas komentira da je crkva ukinula svete mise. Nije ih crkva ukinula niti će ih ikada ukinuti. Moramo vjerovati da sveta misa dopire do svakoga ljudskoga srca, pa i iza zatvorenih vrata, iza zatvorenih zidina, slavila se ona na onome ili onome mjestu, ona dopire do svakoga čovjeka koji ima čisto srce i koji želi Isusa primiti. I završava članak toga čovjeka riječima: „Znam i siguran sam. Nikada neće na ovome svijetu nestati svete mise. Služit će ju uvijek Isusovi svećenici“, i onda je nabrojao čitavi niz imena svećenika koje on osobno poznaje. Probudimo si, braćo i sestre, u srcima upravo tu svijest da nas Bog ne ostavlja i da Bog k nama dolazi i na ovaj način i po ovakvom služenju svete mise u ovim izvanrednim, da to tako kažemo... Imajmo povjerenja jedni u druge. Imajmo povjerenja u državne vlasti koje sve čine da se zaraza spriječi. Imajmo povjerenja u molitvu, u dragoga Boga koji će pomoći i u tome, ali jednako tako koji će nas sačuvati od potresa i od svakoga drugoga zla. Znamo da su nastale velike štete u našem gradu, ali štete su samo štete. Znamo da je i jedan život izgubljen. Čuli smo i vijesti o bolnici u Klaićevoj koja se mora preseliti i toliko toga drugoga. Neki su zatočeni u svojim stanovima i ne mogu van. Sve je to razlog da mi još više molimo i da vapimo i da prinosimo Gospodinu žrtve i da ovo što sada podnosimo i da ćemo biti vezani za svoj dom, da ne možemo izaći na ulicu, susretati druge i hodati druge, da to znamo kao žrtvu prikazati. To je sigurno put da se stvari promijene i poprave. Oni na razini društva rade svoj posao na kojima im treba čestitati, ali ni mi ne smijemo zaostati. I mi moramo činiti ono na što nas je Bog pozvao. U prvom redu, živjeti sveto i čuvati čistoću svojega srca i mir svojega srca i onda ćemo doprinijeti i svojim sudjelovanjem, pa i svojom poslušnošću, itekako, u ovim danima da se situacija smiri i da se sve sredi. Vidimo kako je Gospodin danas izljevao slijepca od rođenja. Tko bi rekao, oni koji su živjeli u Isusovo vrijeme, da On ima takvu i toliku moć. Da On to može učiniti. Može. Ali kao i svako drugo čudo u evanđelju i ovo čudo nam jasno želi reći o kakvom se to vidu radi. Može Isus ozdraviti moj tjelesni vid. Nema dvojbe. Ja to čvrsto vjerujem, ali jednako tako, draga braćo i sestre, i više od toga. Isus danas želi ozdraviti vid našega srca. On želi ozdraviti našu nutrinu, ozdraviti našu dušu. On nas želi očistiti od svega onoga što priječi da vidimo Boga, da vidimo svijet u pravome svjetlu, pravoj istini, pa da tako vidimo jedni druge u pravome svjetlu i u pravoj istini. Molimo, draga braćo i sestre, molimo za crkvu i za svijet u ovo teško vrijeme. Molimo i činimo žrtve, činimo pokoru. Neka nam se Bog svima smiluje. Vi, naša

draga braćo i sestre, dragi naši župljani, dragi vjernici koji dolazite iz različitih krajeva na nedjeljnu blagdansku Svetu Misu k nama, već sam rekao prvi dan ovoga prijenosa i danas želim ponoviti, mi smo ovdje radi vas. Vi ste smisao i radost našega života, našega postojanja i našega služenja. Nemojte na to nikako zaboraviti. Svaki dan naše dvije zajednice, zajednica braće i sestara okuplja se na molitvu više puta u danu i uvijek ste vi u našim mislima i u našim molitvama. Za vas molimo, a osjećamo da i vi to činite za nas i to je važno. Ostanimo tako povezani. Neka ljubav Božja koju tako snažno živimo i očitujemo jedni drugima u našim redovitim euharistijskim slavljinama, u našim crkvama, u Sigetu, sada pokaže da je uistinu pravu, da je uistinu iskrena. Kako je lijepo kad nedjeljom u punoj crkvi zapjevamo, kad slavimo naše blagdane, kada se radujemo. Sada je vrijeme pokore, ali vrijeme pokore je i vrijeme spasa. Zato skrušena srca nastavimo živjeti ovu korizmu moleći Gospodina da nam vrati ono najljepše i ono najdraže, a to je naš zajednički vjernički, župni život. To je ono što nas podiže iz dana u dan, iz nedjelje u nedjelju. To je ono što nam snagu daje. Neka Gospodin bude u našim srcima i po ovoj svetoj misi. Molit ćemo opet - neka Gospodin dođe u svako vaše srce. Ima jedan dječak koji silno želi primiti svetu Pričest. Koji silno želi primiti Isusa u svoje srce i sinoć me upitaše njegovi roditelji: „Bi li on mogao primiti duhovno svetu Pričesti iako nije još u dobi za primanje Prve Pričesti?“ Naravno da može i on primiti tu Svetu Pričest i svaki koji to iskreno želi i svaki koji se iskreno za svoje grijehе kaje i ima čisto srce. Zato i tebi, dragi dječče, koji danas primaš Prvu Svetu Pričest na duhovni način, čestitam i stavljam te kao primjer svima nama. Mi stariji tako često zaboravimo na onu djetinju ljubav, djetinju odanost i djetinju radost koju trebamo živjeti i osjećati u odnosu na našeg Gospodina. Ti nas na to podsjećaš i toliki drugi nas na to podsjećaju. Daj Gospodine, da i u ovoj našoj župnoj zajednici, u našoj crkvi, u svijetu, bude što više onih koji će sa čežnjom iščekivati susret s Tobom. Ovo vrijeme kada te ne možemo sakramentalno primiti, prikazujemo Tebi za pokoru svojih grijehа, za obraćenje grešnika, za mir u svijetu, za mir u Crkvi, za oslobođenje od epidemije, za očuvanje od potresa i svih drugih nevolja koje nas sustižu. Smiluj nam se, Gospodine! Ostani s nama i ne udaljuj se od nas!

Cvjetnica (5. 4. 2020.)

Draga braćo i sestre, iz godine u godinu na svečan način slavimo današnji dan iako je pred nama Isusova muka, Njegova patnja i Njegovo trpljenje. Ovaj dan, kojim započinje Sveti ili Veliki tjedan zapravo nas želi staviti pred Isusa Krista – Kralja i Gospodina. On kao kralj svečano ulazi u sveti grad Jeruzalem. Čuli smo u evanđelju, dočekan je uz klicanje: „*Hosana!*“ Ljudi su prostirali pred Njim svoje haljine, mahali granama i grane prostirali na zemlju da po njima uđe u sveti grad onaj koji je kralj nad kraljevima. Danas cijeli svijet kliče Isusu: „*Hosana Sinu Davidovu!*“ I mi smo navikli u našim crkvama svečano slaviti ovaj blagdan, ali evo danas opet smo u svojim domovima, u svojim kućama, opet smo mi ovdje u crkvi sami, ali u isto vrijeme duboko povezani jedni s drugima jer nas ne povezuje ono ljudsko, nego nas povezuje ono božansko. Povezuje nas sam naš Gospodin Isus Krist. Slušali smo ovaj izvještaj o Isusovoj mucі. Mi smo navikli slušati kako se ova muka svečano pjeva po našim crkvama. Danas smo ju skromno pročitali, ali vjerujem i svaku riječ razumjeli i svaku riječ pustili u svoje srce. I mi smo klicali: „*Hosana!*“ I kličemo: „*Hosana!*“ Čuvajmo se i molimo se, draga braćo i sestre, da se ne bismo pridružili onima koji danas viču: „*Raspni Ga, raspni!*“ I mi smo poput Petra puno puta zatajili Isusa, nismo posvjedočili svoju vjeru zbog svoje slabosti i krhkosti svojega ljudskoga bića, ali nismo niti ostali u tom zatajivanju, nego smo, vjerujem, poput Petra i mi oplakali svoj grijeh. Znajmo oplakivati svoje grijehе, znajmo zbog njih žaliti, upravo sada u ove dane kad bismo inače stajali u redovima za ispovijed i strpljivo čekali da dođemo na red i da nam svećenik u ime Kristovo podijeli odrješenje naših grijehа, a sada to ne možemo učiniti, ali oplakivati svoje grijehе, kajati se za svoje grijehе, to uvijek, uvijek možemo. Sjećam se jednoga staroga patera isusovca koji je bio tajnik naše gimnazije na Šalati, pater Stjepan Peško koji je ispitivao svoju savjest na vrlo zanimljivi način. U sjemeništu je bio jedan hol u kojemu se bili stolovi za stolni tenis i on bi u noći navečer došao na taj hol i prolazeći okolo između tih stolova, ispitao svoju savjest mrmljajući nešto što nije bilo moguće razumjeti, ali je bilo moguće razumjeti ono kako se on kajao. Snažno bi se udarao u prsa i govorio: „*Joј meni budale!*“ On je samoga sebe tako nazivao zbog svakoga grijehа kojega je počinio. Vjerujem, poznavao sam tog patera, da nisu njegovi grijesi bili tako veliki i tako strašni, ali srce koje ljubi Gospodina i srce koje s Gospodinom uvijek povezano, osjeća i najmanji grijeh kao veliki grijeh. I zato se pater na taj način kajao. I mi se, draga braćo i sestre, možemo i trebamo kajati za svoje grijehе. Ovih ćemo dana u Svetom tjednu osobito u Vazmenom trodnevlju promatrati Isusa i pratiti Isusa na Njegovu putu križa, pratiti ga u dvoranu posljednje večere pa onda u sudnicu Pilatovu pa na put križa pa na kalvariju, pa do groba sve do Njegovoga uskrsnuća. Ono što je za nas kršćane utješno

jest upravo to da iza smrti uvijek dolazi život i to ne samo zato što smo mi to zaslužili, ne zato što smo mi to nečim kupili ili platili nego zato jer nam je to Isus darovao. Nebeski nam je Otac po svome Sinu darovao spasenje i otkupljenje i zato mi imamo život. Zato se mi nećemo bojati smrti. *Pa da i dolinom smrti prođem, zla se ne bojim jer Ti si sa mnom*, kaže nam psalam dvadeset i tri. Nemamo se čega bojati. Idemo za Isusom i idemo s Isusom. A onda, draga braćo i sestre, valja nam se radovati onome što dolazi. Radujemo se onome što dolazi u konačnici zbog Kristove pobjede. On je pobijedio ne tek onda kad je uskrsnuo nego već i na križu razapet, On je pobijedio. On je najuzvišeniji kralj čije prijestolje nije zlatom optočen stolac, nego križ, grubi i hrapavi, Njegova kruna nije od čistoga zlata, nego od trnja ispletana. On nije uzvisivan kraljevskim naslovima i počastima. On je popljuvan i poražen, ali usprkos svemu On je pobjednik. On je kralj. Zato ćemo pozvati svi jedni druge na Veliki petak, da prignemo svoja koljena, i da se poklonimo svom kralju i da mu tako stavimo u ruke svoje živote. Da mu izrazimo svoju vjeru, ali i svoje poklonstvo. Radujemo se u ovim vremenima blagdanu Isusova uskrsnuća kojega ćemo slaviti, ali se jednako tako radujemo i onim trenucima koji će doći, vjerujemo, kada sve ovo zlo završi i kada se mogemo opet skupiti u ovoj našoj crkvi i zajedno pjevajući Bogu dati Bogu hvalu i slavu. Još ću jednom ponoviti što ovih dana često ponavljam. Pazimo, draga braćo i sestre, da onda kad nam Bog daje priliku i mogućnost da se ponovno vratimo u crkvu i da ponovno sudjelujemo kod svete mise i da ponovno pristupimo svetoj ispovijedi i svetoj pričesti, ne činimo to nikako i nipošto nepripremljeno, nego onako doista pripremljeno i cijelim svojim bićem da zaživimo svoju vjeru još snažnije i jače, da nas više ništa ne može poljuljati, da bismo u konačnici svega mogli stati pred Isusa Krista koji dolazi i primiti iz Njegove ruke presudu. Nadajući se i vjerujući i sveto živeći da ne bismo bili na smrt osuđeni, nego pomilovani na život vječni. Sve je to dar Isusove patnje, Isusova trpljenja i neizmjerne ljubavi našega nebeskoga Oca i Njegova Sina, našega Gospodina Isusa Krista. Sve je to dar Božji kojega smo nezasluženo primili. Sve je to dar koji je za nas ovdje pripravljen i u ovoj svetoj misi u onom trenutku duhovne pričesti, nastojmo se na osobiti način sjediniti s Isusom Kristom na križu raspetim, nastojmo uroniti u tajnu ove svete euharistijske žrtve da spoznamo da je naša vjera upravo na toj žrtvi utemeljena i da iz te žrtve Crkva crpi onu snagu koja je potrebna. I kad se sve poljulja, i kad se sve ruši, pa i kad se sve sruši, ništa ne može potresti Isusov križ. Da se svi zvonici crkava na svijetu poruše i da se sva raspela po ulicama poruše i gdje god ih ima, na bilo kojemu mjestu, ali otajstvo Kristova križa sjaji se, kako drevni himan *barjaci kreću kraljevi* pjeva svima nama, odnosno Bogu na čast, a nama na pobuđenje vjere i na utjehu. Isusov križ nepoljuljan ostaje. Poklonimo se Bogu koji nas ljubi. Poklonimo se Bogu koji nas svojim tijelom i krvlju hrani. Amen.

Propovjednik Antonio Mario Ćirko

Cvjetnica (5. 4. 2020.)

Sjednimo! Evo, razmišljam što reći, evo nekako mi, zapravo, emocije na poseban način dolaze u ovom današnjem danu. Evo jako smo ovih dana i nakon potresa i nakon zabrana zajedničkog slavljenja mise s vjernicima, evo imali mise u ovome svetištu. Evo, biskupi su dali mogućnost da određeni broj može sudjelovati. Naravno da se vode mjere ove higijenske, određeni ovaj razmak, propisani. Evo ovdje nas je svega nekolicina. Nalazimo se ovdje kao župna zajednica, nekako posebno doživljavamo ovu svetu misu. Sad ovu misu ne prenosi Laudato televizija, prenosi se preko interneta sada. Ovdje smo zapravo okupljeni kao župna zajednica, zajedno sa svima onima koji nas možda prate bilo u Zagrebu, bilo izvan Zagreba, bilo u čitavom svijetu. Evo, u ovim danima želimo na poseban način promišljati o Isusovoj ljubavi. Isusova ljubav koja se je očitovala u ovom vremenu korizme. Isusova ljubav koja nam je pokazala da se brine za nas, Isusova ljubav koja govori da kroz četrdeset dana kušnje kroz vrijeme korizme dolazi Uskrs. Dolazi Uskrs, ne nekakav običan i jeftini Uskrs, nego dolazi Uskrs iz kojega mi trebamo uistinu izaći promijenjeni, drugačiji, novi ljudi. Evo ovih četrdeset dana itekako vjerujem da su nas mnogo protresli. Ne toliko potres, nego još više nas je protresla naša nutrina gdje uistinu želimo razmišljati o svemu onome što nam se događa u našem životu. Želimo razmišljati i o našem životu koji je krhak, gdje vidimo da u određenom trenutku kada mislimo da možemo sve, da smo najpametniji, da smo najsnažniji i tako dalje, da se sve odjednom može urušiti. Evo zato je dobro da u ovim danima uistinu kleknemo na koljena. Da u ovim danima klečeći na koljenima Bogu zahvalimo na tom iskustvu križa, da Bogu zahvalimo na ovome iskustvu kušnje koju prolazim. Evo na poseban način ovo svetište je ranjeno nakon potresa. Čeka se posebna dozvola da bi se, ako Bog da kada će se opet moći slaviti mise u Hrvatskoj, da se i ovo svetište može otvoriti i da vjernici mogu ovdje dolaziti u velikom broju. Za sada će ovo svetište ostati zatvoreno. Ali ono što moramo znati je da Gospa remetska bez obzira da li su vrata ove crkve, ona širom otvara vrata svojega srca. I Božja domišljatost je upravo uvijek prisutna

u našim životima, a Božju domišljatost zovemo milost. Milost koja ulazi u određenim životnim situacijama. Milost koja nas nadahnjuje po nadahnuću Duha Svetoga, milost koja nas uči u ovi danima da prepoznamo ljepotu toga da smo jedna zajednica, da smo župna zajednica, da smo jedna crkva, da imamo jedni druge. I zato ono što sam spominjao neki dan važno je da shvatimo da nakon ove korizme kada se sve bude vraćalo redovitim načinom života, da se ne vratimo na prijašnji stil, to jest da uistinu izađemo kao bolji ljudi, da uistinu ako trebamo nekom oprostiti, da samo toj osobi uistinu oprostimo. Ako smo dosada bili egoistični, a možda smo glumatali da smo puni *caritasa*, puni darivanja, samo da bi nas drugi hvalili, sada je prilika da to promijenimo i da budemo onaj istinski *caritas*, ona istinska ljubav. Ako smo dosada, možda nismo dobro razumjeli zajedništvo, ali smo se pravili kao dio zajednice, ova korizma treba nas poučiti ljepoti zajedništva. Isus je zajedništvo u Ocu i Duhu Svetome i mi smo u njihovom zajedništvu. Ako smo u njihovom zajedništvu, onda tu nema podjela, onda tu nema ogovaranja, onda je tu prisutna samo molitva i blagoslov. A blagoslov i molitva koja vodi do otkrića i ljepote ljubavi. Ljubavi koja se daruje jedan za drugog, kao što se Isus darovao na križu za svakoga od nas. Često puta to zaboravljamo, ali ova korizma uistinu je posebna korizma. Ostat će zabilježena u povijesti. U povijest ove župne zajednice, ostat će zabilježena u povijesti ovoga svetišta, ovoga grada, ostat će ova korizma zabilježena u povijesti našeg naroda i čitavog čovječanstva. Daj Bože da bar jedna grupica izađe obnovljena i produhovljena. Ako jedna grupica izađe obnovljena, može širiti dalje taj val ljubavi. Ono što se može naučiti to nas upravo uči ovo vrijeme korizme, da moramo raditi i na našoj strpljivosti. Ne možemo sve na silu postići. Milosti ne možemo naređivati Bogu, nego se sjetiti da milost dolazi onda kad je najbolje za nas. Zato u poniznosti promatrajmo ove dane! Bogu predajmo svoje živote i puni radosti i puni zahvalnosti ispovedimo svoju vjeru pa ustanimo.

Veliki četvrtak (9. 4. 2020.)

Braćo i sestre, s današnjim danom započelo nam je Sveto trodnevlje. U ovim danima rekli bi da ćemo skromno slaviti ovo Sveto trodnevlje jer nema vjernika u crkvama, nema one atmosfere koja se može opipati i osjetiti, ali ipak nije tako. Mnogi večeras odavde ili preko drugih prijenosa prate Sveto trodnevlje. Zato se sada može osjetiti ona atmosfera unutarnje snage koju samo Bog daruje. Evo danas na poseban način želimo razmišljati o ustanovljenju euharistije i o uspostavi svećeničke službe. Ivanovo evanđelje nam govori o Isusovom pranju nogu. Time nas zapravo uči da nije važno tko je tko, koju funkciju ima, nego uči nas da je važno da li imamo srca jedni za druge. Ako nas vodi ljubav, onda je radost spustiti se bližnjemu i pomoći. Euharistija, sveta misa jest upravo onaj svakodnevni podsjetnik na taj događaj. Isus, On se spušta ponizno u malu hostiju i daruje nam sama sebe. Isus u svojoj nezaustavljivoj ljubavi prema čovjeku čini čudo svoga srca. Evo, promislimo malo koja je to velika tajna. Isus nam ostavlja tajnu svoje prisutnosti među nama. Ostavlja nam fizičku prisutnost pod prilikama kruha i vina i to je nešto najbliže gdje ono na fizički način dođemo u vječnost, gdje možemo Boga dotaknuti, gdje mi možemo se s Bogom sjediniti kada god primamo svetu Pričest. Mi se sjedinjujemo s Isusom i zato je važna ona misao da se sjetimo da od onoga prvoga Velikoga četvrtka kada je Isus rekao da je zalogaj kruha Njegovo tijelo, kada je Isus rekao da je čaša vina Njegova krv. Nije bilo nijednoga trenutka u povijesti da nije bilo posvećene hostije. Nije bilo dana da Isus nije bio stvarno, fizički prisutan, vidljivo i opipljiv na kugli zemaljskoj. I ta Njegova trajna prisutnost je garancija da se danas isplati biti čovjek, to jest da se danas isplati biti onaj koji vjeruje Bogu. Ova Isusova prisutnost također nam pokazuje kao garanciju da se Isus brine za nas. Evo, Bogu zahvalimo. Ipak, ova Isusova prisutnost nije samo utjeha nama dana, nego nam je također i zadatak i poslanje. Isus je rekao svojim apostolima, da i oni čine slično, to jest da služe drugima, da nose Njegovu ljubav drugima i zato Isus ponizno dolazi i pere noge svojim učenicima jer po svojoj logici trebalo je biti posve drugačije. Isus zapravo ruši sve koncepte ljudskih veličina i umišljenosti. Čovjekova veličina je u tome da služi drugome, da bude ljubav za drugoga i možda nikada kao ranije nije potrebnije svijetu upravo taj vid ljubavi, okrenutost prema malenom, prema nezaštićenome. Evo, Bog nam ostavlja tu prisutnost, daruje nam poslanje i u ovim vremenima u kojima živimo, i u ovoj korizmi koju smo proživjeli na jedan način i koju ćemo pamtiti do kraja našega života, gdje će mnogi prepričavati svojim unucima i unukama ove događaje, sjetit ćemo se da nas Isus nije pozvao da činimo čudesa, nego nas Isus je pozvao da u ovim vremenima znamo se nagnuti nad malena, da se znademo nagnuti nad slabe, da se znamo nagnuti nad patnike i unijeti u njihov život tračak svjetlosti. Promatrajmo i medicinske djelatnike. Promatrajmo i sve one koji se brinu da sve bude dobro. Promatrajmo... i možda ne znamo za sve ljude koji se brinu jedni za druge. Evo to je to nagnuti se nad malene. Biti poput hostije malen, a po daru hostije i također i snažan. I ljubav traži odgovor, ali ne odgovor razuma, nego odgovor srca. Na jedan poseban način tu ljubav daruju svećenici. Veliki četvrtak je dan

Kristove ljubavi izražene do kraja do darivanja vlastitoga života i svako srce istinski primjećuje da se istinski smisao svećeništva ostvaruje kroz darivanje, u služenju svima potrebnima. I to je smisao. Dakle znati se darivati. I svećenik je zapravo pozvan dovesti ljude k Isusu, s druge strane druge poticati da tako isto čine. Evo, to je velika odgovornost, ali veliki dar. Evo zato molimo jedni za druge, molimo jedni za druge! Prekosutra ako Bog da ići ćemo po ulicama Uznesenja Blažene Djevice Marije. Nećemo moći proći čitavu župu, ali ćemo prolaziti kraj vaših domova. Moći ćete biti na prozorima, izaći ispred svoje kuće gdje ćemo simbolično vas blagosloviti, to jest hranu koju ćete iznijeti. Bez obzira, evo, što je izrečena pastoralna instrukcija da se može majka ili otac obitelji blagosloviti, to treba učiniti. Smatram da je jako važno da osjetimo i preko svećenika, ne preko Antonija, nego preko svećenika koji predstavlja Isusa da Isus prolazi kroz ulice naše župe, da Isus, da Isus prolazi kroz ulice naše domovine i da nam Isus govori da će biti dobro. Evo, zato Bogu zahvalimo na tome tajanstvenom daru, tajanstvenome daru Njegove prisutnosti i na daru svećeništva koji isto također treba biti slika Isusa koji živi među nama, kao što i svaki otac i majka trebaju biti slika živoga Boga u svojoj obitelji. Želimo li prihvatiti Isusov put služenja? Taj put služenja ponekad nosi sa sobom i put kalvarije, to jest odricanja, ali uvijek dolazi uskrsnuće. Evo Bogu hvala na svemu. Mi se nalazimo kao što sam rekao u posebnim danima i danas se izostavljao obred koji je obično išao iza homilije, onaj obred pranja nogu. Neće biti obred pranja nogu, ali neka večeras bude u našim domovima, bude obred ljubavi, obred ljubavi da znademo jedan drugoga pogledati i reći: „Volim te! Volim te!“ Da slušamo svoje srce i da dopustimo da nam to srce govori: „Kako da usrećim svoga bližnjega? Što mogu učiniti za svoga bližnjega?“ Da večeras promislim: „Tko je potreban moje ljubavi?“ Isus nas čeka u mnogim ljudima. Odazovimo se Isusu i budimo ono istinsko Isusovo svjetlo i neka nam ovi dani Vazmenoga trodnevlja budu na blagoslov. Amen.